

การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนเก่าศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว

CONSERVATIVE ARCHITECTURAL TALUANG COMMUNITY
CHANTHABURI PROVINCE

ธนภตุล ชัยอภิเจษฎ์
TANAKIT CHAIPIJAREAN

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของเอกสารศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม

บัณฑิตวิทยาลัย

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

พ.ศ. 2549

ISBN 974 - 16 - 2421 - 8

สำนักหอสมุดกลาง พระจอมเกล้าลาดกระบัง

การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนท่าหลวงจังหวัดจันทบุรี

CONSERVATIVE ARCHITECTURAL TALUANG COMMUNITY
CHANTHABURI PROVINCE

ธนกฤต ชัยอภิเจริญ

TANAKIT CHAIPIJAREAN

เลขหมู่.....

เลขทะเบียน.....63248

วัน,เดือน,ปี25 ส.ค. 2549

.b.....
.i.....

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสถาปัตยกรรม

บัณฑิตวิทยาลัย

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

พ.ศ.2549

ISBN 974-15-2421-8

COPYRIGHT 2006

SCHOOL OF GRADUATE STUDIES

KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนถนนท่าหลวง จังหวัดจันทบุรี
นักศึกษา	ชนกฤต ชัยอภิเจริญ
รหัสประจำตัว	44064034
ปริญญา	ครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต
สาขาวิชา	สถาปัตยกรรม
พ.ศ.	2549
อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมพล คำรงค์เสถียร
อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วม	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมถนนท่าหลวงจังหวัดจันทบุรี เป็นอาคารเก่าแก่ที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน จากการสำรวจเบื้องต้นพบว่ามีสถาปัตยกรรมประเภทอาคารมากมายที่มีคุณค่าต่อการอนุรักษ์และพัฒนา จึงทำการศึกษาชุมชนถนนท่าหลวงริมแม่น้ำจังหวัดจันทบุรี โดยกำหนดพื้นที่ศึกษาถนนเส้นริมแม่น้ำระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร จากด้านเหนือสุดเริ่มต้นตั้งแต่ที่ทำการป่าไม้ปัจจุบันจนถึงปลายสุดถนน หรือที่เรียกว่าท่าเรือจ้าง การศึกษาความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์พบว่า ในอดีตริมแม่น้ำจันทบุรีมีลักษณะเด่นทางด้านการค้าขาย ความเจริญทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การค้ากับต่างประเทศ การเมือง และการปกครองรวมถึงการพัฒนาทางการก่อสร้างอาคารสถาปัตยกรรม และเป็นที่รวมของชุมชนหลากหลายศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ และการเปลี่ยนแปลงในช่วงที่ฝรั่งเศสเข้ามายึดเมืองจันทบุรีเป็นระยะเวลาถึง 11 ปี และจากการศึกษา สำรวจและวิเคราะห์สภาพทั่วไปของพื้นที่ จึงได้ทำการเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมประเภทอาคาร ทั้งทางด้านกายภาพและวัฒนธรรมพื้นที่ ส่วนหนึ่งของถนนท่าหลวงเคยเกิดไฟไหม้ครั้งใหญ่ทำให้อาคารส่วนหนึ่งถูกไฟไหม้ไปเมื่อเจ้าของอาคารจะสร้างอาคารใหม่ก็จะเป็นอาคาร ที่มีรูปแบบขัดแย้งกับงานสถาปัตยกรรมเก่าที่เหลืออยู่และทางเทศบาลหรือทางจังหวัดก็ไม่ได้ให้ความสำคัญในการอนุรักษ์หรือแนวทางในการออกแบบใหม่เพื่อให้เข้ากับอาคารใกล้เคียงส่วนอาคารที่เหลืออยู่เจ้าของอาคารก็ไม่มีงบประมาณเพียงพอที่จะต้องคอยซ่อมแซมอาคารเก่าที่นับวันยิ่งจะทรุดโทรมลง เพื่อให้ทุกคนตระหนักและเห็นคุณค่าหวงแหนสถาปัตยกรรมเก่าแก่ของบรรพบุรุษที่ตกทอดกันมายาวนาน เพื่อที่จะได้หันมาร่วมมือในการวางแผนดูแลให้อาคารยังคงอยู่แต่อนุชนรุ่นหลังสืบไป

Thesis Tietle	Conservative Architectural Taluang Community Chanthaburi Province
Student	Mr.Tanakit Chairpijarean
Student ID.	44064034
Degree	Master of Industrial Education
Programme	Architecture
Year	2549
Thesis Advisor	Assistant Professor Sompol Dumrongstea
Thesis Co-Advisor	Assistant Professor Dr.Lertlak Klinhom

ABSTRACT

The object of research for study conservative ancient legendary a building. From the beginning explore discover many kinds of building which there's value for conservation and development. So, I studies Taluang community riverside of Chantaburi as assign educate riverside road location that long one kilometer, from the north of Royal Forest Department until the end (Someone called a ferry). The importance education of history encounter, the riverside road have characteristic trade, progress economy, international business, politic, and the administration in the past. Including, develop architecture and many community of religion such as Christianity and Buddhism, since French had acquitted Chantaburi on 11 years.

And then, from education surveying and analysis in the local area, so I would like to present "Architecture Conservation Building" in physical and culture.

One part of Taluang road had extensively burned that some section had destroyed. If the owner wants to repair or create a new building, it opposes with the old architecture and the municipality doesn't take care in conservation and new design in the vicinity the old building. Owner haven't budget to repair all the times. And then, for person realize value the ancient architecture of an ancestor which continuance for a long times.

Finally, for who will cooperate and plan to take care of architecture for the new generation.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีด้วยความอนุเคราะห์จากผู้ช่วยศาสตราจารย์ สมพล คำรงเสถียร และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาได้ให้คำแนะนำให้ความช่วยเหลือและช่วยตรวจสอบแก้ไขงานตลอดจนปรับปรุงข้อบกพร่องต่าง ๆ จนวิทยานิพนธ์บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้อย่างสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาและขอขอบคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบคุณอาจารย์ประสิทธิ์ ธนพัฒนากุล กรรมการที่ปรึกษาสภาวัฒนธรรมจังหวัด จันทบุรี , กรรมการที่ปรึกษาสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดจันทบุรี ที่ท่านให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ให้รูปถ่ายเก่าแก่ที่หาคุณไม่ได้แล้วให้ดูมากมายและข้อมูลของชุมชนท่าหลวงโดยละเอียด

ขอขอบคุณอาจารย์เชื้อชาย ทิพย์สมบัติบุญ ปัจจุบันเป็นอาจารย์ 2 ระดับ 7 คณะวิทยาศาสตร์ภาควิชาวิทยาศาสตร์ สถาบันราชภัฏรำไพพรรณีจังหวัดจันทบุรี ที่ให้การสนับสนุนข้อมูลต่างๆและคำแนะนำที่ดีเสมอมา

ขอขอบคุณประชาชนที่พักอาศัยในชุมชนท่าหลวงที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามอย่างดียิ่ง

ขอขอบคุณ คุณพ่อเดือน ชัยอภิเจริญ คุณแม่รัชชนันท์ ชัยอภิเจริญ ผู้เป็นที่เคารพยิ่งที่ช่วยเป็นแรงผลักดันอันยิ่งใหญ่ รวมทั้งน้องทั้งสองคนที่ได้ให้กำลังใจที่ดีเสมอมา

ขอขอบคุณเพื่อนๆ ทุกคนที่ช่วยเหลือในการเดินสัมภาษณ์และเป็นกำลังใจให้เสมอ

คุณค่าและประโยชน์อันใดที่เป็นผลจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยขอมอบแด่คุณพ่อ คุณแม่ อาม่า บรรพบุรุษและครู-อาจารย์ทุกท่าน ด้วยความเคารพยิ่ง

ธนกฤต ชัยอภิเจริญ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	I
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	II
กิตติกรรมประกาศ.....	III
สารบัญ.....	IV
สารบัญตาราง.....	VI
สารบัญภาพ.....	VII
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	9
1.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	9
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	9
1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	10
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
2.1 ประวัติของชุมชนท่าหลวงจังหวัดจันทบุรี.....	11
2.2 ความหมายแนวความคิดทฤษฎีในการอนุรักษ์และพัฒนา.....	32
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน.....	49
2.4 องค์ประกอบของชุมชนริมน้ำ.....	52
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	56
บทที่ 3 วิธีดำเนินการศึกษาและวิจัย.....	60
3.1 กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	60
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	60
3.3 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ.....	61
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	61
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	61

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	62
4.1 การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	62
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายและข้อเสนอแนะ.....	82
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	82
5.2 อภิปรายผล.....	85
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	90
บรรณานุกรม.....	92
ภาคผนวก.....	94
ประวัติผู้เขียน.....	107

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
4.1 แสดงจำนวนร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนท่าหลวง.....	63
4.2 แสดงค่าร้อยละลักษณะทางกายภาพของอาคาร.....	66
4.3 ตอนที่2.1 แสดงค่าร้อยละสภาพแวดล้อมเป็นจริงของเรือนพักอาศัยในปัจจุบัน.....	69
4.4 ตอนที่2.2 แสดงค่าร้อยละกิจกรรมที่ทำเป็นประจำในอาคารพักอาศัย.....	72
4.5 ตอนที่2.3แสดงค่าร้อยละเฟอร์นิเจอร์เครื่องใช้ภายในอาคาร.....	74
4.6 ตอนที่3 แสดงค่าร้อยละความคิดเห็นเรื่องการอนุรักษ์.....	78

สารบัญรูป

รูปที่	หน้า
1.1 รูปแสดงถ่ายเนินวงสร้างในสมัยรัชการที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์.....	1
1.2 ภาพเขียนการเดินทัพของพระเจ้าตากสินมหาราช.....	2
1.3 รูปภาพกองทัพฝรั่งเศสยึดเมืองจันทบุรีไว้เป็นเวลา 11 ปี ภาพเขียนโดยองรี มูโอดต์.....	3
1.4 แผนที่เมืองจันทบุรี.....	4
1.5 แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศของชุมชนที่ศึกษาบริเวณถนนท่าหลวง 1 กิโลเมตร.....	4
1.6 รูปวัดโรมันคาทอลิกที่ตัดปลายด้านบนของอาคารออก กรณีพิพาทอินโดจีนในพ.ศ.2483.....	6
1.7 รูปชุมชนท่าหลวง โคนน้ำท่ามใหญ่ปี 2338และปี 2540.....	7
1.8 พื้นที่ของชุมชนที่โดนไฟไหม้ในปี พ.ศ. 2542 ซึ่งทำให้อาคารเก่าถูกปรับเปลี่ยนเป็นอาคารสมัยใหม่ทั้งหมด.....	8
2.1 รูปถ่ายทางอากาศจุดเริ่มต้นที่จะศึกษา วัดโบสถ์.....	11
2.2 อาคารเก่าต้นที่จะศึกษาข้างกำแพงวัดโบสถ์.....	12
2.3 ตรงข้างวัดโบสถ์มีวัดจันทนารามใช้จัดประเพณีลอยกระทงประจำปี.....	12
2.4 บรรยากาศถนนท่าหลวงฝั่ง ยังคงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น.....	13
2.5 รูปศาลเจ้าที่ตลาดล่างที่ชาวจันทบุรีนับถือบูชา.....	14
2.6 รูปอาคารของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ระดับคุณหลวง.....	14
2.7 รูปอาคารพักอาศัยของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่.....	15
2.8 รูปอาคารรูปแบบสมัยใหม่หลังจากโดนไฟไหม้.....	16
2.9 รูปชุ้มประตูวัดเขตต์นานุญญาราม.....	17
2.10 รูปศาลเจ้าตัวเล่าเอี้ยอยู่ติดกับศาลเจ้าแม่กวนอิม.....	19
2.11 รูปป่าไม้จังหวัดจันทบุรี อาคารทางราชการสมัยฝรั่งเศสยึดเมืองจันทบุรี.....	23
2.12 รูปวัดเขตต์นานุญญารามวัดพุทธสถานานิกายมหายาน.....	26
2.13 ในสัยจอมพล ป.พิบูลสงครามสั่งให้รื้อยอดของโบสถ์เนื่องจากเป็นที่หมายตาเครื่องบิน.....	28
5.1 รูปแบบหลังคาแบบต่างๆของชุมชน.....	85
5.2 องค์กรประกอบของเรือนที่ควรอนุรักษ์เช่นชุ้มประตู ชุ้มหน้าต่าง ราวกันตก พื้นกระเบื้องโบราณ.....	86
5.3 ลวดลายลลุที่ประดับอยู่ในอาคารตามมุมต่างๆ.....	87

บทที่ 1

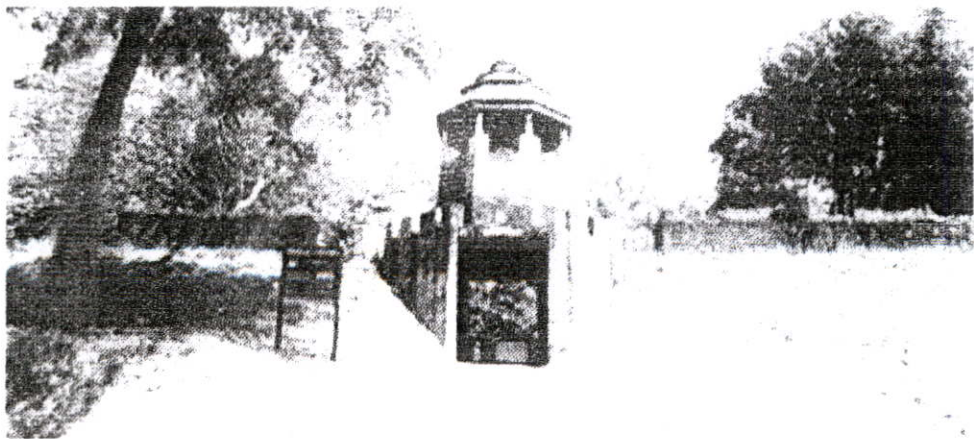
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จังหวัดจันทบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกที่มีความสำคัญมากตั้งแต่ประวัติศาสตร์ของไทยในยุคแรกเริ่มสันนิษฐานว่าตัวเมืองอยู่หน้าเขาสระบาปฝั่งตะวันออกของลำน้ำจันทบุรี ตำบลคลองนารายณ์ อำเภอเมืองจันทบุรี ซึ่งยังคงมีอยู่ปัจจุบันนี้ ตัวเมืองแห่งนี้มีอายุได้ไม่น้อยกว่า 1,000 ปีชื่อว่า “เมืองกาไว” ซากตัวเมืองเก่าที่เหลือปรากฏอยู่ คือกำแพงก่อด้วยศิลาแลงกับเชิงเนินดิน การตั้งเมืองในยุคนี้สันนิษฐานว่าอยู่ในสมัยที่ขอมรุ่งเรือง

ต่อมาได้ย้ายเมืองครั้งแรกเป็นเหตุการณ์ประมาณ พ.ศ. 1927 สมัยของพระรามศวร ในสมัยของพระรามศวรนี้เองได้ไปตีเชียงใหม่และกวาดต้อนผู้คนมาไว้ที่เมืองจันทบุรีผู้ที่มาอยู่จันทบุรีรุ่นนี้ ได้แก่ ชนชาติลาวและขอม การเรียกชื่อสถานที่มักเรียกตามชื่อของผู้อาศัยเช่นบ้านลาว , บ้านขอม

ในยุครัตนโกสินตอนต้นเมื่อไทยมีอำนาจในกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาแล้ว จันทบุรีได้สร้างเมืองขึ้นในบริเวณที่เรียกว่าป่านลุ่ม ตัวเมืองโคยรอบใช้คิมาขุดถมเป็นเชิงเนินหรือกำแพงเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมมีปึกกาโคยรอบถึงกัน มีขนาดกว้างยาวด้านละประมาณ 15 เส้นและมีร่องคูเมืองโดยรอบทั้งสี่ด้าน นอกจากเชิงเนินทั้งสี่ด้านแล้วมีศาลเทพารักษ์(ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง) อยู่บริเวณหน้าค่ายทหารปัจจุบัน การตั้งบ้านเรือนและสถานที่ราชการก็ตั้งอยู่ทั้งภายในเมืองและนอกเมือง อาคารข้าราชการชั้นผู้ใหญ่และการค้ำนอยู่ติดริมแม่น้ำจันทบุรีนั้น อยู่ในบริเวณบ้านลุ่มและแถวเรือจําในปัจจุบัน

รูปที่ 1.1 แสดงค่ายเนินวง สร้างในสมัยสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

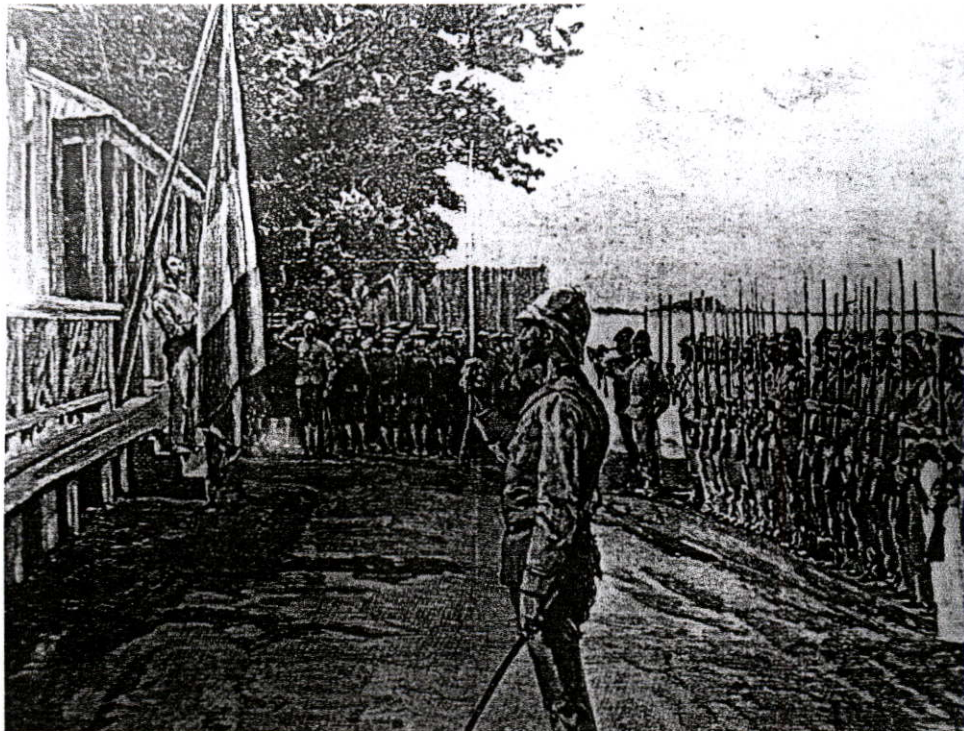
สมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มีการสร้างเมืองใหม่ที่บ้านเนินวงตำบลบางกะจะ ห่างจากตัวเมืองเก่าประมาณ 5 กม.เหตุที่มีการสร้างเมืองขึ้นใหม่เนื่องจากมีเหตุการณ์ กระทบกระเทือนทางการเมืองกับญวน เนื่องจากขบถเจ้าอนุวงศ์ทำให้ไทยมีศึกกับญวน การที่ เมือง จันทบุรีเป็นเมืองชายทะเลทางทิศตะวันออก อยู่ใกล้กับญวน และตั้งอยู่ในที่ลุ่ม จึงไม่เหมาะแก่การ ใช้เป็นฐานทัพที่ตั้งรับกองทัพญวนที่ส่งมาทางเรือได้ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้ โปรดเกล้าฯ สมเด็จพระยาบรมมหาราชวังเป็นแม่กอง ออกมาสร้างป้อมค่าย และสร้าง เมืองขึ้นใหม่ที่บ้านเนินวง ตำบลบางกะจะ ซึ่งเป็นที่สูงตัวเมืองสร้างเป็นรูปลักษณะสี่เหลี่ยม เป็น รูปป้อมหรือหอรบ นอกจากตัวเมืองแล้วยังมีคลังอาวุธและศาลเจ้าหลักเมือง พร้อมด้วยโบสถ์ วิหาร และเจดีย์ มีกำแพงศิลาแรงโดยรอบ แต่เมืองใหม่นั้นอยู่ห่างไกลกับคลองน้ำใส ซึ่ง แยกจากลำน้ำจันทบุรี จึงไม่สะดวกในเรื่องน้ำ ราษฎรส่วนมากจึงคงอยู่ที่เมืองเก่าซึ่งเป็น ที่ตั้งจังหวัดในปัจจุบัน เมืองใหม่ที่เป็นเนินวงส่วนใหญ่เป็นที่อยู่ของข้าราชการและเจ้าบ้านผ่าน เมือง เมื่อตีระหว่างไทยกับญวนสงบลงแล้ว

รูปที่ 1.2 ภาพเขียนทางการเดินทางของพระเจ้าตากสินมหาราช

ในสมัยต้นรัชการที่ 5 จึงได้ย้ายสถานที่ราชการจากเมืองใหม่มาเมืองเก่าถึงที่ตั้งของจังหวัด ปัจจุบัน ตั้งแต่บัดนั้นมาตัวเมืองใหม่ที่บ้านเนินวงจึงกลายสภาพเป็นเมืองร้าง

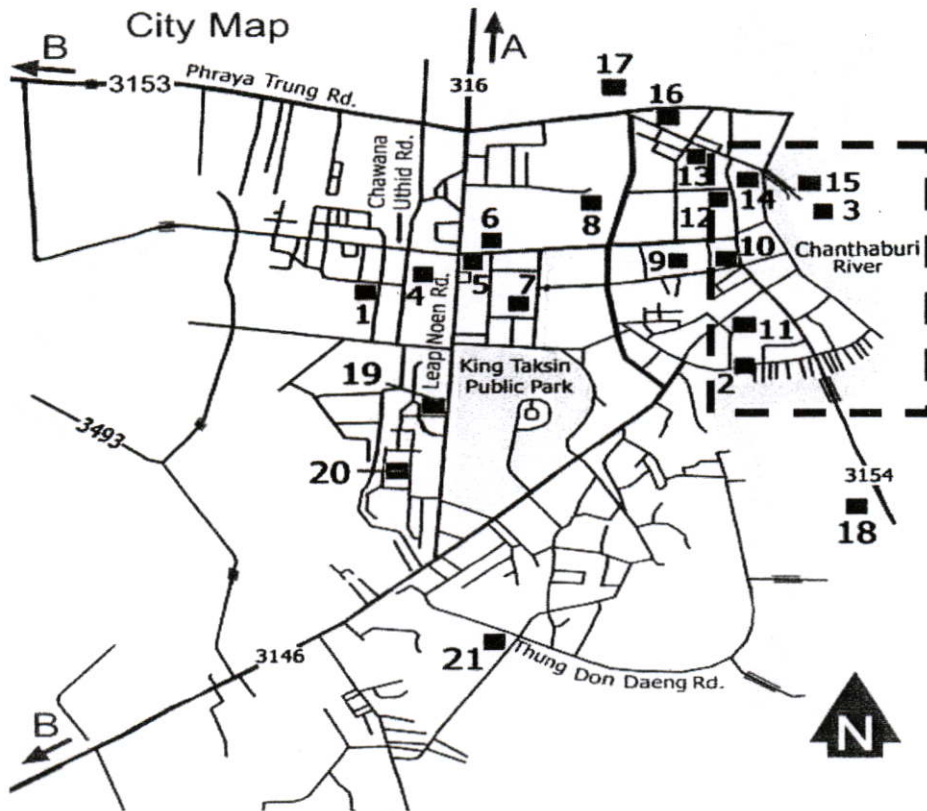
ในพ.ศ. 2483 เมื่อเกิดกรณีพิพาทกับฝรั่งเศส ทำให้ไทยต้องเสียดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง ให้ฝรั่งเศส ในระหว่างตกลงทำสัญญานี้ฝรั่งเศสได้ยึดจันทบุรีไว้เป็นประกันเป็นเวลา 11 ปี เมื่อฝรั่งเศสถอนจากจันทบุรี ได้ยกฐานะจันทบุรีขึ้นเป็นมณฑล เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี 2475 จึงยกเลิกการปกครองแบบมณฑลเป็นจังหวัดขึ้นกับกับกระทรวงมหาดไทยจนปัจจุบัน

รูปที่ 1.3 กองทัพฝรั่งเศสยึดเมืองจันทบุรีไว้เป็นเวลา 11 ปี ภาพเขียน โดยของรี มูโอดี

จากประวัติศาสตร์ของเมืองจันทบุรี จะเห็นได้ว่าจันทบุรีเป็นเมืองใหญ่เมืองหนึ่งแต่เนื่องจากอยู่ใกล้ชายแดนทางฝั่งทะเล จึงไม่มีความมั่นคงนัก มีการย้ายตัวเมืองเพื่อความปลอดภัย ทำให้ความเจริญภายในตัวเมืองขาดความต่อเนื่องและแม้ในสมัยที่มีการปรับปรุงการปกครองในสมัยรัชกาลที่ 5 จันทบุรียังถูกภัยจากศึกสงคราม โดยถูกฝรั่งเศสยึดครองทำให้ความเจริญหยุดชะงักลงถึงแม้ว่าจะมีการย้ายตัวเมืองและไม่มีความปลอดภัยจากการเมืองระหว่างประเทศเท่าใดนัก จันทบุรียังคงมีวัดวาอารามที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองในอดีตทั้งความหลากหลายทางวัฒนธรรม และสถานที่สำคัญที่ควรสงวนรักษาไว้ เพื่อประวัติศาสตร์ของเมือง

ประวัติของพื้นที่ศึกษา ย่านท่าหลวง-ตลาดล่าง ตั้งอยู่บนถนนสุขาภิบาลหรือเดิม เรียกว่า ถนนสายริมน้ำ ซึ่งเป็นถนนสายประวัติศาสตร์ของชุมชนเมืองจันทบุรี กล่าวคือเป็นถนนสายแรก

รูปที่ 1.4 แผนที่เมืองจันทบุรี

รูปที่ 1.5 แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศของชุมชนที่ศึกษาวบริเวณถนนท่าหลวง 1 กิโลเมตร

การที่ตัดถนนสายนี้เป็นสายแรกเข้าใจว่าการขนส่งทางน้ำจะมาขึ้นที่ท่าหลวง และเพื่อความสะดวกในการขนส่งต่อไปทางบกและมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม จึงสะดวกในการก่อสร้าง แต่ปัจจุบันมีปัญหาเรื่องน้ำท่วมเป็นปัญหาสำคัญ โดยในบริเวณย่านท่าหลวง-ตลาดล่าง มีชุมชน 2 เชื้อชาติ คือ ชาวจีน อยู่บริเวณย่านท่าหลวง ซึ่งเป็นพื้นที่ตอนบนของถนน เริ่มตั้งแต่ วัดโบสถ์เมือง ซึ่งเป็นวัดสำคัญ ตั้งอยู่บนเนินบริเวณหัวถนนต่อเนื่องกัน ไปจนถึงศาลเจ้าที่ซึ่งเป็นหลักเขตสู่ย่านตลาดล่าง ซึ่งเป็นชุมชนของชาวจีน ชาวจีนเป็นผู้บุกเบิกกิจการหลายอย่าง อาทิ การทำสวนพริกไทย การต่อเรือสำเภา และการค้าของป่า รวมทั้งเป็นนายอากรเก็บส่วยด้วย แต่เดิมชาวจีนที่อพยพมานั้น มาด้วยสภาพที่ยากจน มีวิถีความเป็นอยู่แบบผู้ใช้แรงงาน อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ช่วยกันทำมาหากิน สู้งานทุกรูปแบบ สิ่งที่ติดตามควบคู่ไปกับชาวจีนไม่ว่าจะไปอยู่ไหนคือ วัฒนธรรมการค้าขาย เป็นลักษณะเฉพาะตัวที่แสดงออกอย่างชัดเจน ชนชาติจีน จะรวมตัวกันในชุมชนหนาแน่น สะดวกในการติดต่อค้าขาย มักไม่นิยมแยกกันอยู่ในสภาพที่ห่างกัน ชุมชนที่เป็นย่านการค้า จึงเกิดขึ้นในหลาย ๆ แห่งในประเทศไทยที่มีชาวจีนเข้าไปตั้งถิ่นฐานดังเช่นย่านท่าหลวงนี้ โดยหันหลังให้ลำน้ำ ใช้บริเวณพื้นที่ถนนเป็นทางเชื่อมติดต่อกันระหว่างอาคารแถวทั้ง 2 ฝั่งถนนซึ่งเป็นถนนที่ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ เป็นชุมชนย่านการค้าใจกลางเมืองที่สำคัญในระยะเริ่มแรกของการตั้งเมือง ส่วนการคมนาคมทางน้ำจะเป็นเส้นทางขนส่งสินค้าแล้วมาขึ้นที่ท่าหลวงเสียส่วนใหญ่

ส่วนชาวจีนนั้นเข้ามาตั้งถิ่นฐานในจันทบุรีตั้งแต่อยุธยาตอนปลาย จากประวัติวัดคาทอลิกจันทบุรี ในหนังสืออนุสรณ์สมโภช 275 ปี ของการตั้งวัดระบุว่า พระสังฆราชซังปีออง เดอ ซีเซ ให้บาทหลวงเฮ็ท เดินทางมาดูแลคาทอลิกชาวจีนที่อพยพหนีภัยการบีบบังคับทางศาสนาในญวนเข้ามาอยู่ในจันทบุรีตั้งแต่เมื่อหลายสิบปีก่อน เมื่อบาทหลวงเฮ็ทเดินทางมาถึงใน พ.ศ.2254 (สมัยพระเจ้าท้ายสระ) ก็พบว่าขณะนั้น จันทบุรีมีคาทอลิกชาวจีน 130 คน จึงได้สร้างโบสถ์หลังเล็ก ๆ (Chapel) ขึ้นหลังหนึ่ง ต่อมาได้ย้ายอีก 3 ครั้ง จนมาตั้งอยู่ในบริเวณโบสถ์แม่พระปฏิสนธินิรมนในปัจจุบัน จากนั้นมาชุมชนชาวจีนก็ค่อย ๆ ขยายตัวขึ้นเรื่อย ๆ โดยมีโบสถ์เป็นศูนย์กลางของชุมชนและเป็นศูนย์รวมจิตใจ ในช่วงกรุงแตก ได้มีชาวจีนคริสตจักรอยุธยาอพยพเข้ามาสมทบจำนวนหนึ่ง และในช่วงที่ญวนเกิดกบฏได้ขึ้น ใน พ.ศ. 2313-2328 ก็มีผู้อพยพเข้ามาสมทบอีกระลอกหนึ่ง ต่อมาเมื่อชุมชนญวนแถบริมแม่น้ำจันทบุรีไม่สามารถขยายเขตออกไปได้อีก จึงได้แยกไปตั้งถิ่นฐาน ณ ที่อื่น อาทิ อำเภอขลุง อำเภอท่าใหม่ การทอเสื่อจันทบูร ซึ่งเป็นหัตถกรรมลือชื่อของจังหวัด ก็เป็นอาชีพที่ชาวจีนนำมาเข้ามา อันที่จริง ชาวจีนที่เข้ามาอยู่ในจันทบุรี มีทั้งนับถือศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์ แต่เนื่องจากชาวจีนพุทธนับถือศาสนาเดียวกันกับคนไทยและจีน จึงแต่งงานและผสมกลมกลืนกันไปจนไม่เหลือเอกลักษณ์เดิม ส่วนชาวจีนคริสตจักรที่ได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานทั้งในด้านการแต่งกายและภาษาพูดอยู่เป็นเวลานาน แต่เอกลักษณ์นี้ก็กลับนำความเดือดร้อนมาให้ เพราะชาวไทยต่างเกิดความเคียดแค้นกับการกระทำของฝรั่งเศสมาแต่เมื่อฝรั่งเศสยึดครองจันทบุรี เพื่อแลกกับดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง ครั้นถึงยุคของจอมพล ป.

กรณีอินโดจีน ที่ไทยพยายามทวงดินแดนคืน ในครั้งนั้นได้มีการเบียดเบียนทางเชื้อชาติและศาสนาอย่างรุนแรง เนื่องจากมีความเข้าใจว่าชาวญวนคริสต์ คือคนของฝรั่งเศส ผู้หญิงญวนถูกจับตัดผมและบังคับให้นุ่งผ้าถุง เด็ก ๆ ถูกบังคับให้กราบไหว้พระพุทธรูป การประกอบพิธีทางศาสนาก็ต้องมีตำรวจคุม เหตุการณ์ครั้งนั้นก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะในด้านการแต่งกาย จนปัจจุบันไม่มีแบบเดิมให้เห็นอีกแล้ว ส่วนภาษานั้นก็ค่อย ๆ เลือนหายไป

ลักษณะทางสถาปัตยกรรม

ลักษณะของอาคารบ้านเรือนในช่วงแรกเป็นอาคารเรือนติดดิน นิยมสร้างเป็นทรงจั่ว สร้างเป็นอาคารหลังใหญ่ วัสดุที่ใช้เป็นวัสดุท้องถิ่น การก่อสร้างอาคารคงพัฒนามาเป็น 2 ชั้นตามลำดับ มีรูปแบบและเอกลักษณ์ที่เด่นชัด คือเป็นอาคารตึกทรงจีน ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับอาคารจีน ที่ถนนนครใน จ.สงขลา

ส่วนอาคารที่มีรูปแบบเป็นตึกฝรั่งนั้น มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ชาวญวนต่างก็อยู่ได้อิทธิพลของฝรั่งเศสทั้งสิ้น อิทธิพลทางรูปแบบของอาคารตะวันตก คือการสร้างโบสถ์คาทอลิก ของชุมชนชาวญวนทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำจันทบุรี จนมาถึงโบสถ์หลังปัจจุบันคือโบสถ์แม่พระปฏิสนธินิรมล ซึ่งเป็นลักษณะศิลปะแบบโกธิค มียอดโบสถ์ทั้ง 2 ข้างสูงกว่าตรงกลางแต่เมื่อ พ.ศ. 2483 เกิดกรณีพิพาทอินโดจีน จึงต้องเอายอดแหลมของหอทั้ง 2 ข้างออก เพื่อไม่ให้เป็นจุดเด่น

รูปที่ 1.6 รูปวัดโรมันคาทอลิกที่ตัดปลายด้านบนของอาคารออกกรณีพิพาทอินโดจีนใน พ.ศ. 2483

การสร้างบ้านของชาวญวนรอบโบสถ์นี้ถือว่ามีความสำคัญเช่นกัน ทำให้เกิดลักษณะเฉพาะของพื้นที่ คือมีการสร้างบ้านเรือนล้อมรอบ ๆ โบสถ์ แต่มีการเว้นพื้นที่ส่วนหน้าบ้านไว้ เพื่อให้เกิดที่โล่ง เน้นความสำคัญของตัวโบสถ์ และให้ลานหน้าโบสถ์ เป็นพื้นที่เปิดโล่งที่มีคุณภาพของเมือง

ในช่วงกรณีพิพาทกับฝรั่งเศส ร.ศ.112 (พ.ศ.2483)ฝรั่งเศสยึดจันทบุรีไว้เป็นประกัน มีการสร้างอาคารโดยทหารฝรั่งเศสบริเวณค่ายตากสิน และที่บริเวณปากน้ำแหลมสิงห์ และมีการสร้างอาคารแบบฝรั่งปนจีน เป็นห้องแถวบริเวณถนนสุขาภิบาล 1 เป็นแบบ ชิโน-โปรตุเกส ส่วนอาคารที่พักอาศัยก็เช่นเดียวกัน ได้เกิดอาคารรูปแบบฝรั่งโดยฝีมือของช่างญวนที่เรียกว่า อาคารฝรั่งช่างญวน เป็นทั้งรูปแบบฝรั่ง และท้องถิ่นผสมฝรั่ง

ชุมชนริมแม่น้ำจันทบุรีหรือเมืองเก่าเป็นชุมชนที่มีอดีตและการพัฒนาการที่เก่าแก่และยาวนาน แต่ปัจจุบันมีความเสื่อมโทรมของสถาปัตยกรรมและโบราณสถาน อันเกิดจากการกระทำของมนุษย์สิ่งก่อสร้างที่เก่าแก่ของชุมชนหลายแห่งถูกรื้อทำลาย เปลี่ยนแปลง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการใช้ประโยชน์ตามวิถีชีวิตแบบใหม่ เนื่องจากไม่เข้าใจคุณค่าแห่งมรดกทางวัฒนธรรม ที่เปรียบเสมือนหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาของชุมชนอย่างแท้จริง

ปัจจุบันเมื่อการคมนาคมขนส่งทางบกเข้าถึงชุมชนเหล่านี้ ก็เกิดการเปลี่ยนแปลงจากชุมชนริมน้ำไปสู่ชุมชนบกมากขึ้น โดยเฉพาะ ที่บริเวณตลาดริมน้ำที่เคยมีการค้าขายมาตั้งแต่อดีตปัจจุบันกลับเงียบเหงาไม่มีการค้าขายทางน้ำเหมือนเดิม อาคารที่อยู่ชิดแม่น้ำด้านหน้าหันเข้าหาดถนนทั้งสิ้น ทำให้ขาดลักษณะความเป็นชุมชนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ที่มีวิถีชีวิตและกิจกรรมริมน้ำแต่เดิม และจังหวัดจันทบุรีเคยเกิดน้ำท่วมครั้งใหญ่ในปี 2538 และปี 2540 และพื้นที่ที่มีน้ำท่วมสูงคือริมแม่น้ำจันทบุรี จึงทำให้ชาวบ้านที่เคยอยู่บริเวณนี้ย้ายที่อยู่ไปหาพื้นที่ที่น้ำไม่ท่วมเป็นจำนวนมาก ถนนเส้นริมน้ำจึงถูกลดความสำคัญลง

รูปที่ 1.7 ชุมชนท่าหลวง โคนน้ำท่วมใหญ่ปี 2538 และปี 2540

ปี 2524 เกิดไฟไหม้ครั้งใหญ่บริเวณริมแม่น้ำซึ่งอาคารโดยส่วนใหญ่สร้างด้วยไม้ ถูกไฟเผาไหม้ไปมาก ทำให้อาคารที่มีคุณค่ามากมายพังทลายไป ปัจจุบันอาคารที่เหลืออยู่ที่ยังคงคุณค่ายังมีมากมาย แต่สภาพแวดล้อมในด้านสถาปัตยกรรมรุ่นใหม่ที่กำลังขึ้นทดแทนอาคารที่ถูกไฟไหม้ไปทำให้ขาดความกลมกลืน ทั้งรูปร่าง ขนาด ความสูง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ ทำให้ส่งผลกระทบต่อความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของชุมชน ที่มีคุณค่าในสภาพแวดล้อม

รูปที่ 1.8 พื้นที่ของชุมชนที่โดนไฟไหม้ในปี พ.ศ. 2524 ซึ่งทำให้อาคารเก่าแก่ถูกปรับเปลี่ยนเป็นอาคารสมัยใหม่ทั้งหมด

ดังนั้น เห็นว่าการแก้ปัญหาที่เป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชน ควรมีการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนริมน้ำจันทบุรี ให้คงความสมบูรณ์และประชาชนและทางภาครัฐมีความห่วงแหนมรดกทางสถาปัตยกรรมนี้ให้ยั่งยืนสืบไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงของสถาปัตยกรรมตั้งแต่อดีต ตั้งแต่สมัยรศ.112 (พ.ศ. 2483) ที่มีผลต่องานสถาปัตยกรรมชุมชนท่าหลวงจนถึงปัจจุบัน

1.2.2 เพื่อกำหนดแนวทางที่เหมาะสมสำหรับ การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของชุมชนท่าหลวง จังหวัดจันทบุรี

1.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.3.1 ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของสถาปัตยกรรมตั้งแต่สมัย รศ.112 (2483) ใช้กรอบแนวคิดของ นิลวรรณ ฤกษ์อภิบาลวงศ์ (2547 : 1-53) มีดังนี้

1. รูปแบบอาคาร
2. วัสดุที่ใช้
3. กิจกรรมในอาคาร
4. อายุอาคาร

1.3.2 ศึกษาสภาพแวดล้อม กิจกรรม เครื่องใช้ภายในอาคาร ความคิดเห็นในเรื่องการอนุรักษ์

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาประวัติศาสตร์รวมถึงสภาพแวดล้อมกับกิจกรรมของชุมชนปัจจุบัน โดยเริ่มตั้งแต่ วัดโบสถ์จนถึงสุดท่าเรือจ้าง

1.4.1 กลุ่มประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่กลุ่มคนหรือผู้อาศัย หรือมาทำกิจกรรมในชุมชนท่าหลวง

1.4.2 กลุ่มตัวอย่าง

หมายถึงกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งที่อาศัยหรือมาทำกิจกรรมภายในทั้งกลุ่มที่เป็นเจ้าของอาคาร ตั้งแต่ดั้งเดิมหรือผู้เช่าอาศัยจำนวน 60 คน(จากอาคารที่ศึกษา 60 หลัง หลังละ 1 คน

1.4.3 ตัวแปรที่ศึกษา

ประกอบด้วย ความเป็นมาของชุมชนท่าหลวง ตั้งแต่ รศ. 112 ถึงปัจจุบัน และสภาพแวดล้อมกิจกรรม

1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

1. **ชุมชนท่าหลวง** หมายถึง ชุมชนแรกที่เป็นต้นกำเนิดของเมืองจันทบุรีแต่อดีตเป็นถนนสายที่มีความกว้างแค่ 3 เมตร ยาวประมาณ 1 กิโลเมตรมีอาคารสำคัญของข้าราชการไทยชั้นผู้ใหญ่สมัยรัชการที่ 5 ตั้งอยู่มากมาย รวมถึงร้านค้า ตลาด และบ้านพักอาศัยของประชาชนทั่วไป มีประชาชนอาศัยอยู่ไม่เกิน 1,000 คน มีชนชาติที่อาศัยอยู่คือ ชาวไทย,ชาวนวน,ชาวจีน,และชาวฝรั่งเศสที่ครอบครองจังหวัดและพื้นที่ไว้ถึง 11 ปี

2. **การอนุรักษ์สถาปัตยกรรม** หมายถึง การสงวน รักษา ดูแล ป้องกัน เพิ่มคุณค่าทางอาคาร และบริเวณใกล้เคียงที่มีความสำคัญ และมีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม การอนุรักษ์จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรมของชุมชน ซึ่งจะไม่เป็นอุปสรรคขัดขวางการพัฒนาเมืองในปัจจุบันแต่กลับจะเป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมเมืองในด้านเอกลักษณ์ เศรษฐกิจ และสังคม ประโยชน์ทางด้านเอกลักษณ์ที่ได้รับจากการอนุรักษ์ เช่น การบูรณะอาคารเก่าจะช่วยให้เราได้เข้าใจถึงอดีต และ เป็นรากฐานของสังคมปัจจุบัน นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงความงามของสถาปัตยกรรมในอดีตด้วย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนท่าหลวง ได้ใช้แนวคิดศึกษาถึงความหมาย และประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการตั้งถิ่นฐานชุมชน เอกลักษณะของชุมชน องค์ประกอบของชุมชน การกำหนดแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืนของชุมชน รวมทั้งศึกษางานวิจัยที่เป็นกรณีศึกษา เกี่ยวเนื่องกับพื้นที่ศึกษาและได้ทำการรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

- 2.1 ประวัติของชุมชนท่าหลวงจังหวัดจันทบุรี
- 2.2 แนวคิดในการอนุรักษ์และพัฒนา
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน
- 2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ประวัติของชุมชนท่าหลวงจังหวัดจันทบุรี

ประสิทธิ์ ธนพัฒนากุล (2543 : 1-8) ประวัติของชุมชนแรกเริ่มของจังหวัดจันทบุรีและ ถนนสายที่เชื่อมต่อกับถนนท่าหลวง ในปี ปีพ.ศ.2480-2500 โดยหลวงประกอบนิติศาสตร์ หลวงทิพย์สังกริฐกุสิยิ.พระยาแพทย์พงศา , หลวงเดิมบางคุณพระจรูญนฤนาทและการจดบันทึก ของผู้เขียนในขณะเยาว์วัย) สมัยนั้นตัวเมืองจันทบุรีมีชุมชนไม่กว้างนักและประชากรมีอาศัยน้อย พื้นที่ในเขตเมืองส่วนนอกยังมีสภาพเป็นป่า ทุ่งนา หนองน้ำ เป็นใหญ่. จึงมีเขตชุมชนหนาแน่นใน กลางเมืองเท่านั้น.ดังจะกล่าวถึงเขตชุมชนในถนนต่างๆดังนี้.

1. ถนนสุขาภิบาล

เริ่มจากท่าหลวงริมหน้าผากำแพงวัดโบสถ์และข้างบันไดสูง ขึ้นไปวัดโบสถ์ บริเวณนี้ได้ สร้างเป็นศาลาโล่งยาวตลอดหลังคามุงสังกะสี เป็นที่พักของคนเดินทาง มาทางเรือมีการขาย ข้าวแกงกาแฟและอาหารอื่นๆ ร้านข้าวแกงของป้าใจ กล้วยทอดป้าเนื่อง กาแฟแปะหุย ก้วยเตี่ยว แป๊ะต้อก อร่อยสุดยอดปลอดสารพิษ กล้วยต้มป้าสร้อย ป้าปวน

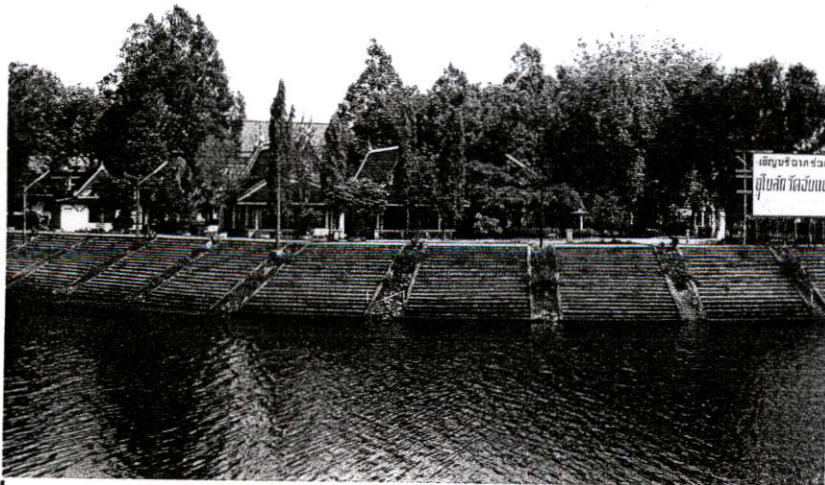

รูปที่ 2.1 รูปภาพถ่ายทางอากาศจุดเริ่มต้นที่จะศึกษาวัดโบสถ์

รูปที่ 2.2 อาคารเริ่มต้นที่จะศึกษาข้างกำแพงวัดโบสถ์

ที่ทำจอดเรือริมตลิ่ง สร้างเป็นศาลาทำเรือมีทางลาดเป็นปูนอยู่ริมหาดสำหรับลำเลียงของขึ้นเรือ ลงเรือผู้คนคึกคักมาก เพราะเป็นศูนย์รวมสินค้าพืชไร่ ของป่า สารพัด ที่ต้องเรือ แพมาจากชุมชนทางเหนือ น้ำ เช่น ตะเคียนทอง คลองพลู น้ำขุ่น บ้านถนน บ้านปึก ทำหลวงบน ทำหลวงล่าง พญาบน พญาล่าง ฯลฯ แต่จะแบ่งเป็นชุมชนขนาดกลางที่อุดมสมบูรณ์ แม่น้ำจันทบุรียังเป็นร่องน้ำลึก เรือแพยังสัญจรได้ยาก สองฝากฝั่งตลอดลำคลองและแม่น้ำร่มรื่น ธรรมชาติยังคงงามมาก กุ้ง ปลา ชนิดต่างๆในแม่น้ำจันทบุรีชุกชุมมาก ฝั่งอยู่ริมตลิ่งจะเห็นฝูงปลาว่ายขวักไขว่

รูปที่ 2.3 ตรงข้ามวัดโบสถ์มีวัดจันทนารามใช้จัดประเพณีลอยกระทงประจำปี

สมัยอดีตยังไม่มีสะพานวัดจันทร์ ใช้เรือแจวส่งผู้คนข้ามฟาก พระวัดจันทร์บิณฑบาตทางเรือ เป็นเรือลำเล็กๆพระนั่งตรงกลาง เด็กวัดเป็นคนพายเรือ พายและถามบ้านริมฝั่งรับบิณฑบาต. บรรยากาศเป็นที่น่าศรัทธามาก ที่พบเห็นชาวบ้านเตรียมของใส่บาตรพระที่ทำน้ำริมตลิ่งทำน้ำหลังบ้านเป็นแถวทุกเช้า ส่วนชาวบ้านที่อยู่อาศัยด้านฝั่งบกกก็จะใส่บาตร โดยมีพระจากวัดโบสถ์ วัดสวนมะม่วง วัดใหม่ วัดป่า เดินมารับบาตรเป็นทิวแถวทุกเช้า ในหน้าที่อึดเอิบบุญของชาวบ้าน ปลื้มใจ มองไม่เป็นแล้วในยุคนี้.

รูปที่ 2.4 บรรยากาศถนนท่าหลวง ยังคงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

บ้านคลอง 2 ฟากของถนนสุขาภิบาลตั้งแต่ท่าหลวงมาถึงช่วงตอนกลางเป็นร้านค้าและที่อยู่อาศัยสลับกันเริ่มช่วงตั้งแต่ฟากถนนมีประชากรน้อย ส่วนหัวถนนถนนสุขาภิบาลช่วงนี้เป็นศูนย์กลางของการค้าที่สำคัญที่สุดของจังหวัดจันทบุรี เป็นร้านค้าใหญ่อยู่ที่จุดนี้ทั้งหมด บ้านของผู้เขียนก็อยู่ตรงนี้ เป็นร้านเครื่องก่อสร้าง เครื่องเหล็กผู้คนชาวจันทบุรีทุกอำเภอทุกหมู่บ้านต้องมาจับจ่ายซื้อของอย่างคับคั่งจอแจมาก แต่สนุกมากตามประสาเด็ก

จากสุขาภิบาลรอบกลางไปคือ สุขาภิบาลตอนตลาดล่าง ส่วนใหญ่จะเป็นที่อยู่อาศัยมีร้านค้าเพียงเล็กน้อยเท่านั้น.

รูปที่ 2.5 รูปศาลเจ้าที่ตลาดล่างที่ชาวจีนทนุรีนับถือบูชา

ที่ตลาดล่างมีศาลเจ้าที่สำคัญของชาวตลาดคือศาลเจ้าที่ตลาดล่าง เป็นศาลเจ้าที่คุ้มครองด้าน การค้า และอภิศักดิ์ ถนนเส้นนี้จึงเป็นถนนธุรกิจและปลอดภัยจากอภิศักดิ์มาตลอด ชาวบ้านมา เช่นไหว้เป็นประจำ และมีงานประจำปีทุกปี โดยการฉายภาพยนตร์กลางแปลง เด็กๆสนุกมากที่สุด ในวันนั้น ในเขตการค้านี้มีอาหารและขนมอร่อยๆขายมากมาย.

รูปที่ 2.6 รูปอาคารของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ระดับคุณหลวง

สรูปถนนสายนี้เป็นที่อาศัยของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่แถบทั้งนั้น ส่วนใหญ่จะมีบ้านอยู่แถว เขตท่าหลวง และตลาดล่าง(ท่าเรือจ้าง) แถวศาลเจ้าที่ และที่ชุมชนตลาดล่างนี้เป็นที่อยู่ของชุมชน ชาวญวนเพราะฝั่งแม่น้ำด้านตรงข้ามเป็นโบสถ์คริสต์โรมันคาทอลิกมีชอยกระ้างเป็นสะพานไม้ ทอดยาวไปจรดถนนศรีจันทร์ ซอยนี้เป็นชุมชนชาวญวนนับถือคริสต์แทบทั้งนั้น ซึ่งอพยพมาจาก เมืองเจ้าในสมัยร.3

รูปที่ 2.7 รูปอาคารพักอาศัยของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่

สุดถนนเป็นศาลาท่าเรือข้ามฟากไปชุมชนวัดไผ่ล้อม ซึ่งเป็นชุมชนที่สำคัญอีกแห่งหนึ่ง มี ร้านค้า ตลาดนัด.บ้านเรือนบริเวณถนนสุขาภิบาลยังคงสภาพเป็นอาคารตึกฝรั่งสมัยร.5 ยุคเรือ ฝรั่งเศส บริเวณท่าหลวงและท่าเรือจ้าง เป็นบ้านที่อาศัยข้าราชการเมืองชั้นผู้ใหญ่ ระดับคุณหลวง คุณพระและท่านขุน.

ส่วนเขตการค้าตรงกลางของถนนสุขาภิบาลเมื่อปีพ.ศ.2533 เกิดอัคคีภัยครั้งใหญ่เผาผลาญ อาหารบ้านเรือนที่สำคัญถูกผลาญไปถึงถนนขวางและถนนประชานิยมจนหมดสิ้นเพราะเป็นอาคาร ไม้เก่าเป็นส่วนใหญ่เป็นการสูญเสียอาหารและทรัพย์สินของเก่าที่สำคัญของชาวจันทบุรีครั้งใหญ่ ที่สุด จึงหาบรรยากาศเก่าๆไม่พบอีกแล้ว เจอแต่ตึกใหม่ๆผุดขึ้นมาแทนและเป็นเพียงบ้านพักอาศัย เท่านั้น.

รูปที่ 2.8 รูปอาคารรูปแบบสมัยใหม่หลังจากโค่นไฟไหม้

ศูนย์กลางการค้าได้มาอยู่แถวบริเวณ ที่ตลาดการค้าที่ถนนสุขาภิบาลคงอยู่ในความทรงจำ ภาษาฉวนคั้งเดิมใช้ตัวอักษรจีนแต่อ่านออกเสียงเป็นฉวน ฝรั่งเศสเข้ามาครอบครองฉวนเลขเป็นอักษร บังคับเสียงเป็นเสียงฉวน เป็นภาษาเขียน

2. ถนนขวาง

เริ่มจากหัวถนนเชื่อมกับถนนสุขาภิบาล บ้านเรือนแถบนี้จะเป็นร้านค้าของชำทุกชนิด สลับกับร้านกาแฟ ร้านอาหาร(โรงเกาเหลา) ตลาดสด โรงภาพยนตร์เฉลิมจันทร์และทางเข้าวัดเขตนามบุญธรรมเป็นวัดพุทธศาสนานิกายมหายานอนันตนิคาย(ฉวนเว้)

ถนนขวางเป็นถนนแห่งความรื่นรมย์ทั้งด้านบันเทิง อาหารการกินที่สุดยอดความอร่อย เช่น ก๋วยเตี๋ยว บะหมี่ตึกตอก บะหมี่เป๊ะงวน ก๋วยเตี๋ยวนมเบื่องป้าอยู่และป้ามุน ข้าวเหนียวมูนหน้ากึ่ง ลังขยาและมะม่วงของย่าแดง ขนมหวานสารพัดชนิดของย่าหม่อง คือฮวนของเป๊ะไ้ ข้าวต้มก๊วยของเฮียอั้งสง ข้าวต้มปลาเป๊ะฮุย น้ำแข็งกดแท่งโรยน้ำหวานของเฮียอ้า เป๊ะกงเล็ง และกาแฟสดพื้นเมืองของเป๊ะปู้,เป๊ะอ้วน สดยอดอาหารอร่อยของจันทบุรี

รูปที่ 2.9 รูปซุ้มประตูวัดเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาชะเมา

เวลาย่ำค่ำจนตลอดรุ่ง ผู้คนทุกหนแห่งและจากชุมชนอื่นจะมาจับจ่ายซื้อของและทานอาหารกันอย่างพลัดพลิน ประกอบกับโรงภาพยนตร์เฉลิมจันทร์ ก็มีการฉายภาพยนตร์สนุกๆ และบางครั้งก็มีการแสดงลิเกและละครร้อง.

ละครร้องของคุณสายบัว แก้วบัวสาย และคุณนันทิดา แก้วบัวสายและเสนห์ โกมารชุน ก็มาดั่งที่นี้ ก่อนจะไปตั้งที่กรุงเทพฯ มีโรงแรม 3-4 แห่งที่ถนนสายนี้ คือ โรงแรมซุ่มไก่, โรงแรมศรีจันทร์, โรงแรมสุขสมบูรณ์ การพากย์ภาพยนตร์เกิดขึ้นที่แห่งแรกของเมืองไทยคือติดเขียว สีบุญเรือง.

สุดถนนของถนนขวางไปสิ้นสุดตรงสะพานขาวติดต่อกับถนนท่าแฉลบ. ตรงนี้มีโรงภาพยนตร์อีกแห่งหนึ่ง คือ โรงภาพยนตร์สินธุนาว่า ต่อมาเปลี่ยนเป็นจันทบุรีภาพยนตร์และจันทบุรีราม่าในปัจจุบัน.

โรงภาพยนตร์แห่งนี้ฉายภาพยนตร์อย่างเดียวไม่มีการแสดงอย่างอื่นๆ ภาพยนตร์ในสมัยผู้เขียนยังเป็นเด็กยังไม่มียี่สิบเพราะเครื่องขยายเสียงยังไม่มียี่สิบในเมืองจันทบุรี ก่อนที่จะถึงเวลาฉาย ภาพยนตร์ หน้าโรงจะมีการโหมโรงโดยมีวงบรรเลง 1 ชั่วโมง 20.00 น. ก็เริ่มฉาย ก่อนฉาย บรรเลงจะบรรเลงในโรงภาพยนตร์อีกหนึ่งรอบเพื่อสร้างบรรยากาศ.

เมื่อภาพยนตร์เริ่มฉาย การพูดจาในจอเป็นเรื่องใบ้แต่มีเสียงแบล็คกราวนอกจอเสริมเพื่อความวิ้ง (ในสมัยนั้นภาพยนต์ควบบอยเป็นหนังยอดเยี่ยม) พนักงานประกอบเสียงตรีงจะเอา

กะลามะพร้าวเคาะกับพื้น เสียงดังเป็นจังหวะมาวิ่งประกอบการเสียงเฮ เมื่อรบกับอินเดียดง คนคูก็ส่งเสียงเชียร์ประกอบด้วย ถ้ามีการยิงปืนพนักงานเสียงก็จะใช้ไม้ชูคบกับสังกะสีรอนข้างโรง ก็จะเป็นเสียงปืนเป็นระยะๆ เขาห้ามใช้ประทัดจุดเพราะเดี๋ยวคนวิ่งหนีโรงแตกแน่ ถ้าเป็นหนังสือจากโสภณศาตราจารย์เขาก็จะใช้ไวโอลินหรือซอบรรเลงสร้างบรรยากาศ สนุกใหม่ครึบ ธรรมชาติจริงประกอบเสียงระฆังอื่น กระชกกระชี่ของผู้ชม ผู้อ่านทดลองสร้างอารมณ์ได้นะครับ เข้าถึงเนื้อเรื่องจนสุดที่จะลืมได้ เหมือนผู้เขียนที่ยังจดจำไม่รู้ลืม.

บริเวณถนนช่วงนี้ เป็นร้านขายพลอยจันทบุรี มีโรงเจียรนัยพลอยใหญ่มาก ที่กรุงเทพฯสมัยนั้นก็ยังมีขาย คือโรงงานเจียรนัยพลอยของช่างเล่ย์ (คนไทยเชื้อสายญวน) มีคนงานนับร้อยเจียรนัยพลอยนานาชนิดส่งกรุงเทพฯแห่งเดียวของเมืองไทยสมัยก่อน.

เลยจากบริเวณนี้ก็จะเป็นช่วงถนนท่าแฉลบเป็น โรงผลิตกระแสไฟฟ้า วัดใหม่และวัดป่า โดยรอบบริเวณก็เป็นที่อยู่ของน้ำ ป่าไม้ ป่าละเมาะ ทุ่งนา.เจียบเหงา ว่างแวง จนคนรำลือสนั่นมีผีคู่เพราะเป็นเขตสุสานตลอดสาย.

- ตลาดสดสมัยกลางคือ ตลาดโกศศิริมีอาหารอร่อยเช่น
- ก๋วยจั๊บน้ำใส
- ขนมจีนลอคช่องเจ้เจ้
- ขนมกล้วย ขนมต้ม ใส้ใส้ ป้าปวน
- ข้าวเหนียวปากหม้อ สาเกไส้หมู ป้าแสด
- เย็นตาโฟ เขียวขาว (ผักบุ้งใต้ลาว) เขียวโง่ง
- ก๋วยเตี๋ยวน้ำกุ้งของป้าลั้ง
- น้ำมะนาว นายเจริญ
- ไอศกรีมนมสดแป๊ะตี้ (เจ็นรตขาย)
- เนื้อเลี้ยง แป๊ะเส็ง (เนื้อเอ็นตุ๋น)

3. ถนนประชาชนนิคม

เริ่มจากหัวถนนเชื่อมกับถนนสุขาภิบาล ไปสุดถนนเชื่อมกับถนนเบญจมาชฎุทิศครั้งแรกๆ บ้านเรือน 2 ฟากคนส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัยแถบจะไม่มีร้านค้าเลยต่อมาได้มีการย้ายตลาดสดจากถนนขวางมาอยู่ที่ถนนนี้คือตลาดสดเทศบาล แถบนี้จึงเกิดเป็นศูนย์การค้าใหม่ขึ้นมา ผู้คนคึกคักมากในระยะหลังในช่วงเวลา 03.00 -18.00 ตลาดวายคนก็หมดและไปสนุกที่ถนนขวางในเวลาค่ำ

บริเวณถนนนี้มีศาลเจ้าอยู่บนเนินสูงและมีบันไดอิฐขึ้นไปคือศาลเจ้าตันโพธิ์ เป็นศาลเจ้าเก่าแก่ของชาวจีนฮกเกี้ยน คนไปไหว้บ่อยจึงรกร้างทรุดโทรมมากพื้งจะมาบูรณะให้สวยงามในระยะหลังมานี้.

ชื่อถนนนี้เป็นชื่อของข้าราชการผู้ใหญ่ในสมัยรัชกาลที่ 5 ตระกูลขุนนางคือขุนประชาชนนิคมรับราชการในพระคลังหลวงเมืองจันทบุรี

ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงก่อสร้างใหม่เป็นโรงแรมชื่อ โรงแรมจันทร์เจริญของนาง และชื่อตรงข้ามเป็นโรงแรมของนายสมัย สวัสดิพงษ์ คือ โรงแรมจันทร์เจริญ

4. ถนนเบญจมาชุกติศ.

เริ่มจากหัวถนนเชื่อมกับถนนท่าหลวงไปจรดต้นถนนขวางที่สี่แยกถนนขวาง.เราเริ่มจากวัดโบสถ์เมืองซึ่งเป็นวัดเจ้าคณะ ซึ่งตรงข้ามเป็นสถานีตำรวจเอียงกันเป็นวัดกลาง (สมัยนั้นยังเป็นวัดร้างอยู่ในเขตเบญจมาชุกติศ) บริเวณนี้มีบ้านเรือนต่างๆประกอบด้วยป่าใหญ่ ป่าละเมาะเอียงกับวัดกลางฝั่งตรงข้ามมีซอยแคบๆไปศาลเจ้าแม่กวนอิม (เจ้าตัวเล่าเอี้ย)

รูปที่ 2.10 รูปศาลเจ้าตัวเล่าเอี้ยอยู่ติดกับศาลเจ้าแม่กวนอิม

ถัดไปก็เป็นโรงเรียนอานวยวิทย์ 1 เดิมอาคารมี 2 ชั้น ฝั่งตรงข้ามเป็นป่าหญ้าเขตโรงเรียนเบญจมาชุกติศและโรงเรียน

ถัดลงเนินวัดกับถนนสถุขดิเคชเป็นสถานกงสุลของฝรั่งเศส ฝั่งตรงข้ามเป็นอาคารที่อยู่อาศัย เป็น ไปติดกับถนนประชานิยม เป็นที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอเมืองจันทบุรี มีหอกระจายข่าวของทางราชการเป็นหอไขมีวิทยุตั้งอยู่ข้างใน 1 เครื่อง ซึ่งเป็นวิทยุเครื่องเดียวในจันทบุรีประชาชนยังไม่มียี่ห้อ (2480-2484)

เวลาค่ำ 18.00-20.00 น. จะมีชาวบ้านมานั่งฟังข่าวจากกรมประชาสัมพันธ์จากกรุงเทพ เสียงอื้ออึงไม่ค่อยชัดแต่ก็ดีที่สุดที่สุดในสมัยนั้น คนสนใจมากในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 และสงครามอินโดจีนไทยกับฝรั่งเศส พ.ศ.2484

เหตุการณ์ในระยษะนั้นเวลาค่ำ จะมีการพลางไฟทุกคืนเพราะจะมีเครื่องบินบินเรียมมาสังเฏการณ์บ่อยๆ แต่ไม่เคยมาทิ้งระเบิด ทางภาคพื้นดินของเราก็จะเปิดเสียงทอคเป็นการเตือนภัยชาวบ้านก็จะลงหลุมหลบภัยกลัวอันตรายจากระเบิดแต่ก็ปลอดภัยทุกครั้ง เขาคงบินมาขู่เรามากกว่าเพราะจันทบุรีไม่ใช่เมืองทางยุทธศาสตร์ทางทหารที่สำคัญ มีเพียงกองทัพทหารเล็กๆเท่านั้น เขาวัง

มาสังเกตการณ์แต่ทางราชการก็มีการให้ประชาชนทำหลุมหลบภัยกัน เวลาเขาเปิดหวอดี้ก็จะสนุกมากเมื่อวิ่งลงหลุม แต่ไม่สนุกเลยและน่าเบื่อหน่ายสำหรับผู้ใหญ่โดยเฉพาะคนชรา (บางคนกลัวจนฉีราดเพราะไม่เคยพบเห็น)

ถนนเส้นนี้ส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัย มีร้านค้าย่อยเล็กน้อย แต่มีร้านค้ารูปที่สำคัญทั้งหมดอยู่ถนนสุดคือร้านถ่ายรูปทำฟันริและเอ็ง ร้านถ่ายรูปแสงจันทร์ ร้านถ่ายรูปแป๊ะยุ่น (ชาวญี่ปุ่นแอบมาซุ่มส่งสาร ยศร้อยเอก และอยู่เมืองไทยมีครอบครัวอยู่ที่บ้านบางกะจะ) เมื่อสงครามถนนสายนี้มีโรงแรมเกิดขึ้นระยะหลังคือโรงแรมวิบูลย์สุข ของนายวิบูลย์ มังกร.

5. ถนนศรีจันทร์

เริ่มจากสี่แยกถนนขวางไปจรดแม่น้ำจันทบุรี สมัยยังไม่มีสะพานตรีรัตน์ ถนนสายนี้ในครั้งนั้นเป็นถนนดินแคบๆไม่ลาดยาง ช่วงปลายถนนยังเป็นสะพานไม้เสาสูงเพราะเป็นที่และหนองน้ำโดยตลอดทั้ง 2 ข้างถนนเป็นป่าหญ้าชาน้ำโดยทั่วไปและหนองน้ำเต็มไปด้วยน้ำครำ จอกแหนชุกชุมไปด้วยปลาช่อน ปลาหมอ ปลาสกลิด ตัวใหญ่ๆ

หัวถนนเป็นที่ตั้งโรงแรม 2 แห่งคือโรงแรมห้วยไก่อและโรงแรมศรีจันทร์ ใกล้กับโรงแรมศรีจันทร์มีตรอกแคบๆเป็นสะพานไม้เสาสูงกว้างประมาณ 1 เมตรชื่อตรอกหนองผักนึ่งเพราะข้างล่างเป็นหนองน้ำมีต้นผักนึ่งธรรมชาติจอกแหนขึ้นงอกงาม เป็นสถานช่องผางโลมขึ้นชื่อแห่งเดียวของเมืองจันทร์ คนต่างย้ายต่างเมืองมาถึงเมืองจันทร์โดยเฉพาะบุรุษจะริชื่อหนองผักนึ่งเป็นอย่างดีหยิบข่าวจันทบุรีอ่านคุ้นเคยอย่างดี นวลอนงค์จะผางก็แสนจะแพ้ในสายตาของเด็กเพราะไม่เคยไปขึ้นครุ ดินแดนแห่งกาม โรคน้อยคนนักที่จะรอดพ้นถ้าเข้าไปเที่ยว (ยังไม่มีลุงยางอนามัยใช้) ยาบปฏิชีวนะสมัยใหม่ยังไม่มีกินแต่ยาไทยสมุนไพรประกอบด้วยยาตำ กระจุกควายเผือกและอื่นๆ กินกันเป็นปีบ กินหมดปีบจึงหายถ้าไม่หายก็เป็น โรคเรื้อนไปเลย นี่คือกฎแห่งกรรมเพราะหาคกรรมใส่ตัวเองเหมือนโรคเอดส์ในปัจจุบัน.

ข้างซอยหนองผักนึ่งเป็นโรงน้ำแข็งแป๊ะยุ่นชัย ตรงข้ามโรงน้ำแข็ง เป็นร้านสหกรณ์จังหวัด นอกจากนั้นก็เป็นบ้านผู้คนเป็นหลังปลูกห่างๆกันถึงริมแม่น้ำ เขตชุมชนตอนล่างริมแม่น้ำส่วนใหญ่เป็นที่อยู่ของชาวจวนและคนไทยเชื้อสายจวนนับถือคริสต์โรมันคาทอลิกเป็นส่วนใหญ่ มีคนไทยพุทธแทรกอยู่บ้างเล็กน้อย. อาชีพของชาวจวนหรือคนไทยเชื้อสายจวนคือทอเสื่ออก ทอดแห ตกปลา เลี้ยงสุกร ริมแม่น้ำและรับจ้างทำงานและอัดไม้พื้น.

บริเวณนี้มีซอยอีกซอยหนึ่งไปทะลุถนนสุขาภิบาลที่ตลาดล่างคือ ซอยกระจ่าง ทางเดินเป็นสะพานเสาสูงตลอดสายกว้างประมาณ 1 เมตรเวลาเดินโยกเยกเฉอะแฉะ ชาวบ้านจะเลี้ยงหมูกันทุกบ้าน กลิ่นขี้หมูโดยจวนตลอดเวลาเป็นหมุดำพันซ์พื้นบ้าน คนเลี้ยงไว้ขายเนื้ออร่อยกว่าหมูขาวในปัจจุบัน.

คนจวนเลี้ยงหมูแต่คนฆ่าแหละกลับเป็นคนจีน คนเลี้ยงจนคนขายรวยตามธรรมเนียม อาชีพหมอบ้านหรือหมอเท้าเปล่าหรือหมอสมุนไพรรักษาโรคเล็กๆหรือผู้ใหญ่ ในตัวเมืองจันทบุรี

เป็นชาวญวน หรือ คนไทยเชื้อสายญวนอยู่ในตงง้วนนี้ หมอที่มีชื่อและเป็นที่ยกได้ในความสามารถก็คือ หมอจี้และหมอพัน แกะจะชำนาญในทางกวาดยาเด็กเป็นอย่างมาก เด็กป่วยสารพัดโรคเกร็งกษาหายหมดทุกโรค วิธีรักษาก็จะเอายาสมุนไพรเม็ดเล็กๆเท่าเม็ดคนุนี่ใส่ค้ำๆผสมเกลือ พิมเสน น้ำมะนาว ชะเอมหรือบางครั้งก็เอาน้ำปัสสาวะเด็กเป็นส่วนประสมยา (ของผู้ใหญ่ห้ามใช้ไม่ปลอดภัย) บดในโถรงบคยาแล้วเอาน้ำซึ่ป้ายยาในโถรงใหญ่ก็จะตาเหลือกเพราะหายใจไม่ทันและล้มลุกยืนแต่ก็หายและไม่เห็นคิดเชื่อหรือแพร่เชื้อโรค วันหนึ่งแกะจะล้วงคอเด็กเป็นสิบๆคนแต่เอาน้ำธรรมดาล้างนิ้ว เป็นยุคนี้พ่อแม่ยุคใหม่คงร้องกรี๊ดและไม่ยอมแนกแล้วคิดเชื่อ.

แต่เด็กรุ่นนั้นก็ไม่เห็นตาย รอดเติบโตเป็นผู้ใหญ่แข็งแรงเป็นใหญ่เป็นโตในราชการย้ายเมืองมากมายหรือจะเป็นคนที่มีภูมิด้านทานสูงตายยากก็ไม่ทราบ.

ส่วนผู้ใหญ่ป่วยหมอก็จะเดินไปตามป่าสวนริมแม่น้ำขุดต้นไม้ ตัดกิ่ง เค็ดใบตม้นนั้นหามาได้ใส่หม้อดินต้ม กินยาหมดหม้อก็หาย ถ้าโรคเก่งกว่ายาและถึงคราวมรณาก็ต้องตายกันไปข้างหนึ่ง สังคมขณะนั้นเป็นอย่างนี้ แต่เราก็ปลอดภัยสร้างย้ายเมืองให้ยังใหญ่มาได้จนบัดนี้เพราะมีภูมิคุ้มกันโดยธรรมชาติคือแข็งแรงก็รอดไม่แข็งแรงก็ตาย มาคของหมอเท้าเปล่าขวัญใจชาวบ้านก็คือ

1. นุ่งกางเกงจีนสีดำนองๆ ใส่เสื้อคอจีนสีขาว (เครื่องแต่งกายชาวญวนและจีนคล้ายกัน)
2. เดินเท้าเปล่าจริงๆไม่ใส่รองเท้าเพราะไม่เคยใส่
3. ร่วมยาของหมอก็คือ หีบไม้มีหูหิ้วหรือมีสายสะพายกว้างประมาณ 20 ยาว 30 ซม. สูง 20 ซม. ใส่สารพัดชวยยาเครื่องประกอบผสมยาคือ เกลือป่น มะพร้าวผ่าซีก ชะเอมผง น้ำตาลกรวด เอาไว้กลอกเด็ก (ไม่มีที่ออฟฟี่แจก) บางครั้งหมอยกมือไปหยิบก้อนสารส้มเอาไว้ผสมยาเพราะสีเหมือนกัน เด็กจะร้องไห้เพราะขม เพื่อน หมอที่จะหัวเราะเพราะไม่ได้แกล้ง.
4. อายุหมอที่มีประสบการณ์แล้วประมาณ 40 ปีขึ้นไป หมอคนนี้อายุยืนมากตายเมื่ออายุ 92 ปี ผู้เขียนรอดตายเพราะหมอ 2 ท่านนี้เพราะเด็กๆป่วยบ่อยมาก ทำบุญกรวดน้ำไปให้เสมอเวลาทำบุญแต่แกร็บได้หรือเปล่าไม่รู้เพราะท่านนั้นคือศาสนาคริสต์โรมันคาทอลิก.
5. เป็นผู้มีจิตเมตตาโดยนิสัย (ไม่ต้องผิดจรรยาแพทย์หรือเพราะยังไม่มีคนเขียนเป็นอักษร) ไม่ยึดติดในทรัพย์สินรักษาฟรีบ้าง ได้สตางค์บ้าง ดึงคืนเที่ยงคืนเขามาถามก็ต้องไป บางครั้งต้องพายเรือไปบ้านคนไข้เองอีกด้วย หมอจึงไม่รวยทรัพย์เหมือนปัจจุบันนี้ แต่รายนำใจคนรักนั้นคือ ปานเทพเจ้าบนดิน.

6. ถนนท่าแฉลบ

เนื่องจากสะพานขาว (ตรงร้านวิยะดาในปัจจุบันใกล้ร้านทองไชยหลี) ไปสุดถนนถึงบ้านท่าเรือท่าแฉลบ. ถนนเส้นนี้สมัยก่อนยังเป็นดินเป็นหินแต่มาราคายภายหลัง เป็นถนนที่ไปใหม่ภายนอกคือ ใครจะไปกรุงเทพ ตรวด ระยอง ชลบุรี หรือชุมชนริมทะเลอ่าวไหนดต้องมาขึ้นเรือที่ท่าแฉลบแห่งเดียว (แต่สมัยฝรั่งเศสยึดเมืองจันทร์ฝรั่งไม่ยอมจอดเรือรบที่นี้เอาเรือรบบุกเข้าตัวเมืองเลยที่เดียว แผนจ่อคอหอยกันผิพลาตาทหาร)

ตัวถนนที่เชื่อมจากถนนขวางก็เป็นโรงไฟฟ้า วัดใหม่ วัดป่า และบ้านคนเป็นหลังๆอยู่ห่างๆ กัน สองข้างทางเป็นที่ริมหนองน้ำป่าละเมาะและทุ่งนา ในเขตวัดก็เป็นสุสานฝังศพ ศาสนาไม่เป็นที่พิสมัยของผู้คนที่เดินตอนกลางคืนมากนักเพราะกลัวผี เงียบและวังเวงจริงๆ ไปวัดก็ต้องไปตอนกลางวันเท่านั้น กลางคืนก็ต่างคนต่างอยู่ พระอยู่ส่วนพระ ชาวบ้านก็จะหลับ พระจึงสงบดีจริงๆเครื่องครัดในพระธรรมวินัย เป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านเพราะห่างจากความเจริญของกิเลสตัณหา.

ถัดจากทางเข้าวัดป่าไปแล้วถึงบ้านท่าแฉลบเป็นป่าชายเลนมีต้นจาก ต้นเสม็ด ต้นแสม ขึ้นแน่นหนาไปหมด มีสะพานข้ามคลองน้ำใสเป็นน้ำกร่อย มีปู กุ้ง ปลา ชุกชุมมาก จระเข้ก็มีแต่ตัวไม่โตยาวประมาณ 2 เมตร ผู้เขียนเคยไปเจอตอนพายเรือไปหาลูกจากแต่ก็เลอะๆเพราะไม่กล้า ขนไปสุดหมู่บ้านท่าแฉลบ ซึ่งเป็นชุมชนท่าเรือใหญ่ มีเรือทุกประเภทจอดที่นี่เพื่อส่งสินค้ารับสินค้าไปต่างจังหวัดและเดินทางไปจังหวัดริมทะเลและกรุงเทพฯ มีร้านค้าหลายร้านจอบแจไปด้วยผู้โดยสารและกลาสีเรือ สับสนไปหมดเพราะมีทางออกไปนอกเมืองได้ทางเดียวจริงๆ.

ผู้เขียนจำได้ว่าเดินทางไปกรุงเทพฯใช้เวลาในเรือ 2 วันกับ 1 คืนถึงท่าเรือกรุงเทพฯที่ท่าเรือสวัสดิ์ แถวๆถนนเขาวราช.

เรือโดยสารสมัยนั้นมีทั้งเรือสำเภาใช้ใบไม่มีเครื่องยนต์และเรือเหล็กใช้เครื่องแบบเรือเดินสมุทร เท่าที่จำได้คือ เรืออ่างหิน เรือภาณุรังษี เรือนิภา ฯลฯ การเดินเรือในอ่าวไทยระยะสงครามโลกถ้าเป็นเรือเหล็กเสี่ยงกับทุ่นระเบิดที่ลอบวางกันไว้ในทะเลถ้ายามชวไปชนทุ่นระเบิดเข้าก็จมทั้งลำ ความตายรอท่าอยู่แน่นอน เช่นเรือนิภาเดินจากจันทบุรีไปกรุงเทพฯวันที่ 4 มีนาคม เรือนิภาไปโดนทุ่นที่ป้อมพระจุล โคนทุ่นอเมริกา

ชีวิตยุคนี้เสี่ยงและฉลาดเท่านั้นจึงจะอยู่รอดและรุ่งเรือง ถ้ากลัวไม่เสี่ยงชีวิตก็อยู่กับบ้านก็แล้วกัน. เรื่องส่งผลไม้ไปกรุงเทพฯก็ยังเป็นปัญหาเสมอๆเพราะเรือบรรทุกใบมีน้อย ใช้เรือใบผลไม้เน่าหมักก่อนถึงเพราะเดินทางช้าหลายวัน. ผลไม้ในยุคนั้นจะบรรจุแข่งถ้าเป็นทุเรียน ถ้าเป็นเงาะมังคุดก็จะใส่ลังไม้ขนาดใหญ่กว้าง 50 เมตร สูง 70 ซม. หนักมาก ใส่ได้ประมาณ 40 กก.

คราวใดมีของส่งไปกรุงเทพฯมาก ทุกคนก็จะแข่งกันจองเนื้อที่บรรทุกบนเรือขนกันไปหมด ผู้จัดเรือก็พูดไม่ออกเพราะเป็นลูกค้าคุ้นเคยทุกคน (จันจู้เรือ)

การเดินทางถ้าทะเลเงียบก็ไม่มีปัญหาถ้าหน้ามรสุมเจอคลื่นลมแรงกะลาสีก็จะโยนผลไม้เหล่านั้นทิ้งทะเลเสียบ้าง เพื่อไม่ให้เรือล่ม ผลไม้เหล่านั้นก็จะลอยไปเกยตื้นติดหาดชาวบ้านริมทะเลก็ได้กินผลไม้ดองน้ำทะเลฟรี เป็นทุเรียนก็แย่น้อยกินไม่ได้ ถ้าเป็นเงาะจะอร่อยเป็นเงาะดองเลย (ถ้าแช่น้ำทะเลไม่นานนัก) ไม่มีการปรับค่าเสียหายเพราะตกลงกันแล้วตั้งแต่ต้นทาง.

ระยะหลังถนนไปกรุงเทพฯเริ่มตะลุยทางทำกันแล้ว แต่กันดารมากทางเส้นนี้ผ่านแกลง ระยอง พัทธยา นาเกลือ ศรีราชา ชลบุรี ข้ามที่บางปะกง (ยังไม่มีสะพาน) อ้อมไปถึงบางบึง บางปู สมุทรปราการแล้ว อ้อมเข้ากรุงเทพฯด้านริมแม่น้ำเจ้าพระยาว่าจะถึงท่ารถทรงวาดที่เขาวราช

ระยะทาง 400 กว่ากิโลเมตร ผู้คนลอบตลอดทาง เวลาออกรถเป็นคนโหนไปถึงกรุงเทพฯเป็นฝรั่ง ผมแดง ระยะแรกใช้เวลาเดินทาง 2 วันระยะหลัง 1 วันกว่าๆออกเดินทางจากจันทบุรี 03.00 น. ถึง กรุงเทพฯ 23.00 น.

ถนนตลอดทางเป็นหลุมบ่อหินก้อนใหญ่น้อยขรุขระ หล่มทราย หล่มเลน รดติดหลุมก็ต้อง มาช่วยกันเข็นรถตุ๊กตุเล นำสมเพชเป็นที่สุด.คนป่วยถ้าไปรักษาตัวที่กรุงเทพฯ นั่งรถไปคิดว่าคง ขาดใจตายก่อนและสภาพศพก็จวนจะทุเรศกว่าจะถึงกรุงเทพฯ

7. ถนนท่าหลวง

เริ่มจากท่าเรือท่าหลวงติดแม่น้ำจันทบุรีไปจรดเลียบบนตรงแขวงการทาง.

ถนนเส้นนี้สร้างโดยสมัย ร.ศ.112 (2436) ฝรั่งเศสยึดเมืองจันทบุรี เขาสร้างให้กว้างปูอิฐเป็นถนน มาตรฐาน (ของเดิมเส้นทางดินแฉะๆ) เพื่อสะดวกในการคมนาคมของเขา.

ถนนสายนี้เป็นถนนสายราชการเท่านั้น เริ่มจากที่ทำกรมป่าไม้ ไปรษณีย์ เรือนจำ สถานี ตำรวจ โรงเรือการช่าง หอทะเบียนที่ดิน หอประชุมห้องใหญ่ศาลากลางจังหวัด ศาลจังหวัด สโมสรข้าราชการและค่ายทหาร ศาลหลักเมือง ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ห้องสมุด ประชาชน.

บ้านพักข้าราชการในบางส่วนเข้รอบนอกหลังค่าย เป็นป่าทึบมีสัตว์ป่าชุกชุมเช่น เก้ง กวาง หมูป่า และหมี ลิง และนกนานาชนิด ชุกชุมมาก.

ปลายถนนไปจรดที่ทำการทางหลวง 2 ข้างทางเป็นทุ่งนาทั้งหมด มีบ้านคนอาศัยอยู่ห่างๆ เช่น บ้านผู้ใหญ่แจ่ม บ้านลุงอ้น สิ่งก่อสร้างอาคารต่างๆยังไม่มี.

รูปที่ 2.11 รูปป่าไม้จังหวัดจันทบุรี อาคารทางราชการสมัยฝรั่งเศสยึดเมืองจันทบุรี

8. ถนนศรียานุสรณ์และถนนเทศบาล 1

ถนนศรียานุสรณ์เริ่มจากสามแยกข้างศาลากลางเก่าไปจรดถนนสฤทธิเดชสามแยกโรงเรียนอนุบาล เป็นถนนช่วงสั้น เป็นที่ตั้งของโรงเรียนศรียานุสรณ์และโรงเรียนเบญจมราชูทิศ ช่วงกลางมีสี่แยก ซอยด้านขวาไปสโมสร ซอยด้านซ้ายบ้านพักศึกษาธิการจังหวัดและข้าราชการอื่นๆ (ไม่มีสิ่งก่อสร้างอื่นๆ)

ถนนเทศบาล 1 เริ่มจากสามแยกหน้าค่ายตากสินตรงศาลจังหวัดไปจรดแยกถนนสฤทธิเดชตรงโรงเรียนสฤทธิเดช (สมัยก่อนยังไม่มีโรงเรียนสฤทธิเดชสภาพเป็นป่าสวนยางพารา)

ถนนเส้นนี้เป็นแนวกำแพงเมืองเก่าเพราะเป็นผาดินสูงของเดิมสร้างเป็นคูเมืองและมีฐานกำแพงช่องโอบเสมาเป็นศิลาแลง แต่คูที่รื้อทิ้งและเปลี่ยนแปลงโดยฝรั่งเศสเอาไปสร้างค่ายทหารเอง ราษฎรริ่อบุกรุกคูเมืองเพื่อสร้างบ้านอาศัยจึงไม่มีสภาพและร่องรอยให้เห็นในปัจจุบัน สมัยนั้น ไม่มีผู้คนอาศัย เป็นป่าหญ้าและป่าละเมาะและสวนยางพารา

9. ถนนสฤทธิเดช

หัวถนนเริ่มจากสามแยกถนนเบญจมราชูทิศไปจรดสามแยกถนนเลียบบเนิน (ป้อมเอสโซ่ปัจจุบัน)เริ่มจากหัวถนนตรงข้างขวาเป็นกงสุลฝรั่งเศสต่อไปเป็นบ้านนายแดงและป่าสักของวัดสวนมะม่วงฝั่งตรงข้ามเป็นโรงเรียนการช่างไม้ คือแยกโรงเรียนอำนวยการวิทย์(โรงเรียนอนุบาลสร้างภายหลัง) เป็นเขาโรงเรียนเทศบาลวัดใหม่ รั้วเดียวกับศรียานุสรณ์ ต่อมาได้ย้ายไปเป็นโรงเรียนสฤทธิเดชในปัจจุบัน และสร้างเป็นโรงเรียนอนุบาลในปัจจุบันตรงข้ามเป็นบ้านหลัง เช่นที่ตรงนี้ นายสอาด ศรีภูษา ด้านหลังที่วัดสวนมะม่วงเป็นสวนยางพาราและสวนผลไม้ของขุนจินา (เจ้าของตลาดซู้ย) หลวงทิพย์รังสีต่อมาขายให้สกุลเกษมฝากแถวโบลิ่ง) และที่ดินของพระยาแพทย์พงศา แถวซอยพระยาแผน.

วงเวียนศรีบูรพาก็ยังไม่มีที่ดินบริเวณนี้เป็นของขุนนราศุกิจเป็นสวนผลไม้ติดต่อกับที่ดินของทิพย์รังสี. มีโรงฆ่าสัตว์ตรงลงเนินไปทุ่งนาเขยเป็นที่ดินของขุนจินายกให้เทศบาล (แถวถนนเทคนิค 3ติดโรงเรียนเทศบาล 1 ปัจจุบัน) เป็นทางแคบๆ เป็นป่าหญ้า ป่าละเมาะทั้งหมด.

ถนนสฤทธิเดชตรงลงเนินสู่ทุ่งนาเขยไปจรดถนนเลียบบเนิน (ตรงสี่แยกเอสโซ่ปัจจุบัน) สภาพ 2 ข้างทางเป็นทุ่งนาและทุ่งหญ้าที่ลุ่ม.

10. ถนนเลียบบเนินและทุ่งนาเขย

เริ่มจากสี่แยกพระยาตรัง (ป้อมน้ำมันเซลล์ช่วงต่อถนนรักศักดิ์ชุมล) ตรงไปสามแยกถนนท่าแฉลบมุมโรงโรงพยาบาล.

ถนนสายนี้จวนผู้ว่าราชการจังหวัด บ้านพักข้าราชการกระจายเป็นกลุ่ม ถนนพระยาตรังยังเป็นทางเกวียนแดงๆ ถนนชวนะอุทิศยังไม่มีสภาพด้านหลังจวนผู้ว่าเป็นป่าทึบและบนเนินหลังศาลากลางหลังปัจจุบัน เป็นที่ดินสวนยางพาราของนายสำเนา ชวนะ ที่สร้างโรงแรมคาริบูและหมู่บ้านชวนะอุทิศ คว่ำลงไปเนินป่าทั้งสิ้น มีสัตว์ป่าชุกชุมมาก ฝั่งตรงข้ามจวนผู้ว่าเป็นที่ทำการ

กรมทางหลวงรอบในเป็นทุ่งนาเขียวและหนองน้ำจรดถนนท่าแฉลบ สวนสาธารณะและอาคารต่างๆ ไม่มีทั้งสิ้นเป็นทุ่งนาโล่งตลอด มีนกน้ำชนิดต่างๆ ชุกชุมมาก มีบ่อน้ำเก่าแก่อยู่ 1 บ่อหน้าโรงพยาบาล ส่วนตัวโรงพยาบาลที่หลังเดียวและเรือนพยาบาล 2 หลัง บ้านพักหมอ 2-3 หลัง บรรยากาศเงียบสงบ เหวง ว่างเวง หลังโรงพยาบาลก็เป็นป่าที่บึงทั้งหมด.

ดินเหนียวทุ่งนาเคยในสมัยรัชกาลที่ 3-4 ได้ถูกนำไปทำอิฐเพื่อสร้างกำแพงพระบรมมหาราชวังที่กรุงเทพฯ และวัดสำคัญที่กรุงเทพฯ เพราะเป็นดินดีเมื่อเผาแล้วเป็นอิฐจะแข็งแรงมาก

11. วัดจันทนาราม

วัดจันทนารามเป็นวัดอยู่ตรงข้ามปากแม่น้ำกับวัดโบสถ์เมืองเป็นวัดธรรมยุติกนิกาย มีอายุใกล้เคียงกับวัดโบสถ์ วัดสวนมะม่วง.

วัดจันทนารามเป็นวัดอยู่ใกล้แม่น้ำจันทบุรีในเขตตำบลจันทนิมิตมีโบสถ์แถวเดียวกับวัดสวนมะม่วงแต่ประธานในพระอุโบสถ วัดจันทนารามหันพระพักตร์ไปทางทิศตะวันตกแตกต่างจากพระประธานของวัดทั่วไป ที่หันพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออกเข้าใจว่าคงจะเป็นวัดเดียวในเมืองไทยแน่นอน.

เข้าใจว่าผู้สร้างคงจะมองทำเลหน้าโบสถ์หันสู่แม่น้ำมากกว่า โดยไม่คำนึงถึงทิศอย่างแน่นอน. งานประจำปีของวัดจันทนารามก็คืองานลอยกระทงซึ่งเป็นงานที่ยิ่งใหญ่สนุกสนานมาก มีการแข่งเรือยาว เวลากลางคืนก็ประกวดแข่งขันยิงพลุ ไฟเพนียง ไฟตลิว สวยงาม ในแม่น้ำก็จะเต็มไปด้วยกระทง ดอกไม้ รูปเทียนสว่างไสว หอมกลิ่นตลอดลำแม่น้ำ ออกไปสู่ปากอ่าวต่างๆ ที่บริเวณวัดคับแค้นมากแต่ผู้คนก็เต็มใจไปเบียดเสียดทำบุญอย่างเนืองแน่นเป็นประจำทุกๆ ปี นับเป็นเวลาได้ประมาณร้อยกว่าปีมาแล้ว.

ความศรัทธายังมีเสื่อมคลายทั้งที่อยู่ในสภาพสังคมที่สับสนเช่นปัจจุบัน.

รายการอาหารในสมัยนั้น - ข้าวแกงจานละ 50 สตางค์ กับข้าว 2 อย่าง , บะหมี่ ก๋วยเตี๋ยว ธรรมดา ชามละ 50 สตางค์ พิเศษ 70 สตางค์, ข้าวต้มปลาชามละ 50 สตางค์ พิเศษ 1 บาท, หมี่ปู้ห่อละ 25 สตางค์ ผัดพิเศษใส่ไข่ 50 สตางค์, ขนมเบื้องแผ่นละ 50 สตางค์ พิเศษใส่ไข่ 70 สตางค์, ข้าวเหนียวหน้ากุ้งสังขยา กลอย ห่อละ 25 สตางค์, ข้าวเหนียวมะม่วงจายละ 50 สตางค์, ขนมหวานเป็นชิ้น ชิ้นละ 25-50 สตางค์, น้ำแข็งใส่น้ำหวานแก้วละ 20 สตางค์ ใส่ลูกชิด, ทับทิม 30 สตางค์ น้ำแข็งกดเป็นแท่งราดน้ำหวานถ้วยละ 25 สตางค์, โอลีเย่งแก้วละ 50 สตางค์ กาแฟเย็น 75 สตางค์, ก๋วยเตี๋ยวผัดป้าลิ้งและผัดไทยจานละ 50 สตางค์ พิเศษ 1 บาท, เย็นตาโฟ (ผักนึ่งไต่ราว) 50 สตางค์ พิเศษ 1 บาท, คี๋ฮวน (เครื่องในหมูต้ม) 1 บาท

สารพัดขนมที่แสนอร่อยและปลอดภัยสารพิษจันทบุรีเราขึ้นชื่อมาก จนถูกนำไปเผยแพร่ที่กรุงเทพฯ และที่อื่นอีกมากมาย, ข้าวเปล่าชามตราไก่ ชามละ 25 สตางค์, ข้าวต้มชามตราไก่ ชามละ 15 สตางค์, ไอศกรีมกะทิของเมืองจันทร์ดั้งเดิมถ้วยละ 20 สตางค์, ไอศกรีมไข่ของเมืองจันทร์ดั้งเดิมถ้วยละ 20 สตางค์, ผลไม้คองชนิดต่างมาจากเมืองจีน เสียบไม้ขายอร่อยมาก ไม้ละ 25 สตางค์

ราคาทองคำสมัยผู้เขียนยังเด็กๆ ทองคำน้ำหนัก 1 บาท = 100 บาท พ.ศ. 2500 1 บาท = 350 ,
น้ำปลาไหลละ 30 บาท (อย่างดีหัวน้ำปลา) ,กะปิปกติกิโลกรัมละ 10 บาท

ผลไม้ก็ถูกมากไม่ต้องใช้ปุ๋ยและยาฆ่าแมลงใดๆทั้งสิ้น ใช้พืชสมุนไพรชนิด เช่น ยาฉุน ราก
หางไหล โรคภัยก็ไม่มีคนกินก็ปลอดภัย พืชผักก็เช่นเดียวกัน

การลำเลียงพืชผลส่งมาขายในตัวเมืองจันทบุรี ผลไม้จากปลับปลา คมบาง โป่งแรด บางกะ
จะ ทำใหม่ เจ้าของสวนต้องหามใส่แข่งใส่กระจาดเดินมาจากบ้านหรือสวนจนถึงตลาดจันทบุรี
พืชผักปลูกมากที่บ้านหนองบัวต้องหามมาขาย โดยเดินมาเช่นกันถึงตลาดจันทบุรีไม่มีรถยนต์รับ
ขนส่ง รับจ้างใดๆทั้งสิ้น น้ำอืดลมยังไม่นิยมดื่มกิน สวนโคอยู่ใกล้แม่น้ำเงินทางอำเภอมะขาม
เขตตะเคียนทอง กลองพลู น้ำขุ่น วังแซ้ม ทำหลวงบน - ล่าง บ้านพระยาบน - ล่าง และสวนที่
คิดแม่น้ำก็บรรทุกมาทางเรือหรือใส่แพมาถึงทำหลวงซึ่งขายกันตรงนั้น กุ้ง ปู ปลา อาหารทะเลก็
ใส่เรือล่องมาทางแม่น้ำสู่ตลาดจันทบุรี

ฟังดูแล้วเหนื่อยยากลำบากเหลือเกินกว่าจะได้เงินแต่ละบาทสุดแสนลำเค็ญแต่ด้วยความ
ประหยัด อุดออม เศรษฐกิจพอเพียงก่อสร้างประเทศมาด้วยดีไม่ต้องเป็นหนี้ใคร ยุคนี้ฟังเพื่อ
ฟุ่มเฟือย จึงสร้างหนี้กันมโหฬาร เพราะไม่เคยลำบาก ไม่เคยทุกข์ยากเลยไม่ทุกข์ร้อนนำสังเวชยัง
นึกต่อความเป็นอยู่ของชาวจันทบุรี

12. วัดเขตนานูญญาราม

วัดเขตนานูญญารามเป็นวัดพุทธศาสนานิกายมหายานอนันตนิคาย (นิกายฉวนเจ้) แต่งกาย
แบบพระจีนพิธีกรรมเหมือนพระจีน แต่คำสวดเป็นสำเนียงภาษาฉวน ตัวอักษรคัมภีร์เป็นตัวอักษร
จีนแต่อ่านเป็นสำเนียงภาษาฉวน (คล้ายกับชาวจีนแต้จิ๋ว ไหหล้า ฮกเกี้ยน และกวางตุ้งใช้
ตัวอักษรตัวเดียวกันหมด ความหมายเหมือนกันหมดแต่ออกเสียงภาษาต่างกัน) ประเทศฉวน
(เวียดนาม) สมัยก่อนที่ยังไม่เป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศสใช้อักษรภาษาเป็นอักษรจีนเหมือนกับชาวจีน
มีความหมายตรงกันแต่ออกเสียงพูดเป็นภาษาฉวน

รูปที่ 2.12 รูปวัดเขตนานูญญารามวัดพุทธศาสนานิกายมหายาน

ต่อมาฝรั่งเศสยึดเวียดนามเป็นเมืองขึ้นได้ทำการปฏิรูปภาษาของญวนจนใหม่หมด สำเนียงภาษาพูดเป็นสำเนียงเดิมแต่ตัวอักษรเป็นตัวอักษรโรมันและมีตัวบังคับเสียงคล้ายภาษาของฝรั่งเศส เป็นภาษาเขียน ยกเลิกภาษาเขียนที่เป็นของจีนทั้งหมด ซึ่งเป็นการทำลายวัฒนธรรมทางภาษาของชาวญวนอย่างย่อยยับจนสูญสิ้นอักษรของเผ่าพันธุ์ นี้แหละมหาอำนาจผู้ยกย่องตนเองว่าเจริญแล้วและมองชาติอื่นที่มีค้อยกว่าอ่อนแอกว่าเป็นชาวป่าเถื่อน ทั้งๆที่เขามีวัฒนธรรมที่คิงงามมาก่อนข้างมหาอำนาจสังคมปัจจุบันก็ยังคงอยู่ในสภาพเช่นนี้ไม่เปลี่ยนแปลงในความคิดของเขา วัดเขานานูญญารามสร้างในสมัยรัชกาลที่ 3 สภาพของวัดเดิมพระอุโบสถเป็นแบบพระอุโบสถญวนเจ้ (คล้ายแบบจีน) แต่พระประธานในโบสถ์ช่างได้ปั้นเป็นพระพุทธรูปแบบไทย แต่พระอัครสาวกเป็นแบบจีน

ด้านหน้าโบสถ์มีเจดีย์ทรงไทยอยู่ 1 องค์สูงประมาณ 10 เมตร ฐานสี่เหลี่ยมกว้างยาวประมาณด้านละ 3 เมตร ด้านหลังโบสถ์เป็นกุฏิพระสงฆ์เป็นจุดที่ชาวจีนในตลาดไปทำบุญกัน เพราะพระสงฆ์เป็นชาวจีน พระสงฆ์ชาวญวนได้หมดไปแล้วพร้อมกับชาวญวนที่นับถือศาสนาพุทธ (คงเหลือแต่ชาวญวนและลูกหลานที่นับถือศาสนาคริสต์) ชื่อวัดเขานานูญญารามนี้ได้รับพระราชทานนามจากพระพุทธสมเด็จพะจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 เมื่อครั้งเสด็จประทับจันทบุรีครั้งแรก พ.ศ. 2419 เมื่อก่อนนั้นชื่อยังเป็นภาษาญวนซึ่งออกเสียงเป็นภาษาจีนว่า สกซังยี งานเทศกาลประจำปีของวัดก็คือ พิธีบูชาดาวสะเดาะเคราะห์ ตรงกับวันวิสาขบูชาทุกปีเป็นเวลา 3 วัน พุทธศาสนิกชนชาวไทยจะมาเวียนเทียนและจุดเทียนตามจำนวนดาวพระเคราะห์ที่มาเสวยอายุตามที่เขียนกำหนดในพิธีเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว

งานเทศกาลอีกงานหนึ่งคือ งานเทศกาลถือศีลกินเจ ซึ่งตรงกินเดือน 9 ของจีน (ประมาณเดือนตุลาคม) พิธีกินเจมีกำหนด 10 วัน มีผู้มาประกอบพิธีแน่นขนัด มีโรงทานอาหารเจทุกมื้อจนครบ 10 วัน ใช้ชื่อสถานโรงเจนี้ว่า บั๊วเฮงเจ๊ตัว

ปัจจุบันวัดเขานานูญญารามได้พัฒนาไปมากมีปฏิสังขรณ์พระอุโบสถใหม่เป็นแบบไทยแต่รอบข้างมีศาลาบำเพ็ญบุญและกุฏิพระสงฆ์ทำเป็นแบบจีนสวยงามมาก

ในสมัยข้างวัดซึ่งห่างจากกำแพงโบสถ์เพียง 30 เมตร จะมีโรงยาฝิ่นอยู่ 1 หลังเป็นอาคารไม้ได้สูงกว้างประมาณ 10 เมตร ยาวประมาณ 30 เมตร เป็นที่ขายฝิ่นและสูบฝิ่นที่ถูกต้องตามกฎหมายในความควบคุมของกรมสรรพสามิต ทุกคนมีสิทธิสูบเช่นเดียวกับสูบบุหรี่ คนรวยเจ้าสัวก็จะสูบบ้านตนเอง ส่วนพวกกรรมกร จับกึ่ง คนจนก็จะมานอนสูบที่โรงยาฝิ่นที่นี่ สภาพคนสูบฝิ่นจะชูปหอม ซีดเหลือง อิดโรย ซึ่งข้างบ้านจะเรียกว่าพวกขี้ยาจะเป็นคนผอมแห้งและเป็นวันโรคตายในที่สุดแต่ยังดีกว่าตายช้ากว่าพวกสู ฉีคเโรอินซึ่งมีพิษร้ายแรงกว่ามาก.

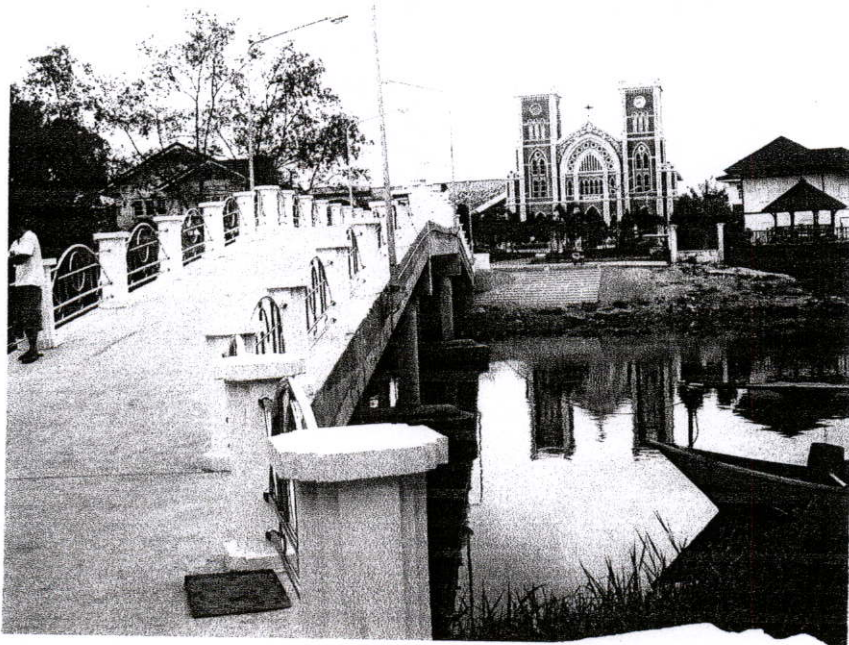
13. วัดโรมันคาทอลิก

ประมาณปีพ.ศ.2250 (ค.ศ.1707) ในปลายสมัยสมเด็จพระเจ้าท้ายสระแห่งกรุงศรีอยุธยาได้มีเหตุการณ์ทางการเมือง เรื่องซัดคั้น การเลือกนับถือศาสนาชาวญวนส่วนหนึ่งในเมืองญวนได้อพยพหนีภัยสงครามเข้ามาในประเทศไทยยามกระจัดกระจายไปอยู่หลายหัวเมือง

เมืองจันทบุรีเป็นเมืองหนึ่งที่ชาวจวนได้อพยพเข้ามาโดยทางเรือและรวมตัวกันอยู่เป็นชุมชนเล็ก ๆ ริมแม่น้ำจันทบุรี บริเวณตลาดล่างของตัวเมืองจันทบุรีและบริเวณปากแม่น้ำที่แหลมประคู้ ทำแลกเปลี่ยน

ในปีพ.ศ.2254 (ค.ศ.1711) คุณพ่อบาทหลวงเฮ็กพร้อมด้วยสามเณร 2 คน เดินทางมาจากเมืองตัวเกี่ยประเทศญวนมาเมืองจันทบุรีรวบรวมชาวจวนประมาณ 30 คนสร้างวัดหลังที่1 เป็นวัดเล็ก ๆ ต่อมาชุมชนชาวจวนกลุ่มนี้ได้เกิดแตกแยกกันเองและถูกจับกุมตัวไปกรุงศรีอยุธยา ส่วนที่เหลือก็แตกกระจายซ่านเซ็นหลบหนีไปอยู่ในป่า วัดหลังนี้จึงร้างไป

การสร้างวัดหลังที่2 คุณพ่อบาทหลวงได้เดินทางมาจันทบุรีและรวบรวมชาวจวนคาทอลิกที่หลบหนีภัยไปอยู่ป่าได้ส่วนหนึ่งมาสร้างชุมชนใหม่ปลูกกระท่อบ (กระท่อม) และสร้างวัดหลังที่2 ขึ้นใหม่ ในปีพ.ศ.2291 (ค.ศ.1751) เป็นวัดเล็ก ๆ เช่นเคยทำนอยู่ดูแลได้ 4 ปีก็มรณภาพและฝังที่วัด

รูปที่ 2.13 ในสัจจอมพล ป.พิบูลสงครามสั่งให้รื้อยอดของโบสถ์เนื่องจากเป็นที่หมายตาเครื่องบิน

ระยะต่อมาคุณพ่อบาทหลวงจาก ชาวจีนมาเป็นเจ้าอาวาสวัดแทน ท่านดูแลวัดแห่งนี้ได้นานถึง 44 ปีตั้งแต่พ.ศ.2299-2343 (ค.ศ.1756-1800) ในช่วงกรุงศรีอยุธยาตอนปลายถูกพม่าเผาผลาญทำลายอย่างย่อยยับ

คุณพ่อบาทหลวงแก แร แวร์ อธิการสามเณรเสียที่กรุงศรีอยุธยา ได้อพยพพาสามเณรประมาณ 30 คนหลบหนีภัยสงครามมาอยู่ที่จังหวัดจันทบุรี คุณพ่ออาจได้ให้การต้อนรับเป็นอย่างดีระยะหลังคุณพ่ออาจได้ชราภาพมากจึงมอบให้คุณพ่อบาทหลวงฟลอเรนซ์มาเป็นเจ้าอาวาสวัดแทน

ในปีพ.ศ.2345 (ค.ศ.1802) คุณพ่อบาทหลวงมัทธิวโคเข้ามารับตำแหน่งเจ้าอาวาสวัด ท่านอยู่นานถึง 32 ปี ขณะนั้นมีชาวญวนอยู่ประมาณ 200 คน

การสร้างวัดครั้งที่ 3 คุณพ่อบาทหลวงมัทธิวโคและคุณพ่อเคลม็งโซ่ มาร่วมกันสร้างวัดหลังที่ 3 ซึ่งวัดหลังที่ 2 ทรุดโทรมและอยู่ในทำเลที่ไม่เหมาะสม (ชื่อเสียงเมืองทางการเมืองกับเมืองญวนในรัชกาลที่ 3)

วัดหลังนี้ได้หันมาสร้างทางฝั่งซ้ายของริมแม่น้ำจันทบุรี (ที่อยู่ปัจจุบันนี้) ในปีพ.ศ.2377 (ค.ศ.1834) เดิมที่วัดหลังที่ 1-2 อยู่ในตัวเมืองริมแม่น้ำบริเวณตลาดล่างซอยกระจ่าง วัดหลังที่ 3 นี้ก็ยังเป็นวัดเล็กๆสร้างแบบชั่วคราวเหมือนเดิมสร้างด้วยไม้กระดานเก่าๆ ฝาเป็นไม้ไผ่ขัดเงาหลังคามุงจาก ระยะนี้ได้มีชาวญวนศัตบุรุษมาเพิ่มขึ้นประมาณ 1,000 คน คุณพ่อมัทธิวโคได้มรณภาพ คุณพ่อเคลม็งโซ่รับดูแลวัดแทน ท่านอยู่ปกครองเป็นเวลา 4 ปี

การสร้างวัดหลังที่ 4 ในปีพ.ศ.2381 (ค.ศ.1838) คุณพ่อซังแฟง เข้ามารับหน้าที่แทนคุณพ่อเคลม็งโซ่เป็นช่วงที่ชาวคาทอลิกเติบโตมากขึ้นมีศัตบุรุษประมาณ 1,000 คนเศษ เห็นพ้องกันว่าวัดหลังที่ 3 ได้ทรุดโทรมและคับแคบ จึงได้บอกบุญไปยังชาวคาทอลิกทั่วประเทศไทยได้เงินมาจำนวนหนึ่งจึงเริ่มก่อสร้างวัดหลังที่ 4 ได้ปีพ.ศ.2398 (ค.ศ.1855 เป็นลักษณะถาวรแบบก่ออิฐคือปูนตัวอาคารสูงหลังคาเป็นหอแหลม) ใช้เวลาสร้างหลายปี (พ.ศ.2398-2419) ก็ยังสร้างไม่เสร็จสมบูรณ์

ปีพ.ศ.2419 สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสเมืองจันทบุรี พระองค์ท่านได้ทอดพระเนตรเห็นกองอิฐหน่วางอยู่ทั่วไปและยังไม่เป็นโบสถ์ชัดเจน (ในพระราชนิพนธ์ที่ทรงบันทึกไว้) เมื่อเรือพระนั่งเสด็จผ่าน

การสร้างวัดครั้งที่ 5 (หลังปัจจุบันนี้) ในปีพ.ศ.2443 (ค.ศ.1900) คุณพ่อบาทหลวงเปรีกาลมาเป็นเจ้าอาวาสวัดจันทบุรี ระยะนี้มีศัตบุรุษคาทอลิกประมาณ 2,400 คน วัดหลังที่ 4 ก็เริ่มทรุดโทรมและคับแคบจึงร่วมกันว่าควรสร้างวัดขึ้นใหม่ เพื่อให้กว้างขวางมั่นคงกว่านี้และได้รับความร่วมมือ ความศรัทธาจากศัตบุรุษ รวบรวมทรัพย์ได้จำนวนหนึ่งพอที่จะดำเนินการได้

จึงเริ่มลงมือรื้อวัดหลังที่ 4 เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2448 และเริ่มลงมือสร้างวัดชั่วคราวพอประกอบพิธีได้ (ที่บริเวณหน้าหอประชุมนิรมลในปัจจุบัน)

วันที่ 6 มกราคม 2449 (ค.ศ.1906) เป็นวันพิธีเสกศิลาฤกษ์วัดหลังใหม่ตรงบริเวณประตูกลางหน้าวัดหลุมลูกประมาณ 2 เมตร มีเอกสารบรรจุใส่ขวดฝังไว้ มีคุณพ่อบาทหลวงที่สำคัญจากต่างเมืองมาร่วมพิธีหลายท่านใช้เวลาสร้าง 3 ปี

วัดหลังนี้กว้าง 20 เมตร ยาว 60 เมตร มีการตกแต่งเพิ่มเติมเป็นระยะๆ ดังนี้

ปีพ.ศ.2450 (ค.ศ.1907) ใช้ประกอบพิธีมิสซาได้แล้วปีพ.ศ.2452 (ค.ศ.1909) การก่อสร้างเรียบร้อยเริ่มติดตั้งนาฬิกาเรือนใหญ่ยอดโบสถ์ นาฬิกาเรือนใหญ่มีเส้นรอบวง 4.70 เมตร

ปีพ.ศ.2455 (ค.ศ.1912) ใส่กระจกสีหน้าต่างตรงส่วนกลางที่ศัตบุรุษนั่ง

ปีพ.ศ.2456 (ค.ศ.1926) ใส่กระจกสีตอนบนมุมหน้าวัด

พ.ศ.2464 (ค.ศ.1921) สร้างเพดานโบสถ์

พ.ศ.2469 (ค.ศ.1926) ทำพิธีติดตั้งระฆัง 3 ลูก ลูกใหญ่น้ำหนัก 650 กิโลกรัม มีเสียง ซอล ลูกกลางน้ำหนัก 325 กิโลกรัม มีเสียง ซี ลูกเล็กน้ำหนัก 106 กิโลกรัม มีเสียง เร

วัดหลังที่ 5 เมื่อเสร็จสมบูรณ์แล้วเป็นวัดที่สง่าสวยงามใหญ่ที่สุดในกลุ่มวัดคาทอลิกในประเทศไทยมีหอแหลมสูงเสียดฟ้า

แต่ในปีพ.ศ.2438 (ค.ศ.1940) ประเทศไทยเลิกกรณีพิพาทอินโดจีนกับฝรั่งเศสเหตุการณ์จึงกระทบเทียบมาสู่วัดคาทอลิกแห่งนี้ ในสมัยจอมพลป.พิบูลสงคราม สั่งให้รื้อหอหลังคายอดแหลมออก (ด้วยสาเหตุอาจเป็นเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ทางทหาร) จึงทำให้ลดความสง่างามทางด้านสถาปัตยกรรมไปไม่น้อยเลย

จากบันทึกที่เล่ามาสู่กันฟังนี้จะเห็นได้ว่า นักบวชชาวต่างชาติที่มาดูแลแพร่ดูแลกิจการศาสนาของพวกเขาได้มีการบันทึกอย่างละเอียด และต่อเนื่องทำให้เราได้ทราบเหตุการณ์เห็นภาพได้ชัดเจน เรื่องราวประวัติศาสตร์ของไทยในยุคก่อนเราทราบเรื่องของเมืองเราก็คงจากการบันทึกของชาวต่างชาติบันทึกไว้ให้เสมอ

ถ้าทางราชการในสมัยนั้นมีการบันทึก การเมือง การพัฒนาวัฒนธรรม และการก่อสร้างพระอารามต่างๆ ไว้อย่างละเอียดต่อเนื่องเราคงจะทราบถึงความยิ่งใหญ่ในผลงานของบรรพบุรุษเราได้ อีกมากมาย ก่อนที่จะสูญสลายไปไม่ทราบสาเหตุจากความละเลยและมองข้ามความสำคัญในเหตุการณ์นั้นๆ

14. ศาลเจ้าแม่กวนอิม

เป็นศาลเจ้าที่เก่าแก่มากราวจีนที่เข้ามาอยู่ในเมืองจันทบุรี ได้ร่วมกันสร้างไว้เป็นที่สักการบูชาเป็นศาลเจ้าที่มีขนาดค่อนข้างใหญ่ และเป็นที่ยอมรับว่าสำคัญๆที่พวกเขาเคารพมารวมไว้ในศาลนี้ ครั้งนั้นเป็นศาลเจ้าใหม่ประจำตัวเมืองแห่งหนึ่ง

ศาลเจ้าแห่งนี้มีชาวจีนแก่ๆคนหนึ่งชื่อ เป๊าะ โก๊ หรือเจ็ก โก๊ เป็นคนมีจิตไม่ค่อยสมประกอบแต่จิตใจดีมีอาชีพรับจ้างหาบน้ำขายให้แก่ชาวบ้าน และคอยดูแลทำความสะอาดไปด้วยชีวิตประจำ วันของแก่ก็คือจะพูดคนเดียวบ่นคนเดียวตลอดเวลาอาบน้ำหรือนั่งพักผ่อน เด็กๆชอบไปเหย้าเหย่งแก่และแก่ก็จะหัวเราะแล้วเอากิ่งไม้เล็กไล่ตี เป็นที่สนุกสนานตามประสาเด็กอายุเกษียณยามมากเข้าใจว่าอายุ 90 ปี แก่จึงเสียชีวิตอย่างสงบที่ศาลเจ้านี้

งานประจำปีของศาลเจ้าคืองานเช่นไหว้ประจำปีและงานทิ้งกระจาดบริจาคทาน ปัจจุบันได้รับการบูรณะที่สวยงามมาก ตั้งอยู่ใกล้วัดโบสถ์เมือง

15. ศาลเจ้าตันโพธิ์

เป็นศาลเจ้าที่ชาวจีนเชื้อสายฮกเกี้ยนมาสร้างไว้เป็นเวลานานแล้วเช่นกัน เพื่อเคารพบูชาในชุมชนของเขา ในศาลมีรูปเทพเจ้าหลายองค์แต่องค์ประธานเป็นพระอรหันต์องค์หนึ่ง ที่มีการเมตตาปราณีกับมนุษยโลก ในความเชื่อ

ศาลเจ้าแห่งนี้ตั้งอยู่บนที่สูงทางขึ้นด้านหน้าศาล เป็นบันไดอิฐสูงอยู่ใกล้ตลาดออมสิน ถนนประจักษ์

ปัจจุบันได้รับการบูรณะที่สวยงามบันไดเป็นรูปมังกรสวยงาม

16. ศาลเจ้าที่ตลาดล่าง

เป็นศาลเจ้าที่ขนาดเล็กกว่าศาลเจ้าอื่นและตั้งอยู่ในมุมจำกัดแต่เป็นศาลเจ้าที่สำคัญของชาวตลาดมากทุกคนเคารพบูชาเช่นไหว้เป็นประจำ เพราะเขาเชื่อว่าเป็นเทพเจ้าแห่งการค้า เทพเจ้าคุ้มครองภัยเมืองโดยเฉพาะอัคคีภัยซึ่งชาวบ้านกลัวมากในเมืองตัวเคยเกิดอัคคีภัยหลายครั้งแต่สามารถดับได้ทันทุกที่บ้านเรือนสมัยนั้นเป็นเรือนไม้ทั้งนั้น

งานวันเช่นไหว้ประจำปีจะมีการฉลองโดยมีภาพยนตร์ฉายกลางแปลงแต่สถานที่แคบคนจะแน่นมากในวันงาน และอีกงานหนึ่งของศาลแห่งนี้คืองานทิ้งกระจาด

ปัจจุบันรับการบูรณะแต่ขนาดของศาลยังเท่าเดิม เพียงแต่สร้างเพิ่มเติมอาคารบำเพ็ญบุญอีกหลายหลังและตกแต่งศาลให้สวยขึ้นกว่าเดิม บันทึกความจำและบรรยากาศของประถมโรงเรียนของคนในวัยเยาว์ปีพ.ศ 2487 โรงเรียนอานวยวิทย์ 2 เป็นสถานการศึกษาแรกที่ทำให้ผมอ่าน ก.ข. เป็น ซึ่งอยู่ติดกับวัดสวนมะม่วงมีอาณาเขตไม่กว้างนัก ตัวอาคารเป็น 2 หลังเรียนติดกับอาคารชั้นล่างเป็นอาคารชั้นเดียวได้สูง ส่วนชั้นป.เตรียมคิดชั้น 2 อาคารอีกหลังหนึ่งเป็นอาคาร 2 ชั้น, ได้สูงเช่นกัน ส่วนชั้น ป.3 และ ป.4 ส่วนหนึ่งเป็นที่พักของครูใหญ่ด้วย ครูใหญ่ขณะนั้นคือครูละม้ายและเปลี่ยนมาเป็นครูประกอบ มีประจำชั้นก็มีครูสำรวจ สอน ป.เตรียม ป.1 ครูอนงค์สอนประถม 2 ครูสวาทสอน ป.3 ครูประกอบ สอน ป.4. ห้องหนึ่งมีนักเรียนประมาณ 10-15 คน เท่านั้นครูจึงสอนอย่างสบายมาก หนังสือมีไม่กี่เล่มเรียนทั้งตระกูล ถ้ารักษาไว้อย่าให้ขาดเสียหาย

บริเวณรอบโรงเรียนร่มรื่นด้วยธรรมชาติอันสดชื่น มีต้นไม้ใหญ่น้อยเรียงรายรอบโรงเรียน ต้นกระท้อนใหญ่อยู่ริมสระเรียงรายไปด้วยต้นฉัตรที่มีดอกสีแสดสดห้อยระย้าในสระมีกบ เขียด ปลาใหญ่น้อยเต็มไปหมด หน้าอาคารหลังสูงมีต้นมังคุด ด้านหลังและข้างมีต้นชมพูขาว-แดง และกั้นหน้าอยู่ใกล้ห้องสุขาและคอกหมู ลูกหนั้นเป็นลูกมะเขือพลวงเมื่อสุกแล้วจะมียางเหนียวใสใช้เป็นกาวติดกระดาษได้ดีมาก เด็กชอบไปวิ่งเล่นและคอยเก็บลูกหนั้นและชมพูเมื่อลมพัดแรงก็จะตกลงมา พวกเราจะวิ่งแย่งกันสนุกสนานตามประสาเด็ก ข้างเจ้าหมูเป็นบ้านพักอาศัยของเป๊าะแจ๊กใจเลียงหมูและปลูกผักขาย และประหยัดส่งลูกเรียนและประกอบอาชีพรับรายในเวลาต่อมา ที่หลังวัดข้างโรงเรียนป่าแสนอเป็น โยมแม่ครัวจัดและทำขนมมาขายที่โรงเรียนด้วยเช่นข้าวต้ม เครื่องจันทูกล้วยต้มหน้ามะพร้าว น้ำแข็งและขนมหวานต่างๆ ราคาแสนประหยัดชามละ 5 สตางค์เท่านั้น

ผู้เขียนเรียนอยู่ที่โรงเรียนนี้ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 และสงครามอินโดจีนเรื่องเสื้อผ้าและอุปกรณ์การเรียนกระดาษหายากและแพง หนังสือเรียนต้องพิมพ์ด้วยกระดาษฟางเนื้อบางๆและขาดง่าย เวลาเปิดอ่านต้องระวังมาก เขียนหนังสือด้วยกระดาษขนวนใช้ดินสอหินเขียน บางครั้ง

-คัดลายมือด้วยใบตองคัดเพราะมีเส้นในเป็นเรียงบรรทัด ใช้ไม้ไผ่ปลายแหลมๆแทนดินสอ ทำให้นักเรียนส่วนมากลายมือสวยเพราะต้องบรรจงเขียน

ผู้เขียนเรียบจบชั้น ป.2 แล้วย้ายไปเรียนต่อชั้น ป.3 และ ป.4 ที่โรงเรียนอานวยวิทย์ 1 ซึ่งใกล้โรงเรียนเบญจมราชูทิศ (ใกล้โรงแรมเกษมสถานดี 1 ปัจจุบันอาคารเรียนไม่มีแล้วกลายเป็นอาคารพาณิชย์)

สภาพปัจจุบันโรงเรียนอานวยวิทย์ 2 ได้กลายสภาพเป็นอาคารพาณิชย์ไปหมดแล้วและอยู่บริเวณตลาดสวนมะม่วงบรรยากาศที่รื่นรมย์ธรรมชาติที่สดชื่นสวยงามได้กลายเป็นอดีตไปแล้วไม่มีเค้าให้เห็นแม้แต่น้อย ทรงไว้ซึ่งความทรงจำในบรรยากาศและมีสภาพที่ยังจดจำไว้ได้และคำบรรยายความรู้สึกที่ยากจะลืมเลือนและ โรงเรียนก็ยังคงสดสวยอยู่ในความทรงจำ บ้านบางกะจะในระหว่างสงครามโลกครั้งที่2 สงบลงแล้วและก่อนสงครามได้คิดหารูปปั้นส่วนหนึ่งเข้ามาอยู่ในตัวเมืองจันทบุรีโดยเป็นสายลับหาข้อมูลล่วงหน้าเช่น ร้านซ่อมนาฬิกา ถ่ายรูป ทำฟัน ซึ่งพวกเราไม่รู้คิดว่าเป็นคนจีนทั่วไปซึ่งเราเรียกว่าร้านเป๊ะอ้วน เป๊ะยูน พอสงครามสงบ ส่วนหนึ่งไม่ยอมกลับบ้านเมืองเขาโดยขอยู่ที่เมืองจันทบุรีเพราะมีภรรยาเป็นคนบางกะจะ ปัจจุบันนี้ยังคงมีลูกหลานอยู่แถวบ้านบางกะจะและบ้านสี่พระยาอาชีพทำสวนผลไม้ บรรยากาศช่วงหนึ่งในวัยเด็กทำเครื่องลายหนัง กล่องบ๊อง ภูเข้ม กล่อง 4 มิติ สมัยสงครามโลกสมัยจอมพล ป.เชื้อผู้นำชาติพ้นภัยคือ

กินกล้วยเดี่ยว , ห้ามเดี่ยวหมาก , รำวงสามัคคี , เพลงรำวงคิด , งามแสงเดือน ใกล้เข้าไปอีกนึกตามองตา ซ่อมมาลี และมาลানাไทย

สมาธิวิเคราะห์ประวัติศาสตร์อ่านด้วยจิตสงบ สร้างบรรยากาศให้เป็นวันวาน สนุกเสมือนกับว่าท่านเป็นคนนั้นของวันวาน ทำคนให้ไม่รู้จกกับปัจจุบันชั่วขณะหนึ่ง

เราคือคนหนึ่งที่ใช้วิถีชีวิตในวันวานต้องมีความรู้ โดยในปัจจุบันทำจริงไม่รู้มิติแห่งการเวลาว่าท่านคือคนในวันนี้ ข้างหลังภาพเหล่านี้มีเรื่องเล่าว่าขจัดความคิดวิหยาการสมัยใหม่ออกให้หมด เช่น เครื่องปรับอากาศ ทีวี วีดีโอ เครื่องเสียงยุคใหม่ คอมพิวเตอร์ แล้วท่านจะเข้าใจและเห็นภาพในอดีตอย่างชัดเจน.

2.2 ความหมาย แนวความคิดทฤษฎีในการอนุรักษ์และพัฒนา

2.2.1 ความหมายของคำว่าการอนุรักษ์และพัฒนา

ได้มีผู้ให้ความหมายของคำเหล่านี้ไว้หลายท่านด้วยกันอธิเช่น ประนอม ดันสุขานันท์ (2530 :10) ได้ให้ความหมายของคำว่า อนุรักษ์ ไว้ดังนี้

1. การอนุรักษ์ หมายถึง การใช้และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นอย่างรอบคอบ เพื่อบรรลุความต้องการในอนาคต

2. การอนุรักษ์ หมายถึง การปรับปรุงหรือป้องกันอาคารและบริเวณใกล้เคียงหมู่บ้านหรือเมืองขนาดเล็ก หรืออาจเป็นส่วนหนึ่งของเมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์
3. การอนุรักษ์ หมายถึง การวางแผนการใช้อาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม และเทคโนโลยี รวมถึงการดูแลรักษาอาคาร กิจกรรมในอาคาร เป็นต้น
4. การอนุรักษ์ หมายถึง การกระทำเพื่อป้องกันการเสื่อมโทรมรวมถึงกิจกรรมอย่างอื่น ๆ ที่ทำเพื่อยืดอายุมรดกทางวัฒนธรรม
5. การอนุรักษ์ หมายถึง การรักษาร่างกายของเมืองเพื่อให้ระบบเศรษฐกิจและสังคมดำเนินไปด้วยดี การผ่าตัดเพื่อปรับปรุงระบบการติดต่อ และการสร้างชีวิตใหม่ ในส่วนที่เสื่อมโทรม
6. การอนุรักษ์ หมายถึง การรักษาสິงใดสิ่งหนึ่งให้คงอยู่ในสภาพเดิมที่มันเป็นอยู่ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ซึ่งวิธีการนี้ต้องเป็นการทำงานที่ค่อนข้างมากอยู่ในการทำงานปกติแล้วอาจจะหมายถึง การรักษาสິงใดก็ตามให้อยู่ในสภาพที่ดีโดยการทำนุบำรุงอย่างสม่ำเสมอแต่ต่อเนื่อง อ.ปิ่นรัชฎ์ กาญจนนัยฐิติ(94)

สัญญา สัญญาวิวัฒน์(2515:17-18) ได้ให้ความหมายของคำว่าพัฒนาว่าหมายถึงการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ดีขึ้น ในหนังสือทฤษฎีและแนวความคิดในการพัฒนาประเทศ

ดร.อมร รักษาศรัยได้ให้ความหมายของคำว่า “พัฒนา” ไว้ว่า “เป็นการเปลี่ยนระบบที่กระทำการ”หรือกล่าวโดยสรุปจากความหมายของหลายๆท่าน คือ ความเจริญก้าวหน้าที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสิ่งทีปรารถนาน้อยให้เป็นสิ่งทีปรารถนามาก ซึ่งดีกว่าเดิม

2.2.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนา

National Trust of Historic Preservation แห่งสหรัฐอเมริกาและนักอนุรักษ์อื่นๆ ได้มีหลักเกณฑ์อย่างง่ายๆในการอนุรักษ์คือ “It is better to preserve than repair, better to repair than restore, better to restore than reconstruct.” การรักษาให้คงสภาพเดิมจะดีกว่าการเปลี่ยนแปลงและซ่อมแซม แต่การเปลี่ยนแปลงหรือซ่อมแซมนี้ก็ยิ่งดีกว่าการบูรณะขึ้นมาใหม่และอย่างไรก็ตามการบูรณะขึ้นมาใหม่นี้ก็จะดีกว่าการที่จะสร้างขึ้นมาใหม่ทั้งหมด หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การที่อาคารถูกรบกวนน้อยที่สุดจะเป็นสิ่งทีดีทีสุด และถ้าอาคารได้รับการอนุรักษ์อย่างทันเวลา การซ่อมแซมหรือการเปลี่ยนแปลงอย่างขนาดใหญ่ก็จะไม่จำเป็น

วีระ โรจน์พจนรัตน์ (2540 : 1-11) ได้กล่าวถึงความเป็นมาของแนวความคิดในการอนุรักษ์และพัฒนา มรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นสถาปัตยกรรมซึ่งเป็นที่องรับในและเทศต่าง ๆ และวิธีดำเนินการในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไว้ดังนี้

ความเป็นมาและพัฒนาการการอนุรักษ์สงวนรักษา ตามการปฏิบัติเชิงกายภาพได้ถูกเรียกรวมว่าเป็นการบูรณะปฏิสังขรณ์ (Restoration) แนวความคิดในปัจจุบันการบูรณะซึ่งหมายถึงการทำให้โบราณสถานคือสภาพผู้ ลักษณะทีเคยปรากฏในอดีตและสามารถทำให้มันเป็นส่วนทีเข้ากัน

ได้กับโลกปัจจุบัน ได้มีการประกาศนิยามขึ้นเป็นหลักการเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2337 ในการประชุมแห่งชาติที่ประเทศฝรั่งเศส และต่อจากนั้นวิธีการในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมกรรมแนวคิดต่าง ๆ ได้เกิดขึ้นโดยต่อเนื่องกันมา

ช่วงปี พ.ศ. 2353 – 2373 ถือหลักการประกอบขึ้นใหม่จากเดิมและทำเลียนแบบส่วนที่ขาดหายไป หลังจากที่มีการประกาศนิยามของการบูรณะขึ้นในประเทศฝรั่งเศสแล้วในปี พ.ศ. 2343 แนวคิดแรกในการบูรณะได้เกิดขึ้น โดยถือหลักการนำส่วนประกอบของโบราณสถานที่ยังขาดหายไปก็ให้มีการทำเลียนแบบขึ้น (Reproduction) ทั้งนี้ให้เน้นที่จะก่อให้เกิดความแตกต่างโดยชัดเจนระหว่างของเดิมกับส่วนประกอบใหม่ที่ทำเลียนขึ้น การบูรณะโบราณสถานต่าง ๆ ในขณะนั้นได้กระทำตามวิธีการนี้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบูรณะโบราณสมัยคลาสสิกที่กรุงโรม ประเทศอิตาลี

ปี พ.ศ. 2373 – 2413 “Stylistic” Restoration ได้แก่การซ่อมแซมอาคารสถาปัตยกรรมตามสมัยนิยมให้มีความสมบูรณ์ ด้วยการเน้นการบูรณะ “ให้เป็นสไตล์เดียวกัน” ตัวอย่างการบูรณะตามวิธีนี้ เช่น วิหารนอตเตรอดาม (Notre Dame) ในกรุงปารีส ตามแนวความคิดแบบนี้สถาปัตยกรรมแต่ละแห่งไม่อาจมีลักษณะเฉพาะของตัวเอง แนวคิดดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดการก่อสร้างเพื่อตัดแปลงและต่อเติมขนาดใหญ่ ทำให้อาคารต่าง ๆ เปลี่ยนไปในรูปแบบเดียวกัน

ปี พ.ศ. 2393 “Romantic” Restoration แนวความคิดนี้เกิดขึ้นในประเทศอังกฤษ ทั้งนี้สืบมาจากแนวความคิดโรแมนติกที่กำลังเกิดขึ้นในขณะนั้น ซึ่งแทนที่จะมีการดำเนินการอย่างรุนแรงในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบอาคารในขณะบูรณะ กลับเห็นว่าควรจะเคารพสถาปัตยกรรมในรูปแบบที่มันเป็นอยู่ สถาปัตยกรรมในอดีตแม้จะเป็นซากผุพังก็มีค่าเฉพาะในตัวเองและแสดงถึงความต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันจึงสมควรให้มีความจริงใจต่อสถาปัตยกรรมเหล่านั้น

ปี พ.ศ. 2423 – 2433 Historical Restoration ซึ่งมี Luca Beltrami เป็นผู้สนับสนุนและนำมันมาใช้ โดยยังยึดถือการดำเนินการอย่างกว้างขวางต่อสถาปัตยกรรม แต่เป็นไปในรูปแบบของการคาดเดาว่าอาคารนั้น ๆ ควรจะเป็นเช่นใดในอดีต (โดยศึกษาจากตัวอย่างอาคารที่คล้ายคลึงกันแล้วนำแบบอย่างนั้นมาใส่ในอาคารที่จะทำการปฏิสังขรณ์ แนววิธีการนี้จะต่างจากการปฏิสังขรณ์แบบ “Stylistic” ตรงที่แบบ “Stylistic” ไม่สนใจว่าโบราณสถานนั้นเดิมเป็นโบราณสถานสไตล์ใดแต่จะเปลี่ยนให้เป็นไปในสไตล์ที่ตนเลือกให้หมด)

ปี พ.ศ. 2426 Camillo Boito ได้ประกาศหลังการบูรณะ ซึ่งเป็นแนวคิดนี้ยึดถือจนถึงปัจจุบัน โดยมีสาระ 4 ประการ คือ

1. สถาปัตยกรรมนั้น นอกจากจะมีคุณค่าสำหรับการศึกษาแล้ว ยังเป็นหลักฐานแสดงประวัติศาสตร์ของชาติและประชาชน จึงสมควรได้รับการเคารพ การทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นบนสถาปัตยกรรมย่อมเป็นการหลอกลวงและเป็นการกระทำที่ผิด

2. สถาปัตยกรรมควรได้รับการเสริมสร้างความแข็งแรงมากกว่าการซ่อมแซมและการซ่อมแซมมากกว่าการปฏิสังขรณ์ การเพิ่มเติมโดยทำเป็นของใหม่ ควรหลีกเลี่ยง

3. หากการต่อเติมมีความจำเป็นเพื่อความแข็งแรงของอาคาร หรือเพื่อความจำเป็นใด การกระทำนั้นให้อยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่เกี่ยวข้องพอ ลักษณะและวัสดุที่ใช้ต่อเติมควรแตกต่างจากของเดิม แต่รูปลักษณะของอาคารดั้งเดิมยังสามารถวางไว้ได้

4. ส่วนต่อเติมที่เกิดขึ้นในยุคสมัยต่าง ๆ ถือเป็นส่วนของสถาปัตยกรรมนั้นให้พึงรักษาไว้ ยกเว้นจะเป็นการปกปิดหรือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของอาคารนั้น

ปี พ.ศ. 2474 Athen Carter หลักการของ Boito ต้องใช้เวลาถึง 48 ปี จึงเป็นที่ยอมรับในการประชุมนานาชาติด้านการบูรณะปฏิสังขรณ์ที่กรุงเอเธนส์ เมื่อปี พ.ศ. 2474 ทฤษฎีการที่ออกในการประชุมนั้น นอกเหนือจากการยอมรับหลักการทั้งหมดของ Boito แล้ว ยังได้มีการเสนอแนะว่าสมควรให้มีการบำรุงรักษาสถาปัตยกรรมเป็นประจำ และควรใช้เทคนิคและระบบงานก่อสร้างที่ทันสมัยที่สุดในการบูรณะปฏิสังขรณ์

ปี พ.ศ. 2575 “Scientific” Restoration ปีถัดมา G.Givannoni ได้ขยายหลักการดังกล่าวและตั้งเป็นทฤษฎีการบูรณะ เช่น วิทยาศาสตร์ เพื่อการยืดอายุของสถาปัตยกรรมให้ยืนยาวมากขึ้น วิธีการนี้อาศัยความรู้ด้านชีวเคมี และฟิสิกส์เข้ามาช่วย เช่นการนำเอาวัสดุเดิมที่เปื่อยเข้าไปปฏิบัติการในห้องวิทยาศาสตร์ เมื่อแข็งแรงแล้วก็นำกลับมาไว้ที่เดิม โดยไม่ใช้วัสดุทดแทน

ปี พ.ศ. 2488 “Critical” Restoration การปฏิสังขรณ์ “เชิงวิกฤต” เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นการผสมผสานบูรณะแนวคิดต่าง ๆ ในการรักษาสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าให้มีเนื้อแท้ดั้งเดิมมากที่สุด ไม่มีกฎตายตัวว่าวิธีการใดเหมาะสมกับอาคารประเภทใด แต่ให้พยายามหาแนวทางหลาย ๆ วิธีมารักษาเพื่อแก้ดั้งเดิมมากที่สุด อย่างไรก็ตามโดยหลักการแล้วการบูรณะปฏิสังขรณ์จะต้องคงรูปแบบเดิมที่มีคุณค่าเป็นหลัก

ปี พ.ศ. 2507 Icomos Standara ในการประชุมนานาชาติ สำหรับสถาปนิกและนักเทคนิคเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานในเมืองเวนิช ประเทศอิตาลี ในปี พ.ศ. 2507 ซึ่งจัดโดยสภาการโบราณสถานระหว่างประเทศ (ICOMOS) หลักในการอนุรักษ์โบราณสถานได้ถูกสร้างขึ้นจากพื้นฐานของกฎบัตรแห่งกรุงเอเธนส์ ซึ่งกฎบัตรเรียกว่า (กฎบัตรสากลแห่งเมืองเวนิช) (Venice Charter) เนื้อหาของที่กำหนดในกฎบัตรดังกล่าวเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป แม้ว่าจะหลายประเทศจะได้อำนาจจัดทำหลักเกณฑ์ในการบูรณะโบราณสถานเป็นการเฉพาะของประเทศนั้น ๆ ก็ตามแต่ส่วนใหญ่ก็ยึดตามแนวและข้อกำหนดของ Venice Charter เป็นส่วนใหญ่

กฎบัตรสากลแห่งเมืองเวนิช ว่าด้วยการสงวนรักษาและบูรณะอนุสรณ์สถานและแหล่งที่ตั้ง (International Charter for Conservation and Restoration Monuments and Sites)

อนุสรณ์สถานประวัติศาสตร์ที่ตกทอดกันมาหลายชั่วอายุคนนั้น มีเรื่องของอดีตประจักษ์อยู่ บรรดาอนุสรณ์สถานที่ยังเหลือจนถึงปัจจุบัน ก็เป็นพยานหลักฐานของจารีตประเพณีที่มีหลายยุค

หลายสมัย เมื่อมนุษยชาติเพิ่มพูนความสำนึกในความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคุณค่าของมนุษย์ และถือว่าอนุสรณ์สถานเหล่านั้นคือ มรดกร่วมกันจึงเป็นที่ยอมรับกันว่าจะต้องมีความรับผิดชอบร่วมกันในการป้องกันมรดกดังกล่าวไว้เพื่อลูกหลานในอนาคต ฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ของเราที่จะสืบทอดต่อไปให้ลูกหลาน ซึ่งความอุดมอย่างเต็มที่ของความเป็นของแท้

จำเป็นที่ต้องตกลงกันในหลักที่เป็นแนวทางในการสงวนรักษา และบูรณะโบราณสถานและกำหนดไว้ให้เป็นมาตรฐานสากลโดยแต่ละประเทศต้องรับผิดชอบในการนำไปประยุกต์ใช้ให้อยู่ในกรอบวัฒนธรรมและจารีตประเพณีของตน ด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์ที่มีมูลพื้นฐานนี้เป็นครั้งแรก กฎบัตรเฮเธนส์ ปี พ.ศ. 2474 (ค.ศ.1931) ได้ช่วยพัฒนาความเคลื่อนไหวระหว่างชาติให้แผ่กว้างออกไป ซึ่งก่อรูปขึ้นเป็นเอกสารแห่งชาติ และก่อให้เกิดงานของสภาพิพิธภัณฑ์ระหว่างชาติ และองค์การศึกษาฯ สหประชาชาติ ต่อมาองค์การหลังนี้ได้ก่อตั้งศูนย์ระหว่างชาติเพื่อการศึกษาเรื่องการสงวนรักษาและบูรณะสมบัติทางวัฒนธรรมขึ้น ความสำนึก และการศึกษาวิเคราะห์มากขึ้นนำไปสู่ปัญหาที่เกิดขึ้นซับซ้อนและผันแปรมากอย่างไม่ขาดสาย จึงถึงเวลาแล้วที่จะพิจารณาตรวจสอบกฎบัตรใหม่ เพื่อที่จะได้ศึกษาหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องโดยตลอด และขยายขอบเขตออกไปในเอกสารฉบับใหม่

ฉะนั้น ในการประชุมสภาระหว่างชาติแห่งสถาปนิกและเจ้าหน้าที่เทคนิคด้านอนุสรณ์สถานประวัติศาสตร์ ครั้งที่ 2 ณ นครเวนิซ ระหว่างวันที่ 25 – 31 พฤษภาคม 2507 (ค.ศ.1964) ที่ประชุมได้ลงมติเห็นชอบในข้อความต่อไปนี้

คำจำกัดความ

มาตราที่ 1 ความหมายของอนุสรณ์สถานและแหล่งประวัติศาสตร์นั้น มีครอบคลุมแต่งานก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมอย่างเดียวกันนั้น แต่ยังมีหมายถึงสถานที่ตั้งของเมืองหรือชนบทซึ่งพบพยานหลักฐานของอารยธรรมอย่างหนึ่งอย่างใดเป็นพิเศษ และหลักฐานของความเจริญก้าวหน้าที่สำคัญ หรือของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในอดีตมีความสำคัญทางวัฒนธรรมขึ้นเมื่อกาลเวลาล่วงไปอีกด้วย

มาตรา 2 การสงวนรักษาและบูรณะอนุสรณ์สถาน จะต้องอาศัยวิทยาการและเทคนิคทั้งปวงซึ่งอาจช่วยในการพินิจศึกษาและคุ้มครองมรดกทางสถาปัตยกรรมได้

ความมุ่งหมาย

มาตรา 3 ความมุ่งหมายในการสงวนรักษาและบูรณะอนุสรณ์สถานก็เพื่อการศึกษาทั้งฐานะที่เป็นงานศิลปะ และเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์

การสงวนรักษา

มาตรา 4 การสงวนรักษาอนุสรณ์สถานนั้นจำเป็นต้องปฏิบัติให้เป็นงานถาวร

มาตรา 5 การสงวนรักษาอนุสรณ์สถานมักจะทำได้ง่ายสะดวก โดยการนำอนุสรณ์สถานมาใช้เพื่อจุดประสงค์ที่จะให้เป็นประโยชน์ทางด้านสังคมบางประการ แม้ประโยชน์ดังกล่าวจะเป็นที่

ปรารถนา แต่ต้องไม่มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์กึ่งอนุญาตให้ทำได้หากได้ปฏิบัติภายในข้อ จำกัดเหล่านี้

มาตรา 6 การสงวนรักษานุสรณ์สถาน หมายถึง การสงวนรักษาสิ่งแวดล้อมของเดิมไว้ซึ่งไม่เกินสัดส่วนหากเป็นสิ่งแวดล้อมที่อนุสรณ์สถานตั้งอยู่ การเคลื่อนย้ายอนุสรณ์สถานไปทั้งหมดหรือเพียงบางส่วนนั้นไม่อนุญาตให้ทำได้ ยกเว้นในกรณีที่จำเป็น ทำเพื่อการคุ้มครองป้องกันอนุสรณ์สถานนั้น หรือมีเหตุผลที่ต้องทำเพื่อประโยชน์อันสำคัญยิ่งในระดับชาติ หรือนานาชาติ

มาตรา 7 อนุสรณ์สถานนั้นไม่สามารถแยกออกจากประวัติศาสตร์ ซึ่งมีอนุสรณ์สถานนี้เป็นพยานอยู่ หรือแยกจากสิ่งแวดล้อมที่อนุสรณ์สถานตั้งอยู่ การเคลื่อนย้ายอนุสรณ์สถานไปทั้งหมดหรือเพียงบางส่วนอนุญาตให้ทำไม่ได้ ยกเว้นในกรณีที่จำเป็นเพียงวิธีเดียวที่จะต้องสงวนรักษาสิ่งเหล่านี้ไว้ได้อย่างแน่นอน

มาตรา 8 บรรดาชิ้นประติมากรรม จิตรกรรม หรือมณฑานศิลป์ ซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญของอนุสรณ์สถาน การเคลื่อนย้ายออกจากพื้นที่อนุสรณ์สถานนั้นควรจะทำให้ได้ในกรณีเดียว คือ นำไปบูรณะซ่อมแซมหรือสงวนรักษา หากพิจารณาเห็นว่าเป็นเพียงวิธีเดียวที่จะรักษาสิ่งเหล่านี้ไว้ได้แน่นอน

การบูรณะ

มาตรา 9 กรรมวิธีการบูรณะเป็นงานที่จะต้องการความชำนาญอย่างสูงในการปฏิบัติ จุดมุ่งหมายก็เพื่อสงวนรักษาแสดงให้เห็นคุณค่าทางสุนทรีย์ และทางประวัติศาสตร์ของอนุสรณ์สถาน โดยยึดถือวัตถุดั้งเดิม และเอกสารอันเชื่อถือได้เป็นหลักการบูรณะนั้นต้องยุติลง ณ จุดที่จะต้องเริ่มใช้และกรณีงานบูรณะที่ทำพิเศษออกไป โดยไม่จำเป็นนักจะต้องให้แตกต่างเห็นชัดจากองค์ประกอบสถาปัตยกรรม และให้มีเครื่องหมายประทับแจ้งเวลาที่บูรณะ ในการบูรณะไม่ว่าจะในกรณีใดก็ตามสิ่งที่จะต้องมาก่อนและติดตามภายหลังด้วย คือ การศึกษาอนุสรณ์สถานทั้งในแง่โบราณคดีและประวัติศาสตร์

มาตรา 10 เห็นว่าเทคนิคที่เคยใช้ปฏิบัติสืบกันมานั้นไม่เหมาะสมในการบูรณะอนุสรณ์สถานเพื่อให้มั่นคง ย่อมใช้เทคนิคสมัยใหม่วิธีใดเข้าช่วยในการสงวนรักษาและการสร้างได้ หากประสิทธิภาพของวิธีนั้น ๆ มีข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ยืนยัน และพิสูจน์แล้วด้วยโดยประสบการณ์

มาตรา 11 จักต้องยึดถือเคารพสิ่งที่ช่วยให้ทราบแบบก่อสร้างทุก ๆ สมัย ของอนุสรณ์สถานนั้น ๆ เพราะภาพของแบบก่อสร้างมิใช่จุดมุ่งหมายของการบูรณะ เมื่ออาคารแห่งใดรวมงานสมัยต่าง ๆ สร้างทับกันไว้การที่เผยให้เห็นสิ่งก่อสร้างที่อยู่ชั้นล่างย่อมทำได้เฉพาะกรณีพิเศษเท่านั้น และเมื่อสิ่งที่เคลื่อนย้ายออกมีคุณค่าน้อย และวัตถุที่เคยให้ทราบคุณค่ายิ่งในโบราณคดี และทางสุนทรีย์ และสภาพของการสงวนรักษาดีพอที่จะทำเช่นนั้นได้การประเมินคุณค่าสำคัญของส่วนประกอบที่เกี่ยวข้องและการตัดสินใจว่า สิ่งใดอาจจะถูกทำลายนั้นจะมอบให้บุคคลผู้รับผิดชอบงานนั้นแต่ผู้เดียวไม่ได้

มาตรา 12 การสร้างแทนส่วนที่ขาดหายไปนั้นจะต้องครบบริบูรณ์ กลมกลืนเข้ากับส่วนใหญ่ทั้งหมดแต่ในขณะเดียวกัน จะต้องมองเห็นได้ชัดเจนว่า ต่างจากของเดิมเพื่อการบูรณะนั้นจะได้ไม่เป็นการปลอมหลักฐานทางศิลปกรรมหรือทางประวัติศาสตร์

มาตรา 13 ไม่อนุญาตให้มีการต่อเติม นอกเสียจากการต่อเติมนั้นไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ส่วนที่น่าสนใจของอาคาร สิ่งแวดล้อมที่ทำสืบทอดมา บริเวณสมดุลขององค์ประกอบและความสัมพันธ์

สถานที่ทางประวัติศาสตร์

มาตรา 14 สถานที่ตั้งของอนุสรณ์สถานจะต้องเป็นที่ได้รับการดูแลเป็นพิเศษเพื่อป้องกันให้อยู่ในสภาพที่มั่นคงแข็งแรงและเพื่อให้เรียบร้อยไม่รกรุงรัง และอยู่ในสภาพที่เหมาะสม งานสงวนรักษาและบูรณะซึ่งดำเนินอยู่ในสถานที่ดังกล่าว ควรจะต้องยึดหลักการซึ่งกำหนดไว้ในมาตราดังกล่าวข้างต้น

การขุดค้น

มาตรา 15 การขุดค้นจะต้องดำเนินไปตามมาตรฐานทางวิชาการและตามข้อเสนอแนะที่นิยมสากล ใช้ในกรณีที่มีการขุดค้นทางโบราณคดี ซึ่งองค์การศึกษาฯ สหประชาชาติได้ตราขึ้นเมื่อ พ.ศ.2499 (ค.ศ.19๖๐)

เอกสารสิ่งพิมพ์

มาตรา 16 งานทั้งปวงที่เกี่ยวกับการรักษา การบูรณะหรือการขุดค้นจะต้องจัดทำเอกสารที่มีความถูกต้อง ในรูปของรายงานแบบวิเคราะห์ และวิจารณ์รวมทั้งภาพประกอบซึ่งเป็นภาพถ่ายเส้นและภาพถ่าย (ในเอกสารนั้น) จะต้องรวมงานปฏิบัติทุกขั้นตอนของงานแล้วถาง งานเสริมความมั่นคง การปรับปรุงจัดบริเวณและการประกอบให้สมบูรณ์ รวมทั้งเทคนิคและแบบแผนต่าง ๆ ที่ได้กำหนด

นอกจากนี้โอกาส วัลติภากรได้เสนอหลักการในการอนุรักษ์โบราณสถานไว้ในการสัมมนาเรื่องเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมในประเทศไทย (โอกาส วัลติภากร : การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทย : 112)

1. ให้ความสำคัญต่อการคงทนต่อไปเป็นอันดับแรก
2. ปฏิสังขรณ์อย่างรอบคอบมั่นคงในทุกจุด ต้องมีเหตุผลที่แน่นอนในการซ่อม
3. ยึดถือแนวความคิดเดิมเป็นหลัก อย่าใช้ทัศนคติของสมัยปัจจุบัน
4. ให้ใช้ตัวโบราณเอง เป็นตัวกำหนดแนวทางอนุรักษ์
5. รักษาคุณค่าทางศิลปะ และคุณค่าทางประวัติศาสตร์ลงไปจนถึงรายละเอียดทุกขั้นตอน
6. ขอมรับความเป็นสงวนอนุสรณ์ และรับสภาพที่คงเหลืออยู่
7. ซ่อมแซมด้วยวิธีการสร้างเดิม ใช้ความคิดสมัยใหม่ต่อเมื่อจำเป็นเท่านั้น
8. ถ้าจำเป็นต้องเสริมต่อ ต้องทำให้ชัดว่าไม่ใช่ของเก่าที่ทำในยุคเดียวกัน

9. ใช้ความรู้ในการช่างที่ทันสมัยที่สุด สำหรับการเสริมสร้างความมั่นคง

10. งานที่มีการขุดหรือรื้อถอนต้องสร้างย้อนกลับให้คงอยู่ในสภาพเดิม

11. จัดทำหลักฐานอธิบายการดำเนินงานอนุรักษ์ทุกระยะพร้อมภาพถ่ายประกอบ

นอกจากนี้ วีระ โรจน์พจนรัตน์ ได้เสนอวิธีการสงวนรักษาสถาปัตยกรรมและสถานที่ทางวัฒนธรรม (วีระ โรจน์พจนรัตน์ : การอนุรักษ์สถาปัตยกรรม : 9-11)

ในการอนุรักษ์สงวนรักษาสถาปัตยกรรม การดำเนินการอาจปฏิบัติในระดับและวิธีการต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับสภาพของอาคารของอาคารและสถานที่แต่ละแห่งเป็นสำคัญซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้

1. การคุ้มครองป้องกัน (Protection) คือ การดำเนินการหรือกระบวนการในการใช้มาตรการต่าง ๆ อย่างเหมาะสมเพื่อให้เกิดผลในการคุ้มครองและป้องกันสภาพทางกายภาพของโบราณสถานให้ปลอดภัย รอดพ้นจากการเสื่อมสภาพ การถูกทำลาย ซึ่งรวมไปถึงการถูกทำลายโดยสภาพแวดล้อม เช่น การวางแผนจัดทำพื้นที่กันชน (Buffer Zones) เพื่อให้สามารถป้องกันนี้จะมีมุ่งเน้นในเรื่องกฎหมาย กฎเกณฑ์ และข้อกำหนดต่าง ๆ ที่จะระงับการป้องกันการถูกทำลายต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้เป็นแนวทางสำหรับการปฏิบัติที่ถูกต้อง ซึ่งจะสร้างขึ้นควบคู่กับการให้อำนาจในการลงโทษ

2. การบำรุงดูแลรักษา (Maintenance) ในมาตรการนี้เป็นวิธีการดำเนินการให้โบราณสถานคงอยู่ในสภาพที่เคยเป็นอยู่ โดยมุ่งเน้นในเรื่องของการตรวจตราอย่างสม่ำเสมอและการบำรุงรักษาแบบหมุนเวียนและแบบประจำ นอกจากนี้ยังรวมถึงการซ่อมแซมเล็ก ๆ น้อย ๆ

3. การอนุรักษ์ทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Conservation) ได้แก่การดำเนินการที่นำความรู้และผลการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์มาใช้เพื่อการอนุรักษ์และสงวนรักษาสถาปัตยกรรม ซึ่งจะมีผลอย่างมากในการคงคุณค่า และความเป็นของแท้ดั้งเดิมของวัสดุก่อสร้างและรูปทรงและส่วนประกอบต่าง ๆ ของสถาปัตยกรรม

4. การเสริมความมั่นคงแข็งแรง (Consolidation) หมายถึง กระบวนการใช้มาตรการที่เหมาะสมเพื่อทำให้อาคารที่มั่นคงแข็งแรง สามารถทนต่อการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศได้สืบต่อไป หรือทำให้เกิดความสมบูรณ์ทางโครงสร้าง การดำเนินการวิธีการนี้ที่ปฏิบัติโดยทั่วไป ได้แก่ การเสริมความมั่นคงของส่วนฐานรากและส่วน โครงสร้างภายในของตัวโบราณสถานที่ไม่แข็งแรงปลอดภัย ให้มีความมั่นคงแข็งแรงยิ่งขึ้นทั้งนี้ รูปทรงตามที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันจะต้องคงไว้โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง

5. การบูรณะปฏิสังขรณ์ (Restoration) หมายถึง กากกระทำหรือกระบวนการในการทำให้รูปทรงหรือรายละเอียดต่าง ๆ ของสถาปัตยกรรมรวมทั้งสถานที่ตั้งกลับมาปรากฏให้เห็นเช่นที่เคยเป็นในอดีต วิธีการปฏิบัตินี้อาจเป็นการเอาส่วนต่อเติมที่สร้างภายหลังออกหรือเป็นการเสริมทดแทนส่วนดั้งเดิมที่ขาดหายไปก็ได้ ซึ่งวัตถุประสงค์ของการบูรณะปฏิสังขรณ์ไม่เพียงแต่เพื่อ

อนุรักษ์ความสมบูรณ์ของสถาปัตยกรรมเท่านั้น แต่ยังทำให้เห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมชัดเจนขึ้น ซึ่งการบูรณปฏิสังขรณ์มันเป็นกระบวนการพิเศษและสำคัญบนพื้นฐานของการคาดคะเน

6. การสร้างรูปแบบขึ้นใหม่ (Reconstruction) หมายถึง การสร้างใหม่อีกครั้งซึ่งการดำเนินการนี้อาจใช้วัสดุเก่าหรือใหม่ หรือทั้งสองอย่าง ซึ่งการดำเนินการจะต้องขึ้นอยู่กับความถูกต้องของข้อมูลและหลักฐานทางด้านโบราณคดี และสถาปัตยกรรมที่ชัดเจน ไม่ใช่มาจากการเดาหรือคาดคะเน การสร้างขึ้นใหม่เป็นวิธีการที่เหมาะสมในกรณีที่เกิดภัยพิบัติต่าง ๆ เช่น ไฟไหม้ แผ่นดินไหว หรือสงคราม การดำเนินโดยวิธีนี้รวมถึงการย้ายที่ตั้งของสถาปัตยกรรมหรือส่วนของสิ่งในก่อสร้างโบราณสถานไปยังสถานที่ใหม่ ซึ่งย่อมต้องมีการรื้อและสร้างประกอบใหม่ซึ่งกรณีนี้ถือเป็นความจำเป็นที่ต้องทำเช่นนั้น

7. การบูรณะแบบจัดขึ้นส่วนเก่าใส่ตามแบบเดิม (Enantiosis) การบูรณะปฏิสังขรณ์โดยวิธีนี้เป็นวิธีการที่ประกอบสิ่งก่อสร้างโบราณขึ้นใหม่ โดยใช้วัสดุเดิมที่ยังมีอยู่วิธีการบูรณะปฏิสังขรณ์โดยวิธีนี้จะใช้กับสิ่งก่อสร้างที่สามารถศึกษาหรือสามารถบ่งบอกรูปทรงได้ชัดเจน สถาปัตยกรรมที่ใช้วิธีการนี้ส่วนใหญ่จะเป็นสถาปัตยกรรมหิน หรือไม้

สาทิศ ชูแสง(2527:37) ได้กล่าวถึงแนวความคิดในการอนุรักษ์เมืองและส่วนของเมืองในประเทศแถบทวีปยุโรปโดยมี หลักการวางแผนอนุรักษ์เมืองเอาไว้อย่างระเบียบแบบแผน ดังนี้ การอนุรักษ์ศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์ ควรพิจารณาตามสภาพที่เป็นจริง ซึ่งนอกจากจะมีปัญหาเกี่ยวกับตัวโบราณสถาน สถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อม ยังมีปัญหาอื่น ๆ เช่น ปัญหาที่อยู่อาศัย การจราจร หรือปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม

1. การวางแผนการอนุรักษ์ศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเมืองควรยึดหลักการทางผังเมือง โดยให้ความสำคัญทางด้านคุณค่าทางประวัติศาสตร์ภายในพื้นที่เป็นพิเศษ

2. วิธีการอนุรักษ์ให้ได้ผลดีที่สุดคือ การปรับสภาพของสิ่งที่ดำรงอยู่ได้ตามสภาพสังคมและเศรษฐกิจปัจจุบัน ซึ่งเป็นการวางแผนการอนุรักษ์ที่เกี่ยวข้องกับเทคนิคและเศรษฐศาสตร์

3. การดำเนินการอนุรักษ์จำเป็นต้องเคารพต่อกฎเกณฑ์เดิมของงานแต่ละสมัย ซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงเพื่อการใช้ประโยชน์ที่ต่างไปจากเดิม จึงต้องทำการศึกษาส่วนต่าง ๆ ของอาคารอย่างละเอียด และเลือกรักษาในส่วนที่สำคัญจริง ๆ ส่วนที่เหลืออาจจะตัดออกไป หากจะทำเสื่อมคุณค่าต่อรูปทรงของอาคารนั้น

4. อนุรักษ์ซากของเดิมไว้ สร้างสถาปัตยกรรมใหม่คร่อมลงไป เช่นพระปฐมเจดีย์ที่นครปฐม สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้สร้างเจดีย์องค์เดิมไว้ภายใน ซึ่งมีลักษณะโอคว่ำแบบสัญจิโนอินเดีย สูง 19 วา 2 ศอก ไว้เมื่อ พ.ศ. 2396 เจดีย์องค์นอกสูงถึง 3 เส้น 1 คืบ 6 นิ้ว ลักษณะเป็นทรงระฆังปากผ่อยอย่างที่เห็นกันอยู่ในปัจจุบัน

5. อนุรักษ์เพียงความสำคัญของสถานที่ สร้างสถาปัตยกรรมใหม่ที่ทับของเก่าไปเลย เช่น พระบรมธาตุเจดีย์ นครศรีธรรมราช เจดีย์องค์นี้สร้างเมื่อ พ.ศ. 854 พระธรรมทูตจากลังกา พระ

บรมสารีริกธาตุมาฝังไว้แล้วก่อเจดีย์เล็กครอบ พ.ศ.1098 พระเจ้าศรีธรรมมาโศกราช สร้างเจดีย์สามองค์ใหญ่กว่าครอบไว้อีก แล้วก็ได้มีการก่อเจดีย์ทับลงไปอีกหลายครั้งบูรณะอีกหลายคราว กรมพระยาดำรงฯ ทรงเชื่อว่าเจดีย์ครอบองค์หนึ่งมีลักษณะเหมือนอย่างศรีวิชัย จึงจำลองไว้ให้เห็นใกล้พระบรมธาตุนี้ แต่ด้วยวิธีการนี้ เราซึ่งเป็นชนชั้นหลังไม่มีทางทราบ ไม่มีทางพิสูจน์ข้อเท็จจริงในประวัติศาสตร์ หรือลักษณะสถาปัตยกรรมของเดิมเลย

6. อนุรัักษ์แต่ตัวอาคาร ย้ายสถานที่และหน้าที่การใช้สอยอาคารก็เปลี่ยนไป เช่น หอไตรฯ วัดระฆังโฆสิตาราม ธนบุรี เดิมเป็นบ้านพระยาจักรีเมื่อได้ขึ้นครองราชย์เป็นสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกแล้วโปรดให้รื้อถวายเป็นหอพระไตรปิฎก สร้างไว้กลางน้ำเหมือนธรรมนิยมโบราณ ต่อมาคณะกรรมการได้ย้ายโดยอ้างว่าอยู่ที่เดิมไม่สง่างาม ยกเอาไปไว้บนบกเสียเลย ก็อนุรัักษ์เฉพาะตัวอาคารไว้ได้ แต่ขาดเอกลักษณ์ความเป็นหอไตรฯ ไปอย่างน่าตำหนิ

7. เจตนาอนุรัักษ์สถาปัตยกรรมแต่กลับทำลายคุณค่าเดิมลงเสียแทบทั้งสิ้นเช่น เจดีย์ศรีสรรเพชญ์ อุทยาน เป็นเจดีย์สามองค์แฝดที่ถูกฉาบปูนทับทาสีขาวโพลนไว้กลางเมืองเก่าอยุธยาเหตุเพราะความมั่งง่ายของเจ้าหน้าที่ผู้ลั่นสนองคำสั่งของผู้เผด็จการ โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องเหมาะสมทางวิชาการนั้นเลย ควรถูกตำหนิมากกว่าผู้ออกคำสั่งเสียอีกเพราะว่ามีเจตนาที่จะอนุรัักษ์สถาปัตยกรรม แต่นายช่างของแผ่นดินกลับเป็นเป็นผู้ทำลายคุณค่าของเดิมลงเสียสิ้น

เป้าหมายของการอนุรัักษ์

นิจ หิณฺฐิรนนฺท์(2527:1) ได้กล่าวถึงเป้าหมายของการอนุรัักษ์ไว้ในหลายลักษณะดังนี้

1. อนุรัักษ์เพื่อวิถีแห่งสังคม ให้เป็นมรดกของสังคม ให้เป็นมรดกของสังคม การอนุรัักษ์ไม่ใช่เป็นการปรับปรุงอาคารเพื่อการดึงดูดการท่องเที่ยวเท่านั้น หากแต่ว่าการอนุรัักษ์มีความหมายต่อโลกปัจจุบันในแง่ของการต่อเนื่องจากประวัติศาสตร์ การอนุรัักษ์ต้องเกี่ยวข้องกับการรักษาสภาพแวดล้อมของชีวิตและความเป็นอยู่ด้วย

2. อนุรัักษ์เพื่อให้มีชีวิตและใช้งานได้อย่างเหมาะสม ประนอม อ้างถึง Worksheet (1969:42-56) สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป จะเป็นแรงผลักดันให้เกิดความต้องการ การเปลี่ยนแปลงสภาพทางกายภาพดั้งเดิม ต้องมีการผสมผสานกันระหว่างการเปลี่ยนแปลงใหม่กับโครงสร้างเก่าของชุมชนหรือเมือง โดยไม่ทำลายคุณค่าของอาคารเก่า ตลอดจนเอกลักษณ์ของชุมชนหรือเมือง

ประเภทและมาตรฐานที่เกี่ยวกับการอนุรัักษ์ เมืองและย่านประวัติศาสตร์

ประนอม ต้นสุขานันท์(2530:13)อ้างจาก Bernard (1982.)การอนุรัักษ์สามารถกระทำได้หลายรูปแบบขึ้นอยู่กับสภาพทางกายภาพของแต่ละพื้นที่สาเหตุความเสื่อมของแต่ละโครงสร้าง ตลอดจนการคาดการณ์สภาพแวดล้อมในอนาคตของแต่ละโครงสร้างนั้น รูปแบบในการอนุรัักษ์เราสามารถให้หลายรูปแบบเข้าด้วยกันแม้ว่าเป็นสิ่งก่อสร้างขึ้นเดียวกันทั้งนี้ขึ้นกับความเหมาะสมประเภทและมาตรฐานที่เกี่ยวกับการอนุรัักษ์แบ่งออกเป็น 7 ระดับได้แก่

ขบวนการอนุรักษ์

สิ่งที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์

สืบเนื่องมาจากวิวัฒนาการที่ยาวนานกว่าจะมาเป็นสภาพสังคมอย่างปัจจุบัน การก่อสร้างอาคารสถานที่ต่างๆ เพื่อสนองประโยชน์ใช้สอยของมนุษย์จำนวนมาก โดยเฉพาะในสังคมที่เลือกใช้วัสดุเป็นของแข็ง ถาวรและเทคนิคการก่อสร้างที่มั่นคงแข็งแรง จึงทำให้ยังคงเหลืออาคารสิ่งปลูกสร้างจนถึงปัจจุบัน แต่ด้วยข้อจำกัดในด้าน เศรษฐกิจสังคม และสภาวะแวดล้อมต่างๆ จึงทำให้การรักษารักษาอาคารสถาปัตยกรรมไม่สามารถทำได้อย่างทั่วถึงจึงต้องมีข้อพิจารณาคุณค่าของงานก่อสร้างอาคารสถานที่ประเภทต่างๆ ที่ควรได้รับการอนุรักษ์ไว้ให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของสังคมต่อไป ดังนี้

1. งานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าดีเด่นทางด้านศิลปะ

เนื่องจากงานด้านสถาปัตยกรรมเป็นส่วนหนึ่งของงานด้านศิลปะ ดังนั้นสิ่งก่อสร้างใดที่มีคุณค่าลักษณะเด่นทางด้านความงามในเรื่องรูปทรง สี องค์ประกอบศิลปะที่ดี ควรจะต้องอนุรักษ์ไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมต่อไป เช่น เจดีย์พระธาตุหริภุญไชย ที่ลำพูน เป็นเจดีย์ที่สวยงาม เป็นต้น

2. งานสถาปัตยกรรมที่แสดงถึงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในศาสตร์แห่งสถาปัตยกรรม

ในประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมจำนวนหนึ่ง ที่สะท้อนให้เห็นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้ออกแบบ เช่น การสร้างสรรค์พื้นที่ใช้สอย ที่ว่างภายในอาคารและภายนอกอาคาร รูปทรง รูปด้านที่สวยงาม แปลกใหม่ เป็นประโยชน์ต่อการใช้สอย แตกต่างไปจากสิ่งก่อสร้างที่มีอยู่เช่น โบสถ์วัดศาลาลอยที่โคราช บ้านวิลล่าชาววย ของเลออร์คอร์บูซิเอ เป็นต้น

3. งานสถาปัตยกรรมที่แสดงความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสถาปัตยกรรม

จากอดีตจนถึงปัจจุบันมนุษย์ได้คิดค้นและพัฒนาเทคโนโลยีในด้านการก่อสร้างและงานด้านสถาปัตยกรรมต่าง ๆ มากมายทั้งในด้านระบบ เทคนิคกรรมวิธีในการก่อสร้างรวมไปจนถึงวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง งานสถาปัตยกรรมจำนวนหนึ่งที่ได้รับการออกแบบและใช้วัสดุสมัยใหม่รวมถึงระบบในการก่อสร้างสมัยใหม่ที่เพิ่งคิดค้นขึ้นมาได้สำเร็จและมีผลต่องานก่อสร้างในภายหลัง เช่น หอสูงเอลเฟล ที่ปารีส เป็นสถาปัตยกรรมโครงสร้างเหล็กที่มีขนาดสูงรุ่นแรกของโลก เช่นเดียวกับตึกเก้าชั้นที่สำเพ็ง กรุงเทพฯ ก็เป็นอาคารสูงรุ่นแรกของเมืองไทยเช่นเดียวกับสถานีรถไฟหัวลำโพง เป็นอาคารที่มีโครงสร้างคลุมพื้นที่ใหญ่หลังแรกของเมืองไทย

4. งานสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องในประวัติศาสตร์ของชาติ

อาคารที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เช่น พระบรมมหาราชวัง ทรางอาคารโบราณในเมืองเก่าอยุธยา สุโขทัย กำแพงเพชร เป็นต้น จำเป็นต้องมีการอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และเป็นอนุสรณ์ต่อไป

5. งานสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องในเหตุการณ์สำคัญ หรือบุคคลสำคัญของบ้านเมือง

มีอาคารสถานที่มากมายที่เป็นสถานที่เกิดเหตุการณ์ในอดีต และมีความสำคัญในด้านประวัติศาสตร์ หรือต่อสังคม ตลอดจนเป็นสถานที่เกี่ยวข้องกับบุคคล ได้แก่ บ้านเกิดที่มรดกสถานที่ทำงาน ค้นพบ ประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ หรือสถานที่สร้างสรรค์งานศิลปะที่สำคัญของศิลปิน สถานที่ใช้ในการดำเนินงานหรือประชุมวางแผน ก่อให้เกิดเหตุการณ์สำคัญต่อมา เช่น หอไตรระฆัง ครึ่งหนึ่งเคยเป็นคาน้ำของพระราชวรินทร์และเป็นสถานที่พระราชสมภพของพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เป็นต้น

6. สถาปัตยกรรมที่มีความสำคัญต่อชุมชนในท้องถิ่นต่าง ๆ

อาคารที่มีความเกี่ยวเนื่องและสำคัญต่อชุมชนใดชุมชนหนึ่ง โดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ มีความผูกพันใคร่ที่รักษาเป็นอนุสรณ์ ได้แก่ วัดเจ้าเมือง วัดสำคัญของชุมชนนั้นและสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ

7. งานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

สิ่งก่อสร้างพื้นถิ่นในภูมิภาคต่าง ๆ ย่อมเป็นเครื่องแสดงถึง วิวัฒนาการทางด้านสังคมของกลุ่มชน ลักษณะสำคัญทางด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของเผ่าพันธุ์สะท้อนถึงสภาพทางด้านเศรษฐกิจ ระดับการเป็นอยู่ อิทธิพลของสภาวะแวดล้อมทางกายภาพ เช่น ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากร ที่อยู่ในอาณาบริเวณสิ่งก่อสร้างเหล่านี้อันได้แก่ บ้าน สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อถือ ศาสนสถาน ฯลฯ ควรที่ได้รับการอนุรักษ์ไว้เช่นกัน

8. สถาปัตยกรรมที่มีส่วนสนับสนุนภูมิทัศน์และสภาวะแวดล้อม

อาคารที่ตั้งอยู่ในบริเวณข้างเคียงอาคารสำคัญ อาคารดีเด่น หรือกลุ่มอาคารใดมีลักษณะร่วมกันมีความสวยงาม มีสิ่งเสริมอาคารสำคัญ สภาพแวดล้อม สถานที่ของอาคาร บริเวณ อาคารสถานที่ประเภทนี้สามารถพิจารณาดำเนินการอนุรักษ์ แม้นว่าไม่มีคุณค่าทางด้านความงามทางด้านสถาปัตยกรรม ไม่มีความเกี่ยวเนื่องกับสิ่งสำคัญใด ๆ ที่กล่าวมาแล้ว โดยขอมให้มีการคัดแปลงต่อเติมภายในหรือภายนอกได้ แต่ต้องไม่ทำลายทัศนียภาพโดยรวม

วิธีการดำเนินการอนุรักษ์

จารุณี ศิริมังคะลา(2533:5-10) ได้กล่าวถึงวิธีการในการดำเนินการวิจัยไว้ดังนี้

1. การคัดเลือกการอนุรักษ์ เป็นไปได้ยากที่จะทำการอนุรักษ์สภาพดั้งเดิมของเมืองเอาไว้ได้ทั้งหมด เนื่องจากข้อจำกัดในปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ วัสดุเทคโนโลยีและรวมไปถึงพัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการเมือง มีผลทำให้เมืองมีการเปลี่ยนแปลงโฉมหน้าไป ดังนั้นในการวางแผนการอนุรักษ์จะต้องเปิดโอกาสให้มีการเปลี่ยนแปลงได้โดยที่จะต้องมีการวางแผนในการเปลี่ยนแปลง ว่าจะเป็นส่วนใด และในลักษณะใด ดังนั้นในการคัดเลือกการอนุรักษ์จึงต้องมีการประเมินค่า เพื่อกำหนดคุณค่าและความสำคัญของอาคารหรือพื้นที่ที่จะอนุรักษ์

2. การจำกัดการเปลี่ยนแปลงและการขยายตัว การวางแผนในการอนุรักษ์ จะต้องพิจารณาถึงการวางแผนควบคู่กันไป คือเมื่อมีการอนุรักษ์ส่วนหนึ่งส่วนใดของเมือง ก็ต้องปล่อยให้ส่วนที่เหลือของเมือง ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปโดยสมดุลกัน

3. การใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพและความเป็นไปได้ทางเศรษฐกิจของอาคารหรือพื้นที่ที่จะอนุรักษ์นอกจากการอนุรักษ์แล้วจะต้องมีการใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความคุ้มค่าทางด้านเศรษฐกิจในเวลาเดียวกันด้วย อาคารหรือพื้นที่นั้นจะต้องมีการใช้สอยที่สะดวก มีค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาที่เหมาะสม ตำแหน่งที่ตั้งก็ควรเหมาะสมกับหน้าที่การใช้งาน

4. การอนุรักษ์ควรเป็นหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐ ซึ่งควรได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ได้แก่ หน่วยงานท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชน โดยที่หน่วยงานท้องถิ่นจะต้องเป็นผู้วางแผนในการลงทุนและการใช้กำลังคนให้เหมาะสมกับภาคเอกชนในท้องถิ่นควรลงทุนในด้านสภาพแวดล้อม ซึ่งต้องรัดกุมเพื่อที่จะไม่ทำให้เกิดแรงผลักดันที่จะมีการพัฒนาใหม่อันไม่ใช่ว่าเป็นการอนุรักษ์ ส่วนเอกชนจะต้องทำหน้าที่ดูแลเรื่อง การดัดแปลงอาคาร การบำรุงรักษาและการซ่อมแซม

5. การประชาสัมพันธ์ การอนุรักษ์จะประสบผลสำเร็จ ต้องเกิดจากความร่วมมือของประชาชน ฉะนั้นการประชาสัมพันธ์ให้เข้าใจถึงความสำคัญ ความมีคุณค่าที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ รวมทั้งกิจกรรมที่จะดำเนินการต่อไป เพื่อให้ประชาชนเกิดความพอใจภาคภูมิใจและพร้อมที่จะรักษามรดกทางวัฒนธรรมของตนเอาไว้

มาตรฐานการอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์และย่านประวัติศาสตร์ในเมือง

(International Charter of Conservation of Historic Towns and Urban Area)

กรมศิลปากรได้กำหนดมาตรการในการอนุรักษ์เมืองและย่านประวัติศาสตร์ไว้ดังนี้

หลักการและเหตุผล

1. เพื่อให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด การอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์และย่านประวัติศาสตร์ จะต้องใช้ความร่วมมือทางการเมือง และการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมประกอบกันในการวางแผนทุกระดับของการวางผังเมืองและการวางผังภาค

2. คุณลักษณะที่ดีของเมืองและย่านประวัติศาสตร์ได้แก่ ลักษณะของเมืองและย่านประวัติศาสตร์นั้น ซึ่งรวมไปถึงวัสดุและองค์ประกอบทางนามธรรม ที่แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของเมืองและย่านประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แบบแผนผังของเมือง ซึ่งแสดงโดยการแบ่งพื้นที่ออกเป็นช่อง ๆ หรือเป็นเส้น ๆ และถนน ความสัมพันธ์ระหว่างอาคารกับพื้นที่สีเขียว และพื้นที่เปิดโล่งลักษณะของอาคารทั้งภายนอกและภายใน ซึ่งปรากฏให้เห็นสัดส่วน ขนาด รูปแบบวิธีการก่อสร้าง วัสดุ สีและการตกแต่งความสัมพันธ์ระหว่างเมืองหรือย่านประวัติศาสตร์กับภูมิที่ตั้ง ซึ่งเป็นลักษณะธรรมชาติที่มนุษย์สร้างขึ้น การใช้งานของเมืองหรือย่านประวัติศาสตร์จะขึ้นในหลายลักษณะตามกาลเวลาที่ผ่านมา

3. การมีส่วนร่วมจากประชาชนที่อาศัยในพื้นที่นั้นเป็นสิ่งจำเป็นอันจะนำไปสู่ความสำเร็จตามแผนงานอนุรักษ์ และสมควรได้รับการสนับสนุนการอนุรักษ์เมืองและย่านประวัติศาสตร์จะต้องคำนึงถึงประชาชนผู้ที่พักอาศัยเป็นอันดับแรกประการหนึ่ง

เกณฑ์มาตรฐานวิธีการและมาตรการในการอนุรักษ์

แนวโน้มการอนุรักษ์เอกลักษณ์ในสถาปัตยกรรมไทยปัจจุบันขยายวงกว้างมากขึ้นหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน กลุ่มบุคคลและประชาชนทั่วไปทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคต่างๆ ได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของการกลับไปสู่ค่านิยมแบบไทย ซึ่งมีความเหมาะสมกับคนไทยมากกว่ารูปแบบจากต่างชาติ ดร.นิจ หิณชิระนันท์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านสถาปัตยกรรมไทยได้เสนอหลักการและแนวทางพัฒนาสถาปัตยกรรมไว้ดังนี้

1. พึงระลึกว่า ทุกสิ่งทุกอย่างมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ความคิดและแบบอย่างทางสถาปัตยกรรมย่อมมีวิวัฒนาการจากสมัยหนึ่งไปยังอีกสมัยหนึ่งไม่หยุดนิ่ง สมดังคำว่า Antonio Sant'Elia นักผังเมืองผู้กล้าว่าเป็นกฏเอาไว้อย่างง่าย ๆ ว่า “แต่ละชั่วคนย่อมมีบ้านตามแบบของตนเอง”
2. การพัฒนา ควรคำนึงถึงเวดวงของสังคมและวัฒนธรรมของเราไม่หลงไหลชาวต่างชาติอย่างไรเหตุผล มีความเคารพ และสืบทอดมรดกและภูมิปัญญาของบรรพบุรุษให้สอดคล้อง และเชื่อมโยงต่อเนื่องกัน ไปในอนาคต ระมัดระวังมิให้สูญเสียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมในระหว่างการพัฒนา
3. สถาปัตยกรรมของประเทศไทย มีความแปลกแยกแตกต่างกันในแต่ละภาค ทำให้มีเอกลักษณ์อันหลากหลาย จะเป็นความผิดอย่างมหันต์ หากมีการครอบงำหรือชักจูงภาคต่าง ๆ ให้พัฒนาและปรับเปลี่ยนแบบอย่างทางสถาปัตยกรรมของภาคนั้น ๆ ให้เข้าร่วมกระแสหลักของภาคกลางหรือเมืองหลวง
4. ยอมรับการละเค้ารื้อถอนกันระหว่างการพัฒนาที่มาจากแกนและวิญญานภายในของเราเอง กับอิทธิพลที่มาจากภายนอก โดยพิจารณาถ่วงถ่วงและคัดเลือกเข้ามาเฉพาะสิ่งที่ดีงามแล้วมีคุณ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สมดุล
5. ดำรงรักษา และสืบทอดมรดกทางสถาปัตยกรรมโดยพยายามผสมผสานแกนลักษณะและค่านิยมในวิถีชีวิตไทยเข้ากับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวัสดุก่อสร้างสมัยปัจจุบันอย่างชาญฉลาด
6. พยายามบุกเบิก สร้างสรรค์ วิจัยและพัฒนาด้วยการขีดแสวงหาความรู้โดยใช้วิจารณ์ญาณอย่างมีเหตุผล ให้มีความสำคัญต่อการวิเคราะห์มากกว่าการศึกษาที่จดจำรูปแบบกระทำอย่างเป็นขั้นตอนโดยต่อเนื่องไม่ขาดสาย
7. สังคมอันเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว กลายเป็นสิ่งสลับซับซ้อนที่เราไม่คุ้นเคย เปรียบเสมือนเดินทางเข้าป่าพาให้ใจไขว้เขวและเกิดความสับสน ควรหลีกเลี่ยงการลอก

เลียนสถาปัตยกรรมตามยุคสมัยของชาติต่าง ๆ มาใช้อย่างไรเหตุผล อันเป็นการหยุดพัฒนาและเป็นการหลงทาง ทำให้เมืองกลายเป็นคิสนีย์แลนด์ไปในที่สุด

8. ระมัดระวังมิให้ตกเป็นเหยื่อในขบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยอย่างที่เราเรียกว่า Victim of Modernization

9. มีความสำนึกในหน้าที่ จรรยาบรรณ และภาระรับผิดชอบ เพื่อให้สังคมเป็นที่น่าอยู่และน่าปรารถนาควรคำนึงให้เกินกว่าตัวอาคารออกไปถึงตัวเมือง สนใจปัญหาด้านสภาพแวดล้อมและทัศนียภาพของเมืองส่งเสริมและสนับสนุนโครงการพื้นที่เว้นว่าง พื้นที่สีเขียวและการกักความสูงอาคาร ไม่ควรลืมนึกว่าตอนแรกคนสร้างเมือง แต่ตอนหลังเมืองสร้างคน

10. สังคมเป็นตัวชี้นำและผลักดันระบบและรูปแบบของสถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมจึงเป็นสิ่งที่สะท้อนภาพของสังคมและของประชาชน การพัฒนาสถาปัตยกรรม ให้เป็นไปในทางที่ถูกที่ควรมิได้เป็นหน้าที่ของสถาปนิกแต่ลำพังหากเป็นหน้าที่ของทุกคนในสังคม ไม่ควรละเลยให้เป็นแต่หน้าที่ของผู้ชำนาญอย่างที่เรียกว่า Leave it to Experts เท่านั้น

มาตรการและขั้นตอนการปฏิบัติ

มาตรการ มาตรการเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ควบคุม บังคับกำกับดูแลเขตสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมได้ อย่างไรก็ตามการใช้มาตรการเป็นเครื่องมือนี้สามารถปรับใช้ให้สอดคล้องกับนโยบายที่กำหนดไว้ ได้แก่ การยินยอม (Permissive) การสนับสนุน (Supportive) การบังคับ (Directive) และการเร่งรัด (Active)

จารุณี ศิริมัตตะลา(2532:35) ได้กล่าวถึงมาตรการในขั้นตอนของการปฏิบัติการไว้ดังนี้

1. มาตรการด้านการประชาสัมพันธ์ การอธิบายให้เข้าใจ เห็นถึงคุณค่าและให้มีจิตสำนึกถึงงานศิลปกรรม ที่เป็นภูมิหลังของประชาชนในท้องถิ่นผู้ตั้งถิ่นฐานนั้น ถือได้ว่าเป็นมาตรการหนึ่งที่จะช่วยให้การปฏิบัติตามแผนให้ได้ผลเร็วขึ้น การประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ตลอดจนการจัดการกิจกรรมต่างๆ ที่ส่งเสริมให้เห็นคุณค่าของงานศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ทำให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งกัน ได้รับความร่วมมือในการปฏิบัติการมากขึ้น ที่ละน้อยนอกจากอธิบายต่อๆ กันไป ย่อมทำให้เกิดความเข้าใจกว้างขวาง การสงสัย ได้แย้งและแสดงความคิดเห็น ทำให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งได้แก่คนสารมากขึ้น การประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง การจัดการกิจกรรมที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมจึงเป็นมาตรการที่สำคัญและควรเป็นมาตรการที่นำมาใช้

2. มาตรการด้านกฎหมาย ใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติ กฎกระทรวง ข้อบัญญัติและประกาศต่าง ๆ ที่มีอยู่เป็นเครื่องมือในการกำหนดแนวทางการพัฒนาตามนโยบายและเป้าหมายที่กำหนดไว้ก่อน หากเครื่องมือในการกำหนดแนวทางการพัฒนาตามนโยบายและเป้าหมายที่กำหนด

ไว้ก่อน หากเครื่องมือต่างๆ ดังกล่าวยังไม่เพียงพอที่จะใช้กำกับควบคุม จึงพิจารณาออกเพิ่มตามความเหมาะสม โดยหลีกเลี่ยงการปฏิบัติที่ยุ้งยาก เพื่อให้มีโอกาสใช้กฎหมายได้เร็วขึ้น

3. มาตรการด้านการบริหารและการจัดองค์การ ในการบริหารต้องเกี่ยวข้องกับบุคลากร นับตั้งแต่คุณภาพของบุคลากร การรวมกลุ่ม การปฏิบัติงานเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาอาจต้องจัดกลุ่มบุคลากรเพิ่มขึ้นเพื่อการบริหารแผนการจัดการในระดับต่างๆ นับตั้งแต่ส่วนกลางและระดับท้องถิ่น และบุคลากรในหน่วยงานจะได้ดำเนินงานถูกต้องตามจังหวัดและช่วงเวลาที่ควรเข้ามาเกี่ยวข้องกับเพื่อเป็นการสนับสนุนตามจังหวัดและระยะเวลาที่เหมาะสมนอกจากหน่วยงานของราชการแล้ว องค์การพัฒนาเอกชน ก็เป็นองค์กรหนึ่งต้องเกี่ยวข้องรวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิทั้งจากส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นรวมอยู่ในองค์การบริหารแผนพัฒนาระดับต่างๆ ด้วย

4. มาตรการด้านงบประมาณ งานประมาณเป็นมาตรการสำคัญที่จะทำให้แผนต่างๆ ได้รับการปฏิบัติให้เป็นจริง ซึ่งการจัดสรรการใช้จ่ายงบประมาณจากแต่ละองค์กรที่มีระเบียบปฏิบัติแตกต่างกัน ย่อมทำให้มีผลกระทบต่อการบริหารแผนและโครงการต่างๆ หากไม่มีการประสานงานกันอย่างดี งบประมาณต่างๆ เหล่านี้อาจได้มาจากหลายๆ แห่ง ทั้งจากรัฐบาล เงินกู้จากแหล่งต่างๆ เงินอุดหนุนและเงินบริจาคต่างๆ

5. มาตรการด้านเวลา ช่วงเวลาของแผนพัฒนาแต่ละแผนและการแบ่งระยะเวลาแต่ละระยะ ก็เป็นมาตรการหนึ่งที่สามารถ ชะลอหรือเร่งรัดการพัฒนาแต่ละบริเวณให้เป็นไปตามแผนพัฒนาได้ แผนระยะที่ใช้เป็นแผนหลัก มักมีช่วงเวลาในการพัฒนาที่ตั้งไว้ 20 ปี ส่วนช่วงเวลาปฏิบัติในการวางแผนใช้เวลา 5 ปี และปฏิบัติจนเป็นหลักการแล้วและเป็นที่ยอมรับว่าช่วงเวลาดังกล่าวที่ใช้มีความเหมาะสมสำหรับแผนพัฒนาแต่ละประเภท

ขั้นตอนการปฏิบัติงาน

1. การสร้างจิตสำนึกให้เห็นคุณค่า ประชาชนบ้างกลุ่มอาจไม่ทราบถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เนื่องจากอาจไม่เอาใจใส่ ไม่มีเวลา และอาจไม่มีการอธิบายให้เข้าใจ ประชาชนส่วนใหญ่จะเข้าใจเรื่องของศิลปกรรมเท่านั้นดังนั้นเรื่องของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมจึงต้องมีการรณรงค์และอธิบายให้มากขึ้น เป็นการสร้างสำนึกให้ประชาชนเข้าใจและเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม การอธิบายจะต้องจัดทำให้เป็นระบบและต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอ วิธีการต้องง่ายและแบ่งเป็นกลุ่มๆ ตามกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งต้องมีหลากหลายกลุ่มตามอายุ อาชีพ และรายได้

2. การป้องกันคุ้มครอง งานศิลปกรรมและละประเภทมีการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน การป้องกันคุ้มครองสิ่งแวดล้อมของศิลปกรรมเน้นที่การบูรณรักษาสีของศิลปกรรม การก่อสร้างบดบังหรือใกล้ชิดมากเกินไป ขนาดสิ่งก่อสร้างใหม่ใหญ่โตเกินไป ลักษณะสิ่งก่อสร้างใหม่ไม่กลมกลืน และมีความหนาแน่นมากเกินไป

3. การส่งเสริมความสง่างาม การเสริมสร้างความสง่างามเป็นหน้าที่ที่ต้องถูกให้ส่งเสริมความสง่างามเช่นเดียวกับการจัดสถานที่ และบริเวณเพื่อส่งเสริมให้งานศิลปกรรมเดี่ยว งาน

ศิลปกรรมกลุ่มและพื้นที่งานศิลปกรรม ซึ่งการเสริมความสว่างงามของงานศิลปกรรมแต่ละประเภท มีวิธีการที่แตกต่างกัน เช่นงานศิลปกรรมเดี่ยวมีวิธีการส่งเสริมให้งามศิลปกรรมนั้นสว่างงาม สะอาด ได้บรรยากาศสมกับเป็นงานศิลปะ ประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม ส่วนงานศิลปกรรม ประเภทกลุ่ม ต้องส่งเสริมให้งานชิ้นที่มีความสำคัญที่สุดเป็นศูนย์กลางของกลุ่มและต้องสร้างความเชื่อถือต่อก่อให้เกิดเป็นกลุ่มแล้วเชื่อมต่อกับส่วนอื่น ๆ ด้วย

4. การบำรุงรักษาและการกำกับดูแล ขั้นตอนนี้ใช้สำหรับเขตสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่ได้รับจากการปรับปรุงอยู่ในสภาพที่ค่อนข้างสมบูรณ์แล้ว เขตสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมสำหรับศิลปกรรม เดี่ยวจะมีปัญหาไม่มาก ส่วนสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของงานศิลปกรรมประเภทกลุ่มอาคาร เขต แหล่งศิลปกรรมกับเขตสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมมักซ้อนทับกันอาจทำให้เกิดการสับสนได้ จึงจึงต้องทำความเข้าใจก่อนว่าเขตไหนเป็นเขตอะไร สำหรับศิลปกรรมของงาน ศิลปกรรมประเภทพื้นที่ เช่น บริเวณเก่า เมื่อเก่า มีวิธีการทำความเข้าใจเขตสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมจึงคล้ายกับสิ่งแวดล้อมของ สิ่งของงานศิลปกรรมประเภทกลุ่มอาคาร

5. การประเมินการปฏิบัติงานแต่ละขั้นตอน ในการปฏิบัติงานแต่ละขั้นตอนในการ ปฏิบัติงานแต่ละขั้นตอนต้องมีการประเมินผลงานเป็นช่วงๆ ซึ่งอาจกำหนดได้ตามความเหมาะสม ของประเภทงาน ปริมาณงาน และช่วงระยะเวลาการปฏิบัติงาน ทั้งนี้เพื่อไว้ใช้ตรวจสอบความ ผิดพลาดและปัญหาต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติงานแต่ละขั้นตอนอีกทั้งเป็นการกระตุ้น เร่งรัดให้การปฏิบัติงานต่อเนื่องไม่สะดุด หรือหากมีปัญหาในการปฏิบัติงานก็จะได้แก้ไข ได้ทัน กาล อย่างไรก็ตามในตอนสุดท้ายเมื่อเสร็จสิ้นการปฏิบัติงานตามแผนต่างๆ แล้วก็ต้องมีการสรุปผล และประเมินผลการปฏิบัติงาน เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนและปฏิบัติงานต่อไป

นโยบาย กฎหมายและมาตรการควบคุมเพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการอนุรักษ์ในพื้นที่ ศึกษา

นโยบาย เป็นการกำหนดที่เกี่ยวข้องกับเมือง ซึ่งมีผลต่อการอนุรักษ์พื้นที่ได้แก่

1. พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522

พระราชบัญญัตินี้ให้อำนาจแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย โดยคำแนะนำของ คณะกรรมการควบคุมอาคาร มีอำนาจออกกฎกระทรวงตาม มาตรา 8 (1)-(12) และมาตรา 9 ให้ อำนาจแก่ท้องถิ่นในการออกกฎกระทรวงเรื่องใดเรื่องหนึ่งตาม มาตรา 8 และมาตรา 10 ในกรณี ที่มีการออกกฎกระทรวงเรื่องใดเรื่องหนึ่งตาม มาตรา 8 แล้ว ท้องถิ่นมีอำนาจในการออก ข้อบัญญัติท้องถิ่น เพื่อกำหนดรายละเอียดเพิ่มเติมได้ และสามารถออกข้อบัญญัติขัดแย้งกับ กฎกระทรวงได้ หากมีความจำเป็น โดยได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการควบคุมอาคารและ ได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรี ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้จะเป็นเครื่องมือสำคัญของท้องถิ่นในการ ควบคุมดูแลการก่อสร้าง คัดแปลง หรือเปลี่ยนแปลง การใช้งานอาคารให้เป็นไปตามการใช้

ประโยชน์ที่ดินที่กำหนดไว้ในผังเมืองรวม ตลอดจนการอนุรักษ์ คุ่มครองโบราณสถานและสภาพแวดล้อมต่างๆ ได้ตามแผนแม่บทที่วางไว้

2. พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ.2504

พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 เป็นกฎหมายที่ใช้คุ้มครองโบราณสถาน รวมทั้งบริเวณที่ทรงคุณค่าประวัติศาสตร์ตามมาตรา 7 อธิบดีกรมศิลปากรมีอำนาจในการกำหนดโบราณสถาน และควบคุมการปลูกสร้างอาคารใดๆ ในเขตโบราณสถานรวมทั้งผู้ครอบครองโบราณสถานที่ขึ้นทะเบียนแล้ว จะมีสิทธิซ่อมแซมได้ภายใต้การอนุมัติของอธิบดีกรมศิลปากร ข้อสังเกตพระราชบัญญัติฉบับนี้จะให้อำนาจการคุ้มครองโบราณสถานจำกัดเฉพาะบริเวณที่ได้ประกาศเป็นเขตโบราณสถานไว้เท่านั้น บริเวณที่อยู่ภายนอกเขตโบราณสถานจะไม่มีอำนาจไปควบคุม จึงอาจมีการใช้ประโยชน์ที่ดิน ก่อสร้างอาคารที่อาจมีผลกระทบต่อโบราณสถานได้ ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องมีการประกาศเขตโบราณสถานได้ ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องมีการประกาศเขตโบราณสถานให้เพียงพอต่อการอนุรักษ์อย่างแท้จริง

3. พระราชบัญญัติส่งเสริมรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535

เป็นกฎหมายที่ใช้ในการอนุรักษ์ คุ่มครองสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและศิลปะ

มาตรา 35 พระราชบัญญัติได้กำหนดให้รัฐมนตรีจัดทำแผนปฏิบัติการเรียกว่า “แผนจัดการสิ่งแวดล้อม” และในมาตรา 36 กำหนดให้แผนจัดการดังกล่าวประกอบด้วยแผนงานและแนวทางการดำเนินการในเรื่องต่างๆ ซึ่งรวมทั้งการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางศิลปกรรมด้วย

มาตรา 42 กล่าวถึงการคุ้มครองพื้นที่ที่มีคุณค่าทางธรรมชาติหรือศิลปกรรมอันควรแก่การอนุรักษ์ และใน

มาตรา 43 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของรัฐมนตรีมีอำนาจในการคุ้มครองพื้นที่ตามมาตรา 42 เช่นรัฐมนตรีมีอำนาจในการกำหนดประโยชน์ที่ดินเพื่อรักษาคุณค่าของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม และการห้ามการกระทำใดๆ ในพื้นที่ซึ่งอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อคุณค่าของสิ่งแวดล้อมทางศิลปกรรมเป็นต้นและในมาตรา 45 ยังได้กล่าวถึงบริเวณพื้นที่ที่ได้รับการกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์เขตผังเมืองรวมเขตเมืองเฉพาะเขตควบคุมอาคาร เขตนิคมอุตสาหกรรม เอาไว้ หากเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมขั้นวิกฤตซึ่งส่วนราชการที่เกี่ยวข้องไม่มีอำนาจตามกฎหมาย หรือไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาได้ ในกรณีดังกล่าวให้รัฐมนตรีกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมขออนุมัติต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อเข้าคุ้มครองพื้นที่ดังกล่าวได้

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน

แนวความคิดการตั้งถิ่นฐาน มี 4 แบบ (ฉัตรชัย พงศ์ประยูร อ่างใน พรรณทิพย์ เปี่ยมพุททากุล , 2537 : 5-7) :ที่มา รูปจากพรรณทิพย์ เปี่ยมพุททากุล, วิทยานิพนธ์ 2537

2.3.1 การตั้งถิ่นฐานแบบแนวยาว (Linear settlement)

แนวคิดตั้งถิ่นฐานแบบแนวยาว หรือ ตามแนวเส้นทางคมนาคม จะปรากฏในปรากฏในบริเวณที่ราบเป็นส่วนใหญ่ โดยยึดเส้นทางคมนาคมเป็นแนวหลัก ในการตั้งบ้านเรือน และด้านหลังของที่อยู่อาศัยจะใช้เป็นพื้นที่เกษตรบริเวณจุดตัดหรือทางแยกจะมีการกระจุกตัวของบ้านเรือนที่ใช้เป็นเขตการค้าของชุมชน ส่วนบริเวณที่ไกลออกไปการตั้งบ้านเรือนจะอยู่ห่างกัน ลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบแนวยาว หรือตามเส้นทางคมนาคม ได้แก่ แม่น้ำ ลำคลอง และถนน เป็นต้น

- แม่น้ำลำคลอง (River linear settlement) การตั้งถิ่นฐานริมฝั่งแม่น้ำลำคลองเป็นการเลือกพื้นที่ของมนุษย์ชาติ มาตั้งแต่สมัยโบราณกาล เพราะแหล่งน้ำเป็นต้นกำเนิดของความอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งอาหาร แหล่งเพาะปลูก และใช้เป็นเส้นทางคมนาคมขนส่ง แหล่งอารยธรรมสำคัญของโลก ก็ได้พัฒนามาจากบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำต่าง ๆ ได้แก่ แม่น้ำไทกริส-ยูเฟรทีส แม่น้ำสินธุ แม่น้ำฮวงโห เป็นต้น

- ถนน (Road linear settlement) การตั้งถิ่นฐานตามเส้นทางคมนาคมทางบก ทั้งทางรถไฟ และทางรถยนต์ แนวถนนจะเป็นบริเวณที่มีการกระจุกตัวของอาคารบ้านเรือนในปัจจุบันเพราะเป็นเส้นทางที่ให้ความสะดวกและรวดเร็วกว่าเส้นทางน้ำ

2.3.2 การตั้งถิ่นฐานแบบกระจุกตัว (Cluster settlement)

เป็นการตั้งถิ่นฐานตามปัจจัยธรรมชาติ หรือปัจจัยทางกายภาพ เป็นจุดตัดของเส้นทางคมนาคม แหล่งแร่ธาตุ ที่ราบลุ่มแม่น้ำ เป็นต้น ลักษณะการตั้งถิ่นฐานจะอยู่รวมกันเป็นกลุ่มระยะแรกจะเป็นกลุ่มบ้านขนาดเล็ก และขนาดใหญ่ ขึ้นเป็นหมู่บ้านเป็นชุมชน การกระจุกตัวของชุมชนจะใช้พื้นที่โดยรอบเป็นพื้นที่เกษตร ส่วนขนาดของชุมชนนั้นขึ้นอยู่กับระยะเวลา และการเพิ่มขึ้นของประชากร ที่จะส่งผลให้ศูนย์กลางชุมชน เกิดกิจกรรมในด้านต่าง ๆ ทางด้านการค้า และบริการชุมชนก็จะพัฒนาขยายตัวเป็นเมืองต่อไป

2.3.3 การตั้งถิ่นฐานแบบกระจาย (Scatter settlement)

เป็นการตั้งถิ่นฐานบ้านเมือง อยู่ในพื้นที่เกษตรกรรมของตนเอง ที่ยุ่งฉาง คอกสัตว์ โดยบ้านเรือนจะตั้งอยู่ห่าง ๆ กัน ตามขนาดของที่ดิน แต่ละครอบครัวซึ่งจะมีศูนย์กลางร่วมกัน เช่น วัด โรงเรียน และตลาด ลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบกระจายนี้ ส่งผลทางด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากเกษตรกรที่อาศัยในพื้นที่ การเกษตรของตน ไม่ต้องเสียเวลา ในการเดินทาง ไปกลับระหว่างพื้นที่เกษตรกับบ้าน จึงมีเวลาในการดูแลผลผลิตได้เต็มที่ มีเวลาคิด ปรับปรุง แก้ปัญหา หรือขยายกิจการให้ก้าวหน้า มีการทำเกษตรแบบเข้มข้น (intensive farming) เพื่อให้เกิดผลผลิตสูงต่อพื้นที่ด้วยการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาช่วย

2.3.4 การตั้งถิ่นฐานแบบเป็นระเบียบ (Uniform settlement)

เป็นการตั้งถิ่นฐานที่มีการวางแนวทางล่วงหน้า เพื่อให้การใช้ที่ดินมีความเป็นระเบียบและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางเศรษฐกิจ ตามลักษณะการตั้งถิ่นฐานของพื้นที่ เช่น การตั้งถิ่นฐานกลางพื้นที่เกษตร การตั้งถิ่นฐานบริเวณเส้นทางคมนาคม เป็นต้น การจัดระเบียบของการตั้งบ้านเรือน มักจะอยู่ในโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการนิคมสร้างตนเอง โครงการนิคมอุตสาหกรรม เป็นต้น

ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของไทย

การตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย นำพวลีย์ กิจรักษ์กุล (2528:52-59) อ่างใน จันทน์ยี่ เลิศจินดาทรัพย์ (2535 : 25-26) ประชากรส่วนใหญ่มีการตั้งถิ่นฐานในชนบทนั้น จะอยู่ในลักษณะร่วมกลุ่มกันแต่เป็นกลุ่มขนาดไม่ใหญ่ มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ และแตกต่างกันไปตามลักษณะภูมิประเทศ โดยเฉพาะการตั้งถิ่นฐานของภาคกลาง กล่าวคือ มีลักษณะภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์แบ่งเป็น 3 บริเวณ คือ ภาคกลางตอนล่าง

มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มเกิดจากตะกอนทับถมจากแม่น้ำ ได้แก่ ลักษณะดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำเจ้าพระยา THOMAS FRANK BARTON 1957 และ นำพวลีย์ กิจรักษ์กุล (2528 : 53) อ่างในจันทน์ยี่ เลิศจินดาทรัพย์ (2535 : 26) เรียกบริเวณนี้ว่า “Heart of Thailand” หรือ “ Great Population Triangle” ถือว่าเป็นหัวใจของประเทศภาคกลางตอนบน มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ลุ่มแม่น้ำและที่ราบลุ่มฟูกกับอีกบริเวณหนึ่ง คือ บริเวณของที่ราบภาคกลาง มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบแคบ ๆ บริเวณเชิงเขา การตั้งถิ่นฐานในภาคกลางนี้เป็นบริเวณที่มีการตั้งถิ่นฐานหนาแน่นที่สุดของประเทศ โดยเฉพาะบริเวณภาคกลางตอนล่าง

รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของภาคกลางแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ คือ การตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่ม มักจะปรากฏในบริเวณที่ราบใกล้แม่น้ำ บริเวณแยกของเส้นทางคมนาคม เช่น พวกราชา ต่อมา การตั้งถิ่นฐานแบบกระจาย จะพบบริเวณที่มีการเกษตรกรรม แบบเพิ่มผลผลิต (intensive cultivation) หรือการทำเกษตรแบบเข้มข้น เช่น ผู้ประกอบอาชีพการทำสวน ทำไร่ โดยมีการตั้งถิ่นฐาน ในพื้นที่ของตนเอง และการตั้งถิ่นฐานตามแนวเส้นทางคมนาคม ซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดการตั้งถิ่นฐานของประชากรตั้งแต่อดีต โดยเฉพาะแม่น้ำลำคลอง มีการสร้างเส้นทางคมนาคมทางบก การตั้งถิ่นฐานจะอยู่ตามแนวถนนมากขึ้น เพราะเป็นเส้นทางที่สะดวกรวดเร็วขึ้น

ความสำคัญของแม่น้ำลำคลองกับชุมชน

สภาพภูมิประเทศมีผลต่อรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชน แม่น้ำลำคลอง เป็นลักษณะภูมิประเทศ ที่มีความโดดเด่นชัดเจน ใช้ประโยชน์นอกจากสัญจร และยังเป็นพื้นที่ที่ส่งสินค้ารับการอุปโภคบริโภค ดังนั้นจึงเห็นว่าแม่น้ำ เป็นที่อยู่ของชุมชนมาแล้วแต่เริ่มแรกของสังคมที่มารวมกลุ่มกันซึ่ง สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา (2529:1) สยามเป็นประเทศที่อุดมสมบูรณ์ด้วยสัญลักษณ์เกี่ยวกับ

น้ำมากกว่าประเทศอื่นใดในโลก น้ำแทรกซึมอยู่ในสิ่งต่าง ๆ เต็มไปหมด ไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรม วรรณกรรม นาฏศิลป์ ศิลปะพื้นบ้าน จิตรกรรม ประติมากรรม หรือการวางผังเมือง

2.4 องค์ประกอบของชุมชนริมน้ำ

ลักษณะความเป็นชุมชนริมน้ำ เป็นสิ่งที่ต้องทำให้ทราบว่า ที่บอกถึงลักษณะเฉพาะที่แสดงถึงรูปแบบและลักษณะเฉพาะของชุมชนริมน้ำ ทั้งในด้านทางกายภาพ และด้านความหมายในแง่กิจกรรมที่เกิดขึ้นกับพื้นที่ริมน้ำ ได้มีแนวคิดของนักวิชาการ ในเรื่องความหมายที่บอกถึงลักษณะและองค์ประกอบชุมชนริมน้ำไว้ดังนี้

สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา (2529) ชุมชนริมน้ำ หมายถึง ลักษณะที่เป็นรูปลักษณะที่โดดเด่นของชุมชนไทย มีการสร้างอาคารบ้านเรือนลงบนน้ำประกอบด้วยเรือนแพ ตัวอย่าง เช่น ชุมชนเรือนแพในจังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดฉะเชิงเทรา หรือเป็นลักษณะชุมชนสะเทินน้ำสะเทินบก คือ เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ริมฝั่งหรืออยู่ในน้ำตื้น ๆ รวมทั้งบริเวณที่น้ำท่วม ซึ่งจะประกอบด้วยเรือนไม้ยกพื้นสูง ตัวอย่างเช่น ชุมชนคลองบางกอกน้อย และชุมชนคลองดำเนินสะดวก ดังนั้นสังคมไทยจึงมีวิถีการดำเนินชีวิตแบบชาวน้ำ คือ การสร้างถิ่นฐานอยู่อย่างง่าย ๆ ตามแม่น้ำลำคลอง ซึ่งอาจจะเป็นการอยู่ในน้ำเลยทีเดียวยหรืออยู่บนตลิ่งก็ได้

เทิดศักดิ์ เตชะกิจจจร (2542) จากการศึกษาชุมชนริมน้ำพบว่า มีองค์ประกอบ คือ

1. วัด ซึ่งเป็นที่รวมจิตใจของผู้คน ชาวพุทธ หรือ โรงเจ (ชาวจีน) ซึ่งตั้งอยู่ริมฝั่งคลอง ล้อมรอบถึงจุดเริ่มต้นของการก่อกำเนิดชุมชนริมน้ำ
2. ท่าเรือร่วม บ้านริมคลองส่วนใหญ่จะมีพื้นที่ขึ้นลงเรือประจำบ้านอยู่ แต่กรณีที่บ้านอยู่ในคลองสายรองหรือคลองสวน ซึ่งเรือหางยาวหลักไม่มีวิ่งผ่าน ก็ต้องอาศัยเรือ

แท็กซีในบริเวณหนึ่งมาส่งที่ท่าเรือร่วมดังกล่าว นอกเหนือไปจากท่าเรือร่วมหน้าวัดแล้ว บริเวณที่เป็นท่าเรือ นั้นถูกกำหนดโดยตำแหน่งก็เป็นจุดศูนย์รวมของชุมชน

3. ตลิ่งหรือเขื่อน เป็นตัวกำหนดแนวเขตของลำน้ำตามธรรมชาตินี้เพื่อกันคลื่นซัด เติมเริ่มจากตลิ่งดิน ต่อมาทำเขื่อนไม้ เปลี่ยนมาเป็นเขื่อนหินทิ้ง เพื่อรักษาหน้าดินและนำหินมาก่อเป็นกำแพงล้อมบ้านตนเอง แล้วนำไปสู่การเทคอนกรีตทับหินที่รวมกันเป็นเขื่อนคอนกรีตเสริมเหล็กแบบถาวรในที่สุด

อรศิริ ปาณินท์ และคณะผู้วิจัย ฯ (2527) องค์ประกอบของชุมชนริมน้ำจากการศึกษารูปแบบอาคารพักอาศัยชุมชนริมน้ำคลองบางกอกน้อย มีดังนี้

1.การวางอาคาร

การวางอาคารในลักษณะที่สัมพันธ์กับลักษณะทางกายภาพของคลองเช่น วางยาวตามแนวลำคลองเพื่อรับลม และให้เกิดการระบายถ่ายเทอากาศได้อย่างเต็มที่ (cross ventilation) โดยหันด้านหน้าสู่คลอง ส่วนด้านหลังอาจจะเป็นการเพาะปลูก

2. ความสัมพันธ์กับน้ำ

การปลูกอาคารบนดิน ควรมึลักษณะที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างน้ำกับชีวิตความเป็นอยู่ และกิจกรรมประจำวัน เช่น การขึ้นตัวเรือนบางส่วนออกไปในน้ำ โดยอาจเป็นส่วนของชานหรือมีศาลาท่าน้ำ และมีบันได ที่สามารถลงสู่น้ำ หรือสำหรับเทียบเรือ ซึ่งนับเป็นสัญลักษณ์ของการเชื่อมต่อสู่สังคมภายนอกด้วย

3. เชื้อน

การสร้างเชื่อมกันน้ำเซาะ หรือวัตุบรรเทาแรงคลื่น ที่เกิดจากความเร็วของเรือ สัญกรณ์หลายหลากลักษณะ เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซากตลอดแนวคลอง โดยอาจมีลักษณะที่เป็นถาวรหรือกึ่งถาวร เช่น การก่อหินเรียงซ้อน และอาจยึดหินเข้าหากันด้วยซีเมนต์ เพื่อให้มีผิวขรุขระมีชีวิตชีวา บางส่วนอาจเป็นเชือกคอนกรีตเสริมเหล็ก และในบางกรณีอาจเป็นวัตุบรรเทาคลื่น ซึ่งมีลักษณะชั่วคราว เช่น การผูกไม้ไผ่เป็นมัด และยึดหลักด้วยเสาปักในน้ำ ซึ่งสามารถบ่งบอกถึงอาณาเขตได้ด้วย

4. รั้ว

กรณีที่จะต้องมีการสร้างรั้วเพื่อความเป็นส่วนตัว และเพื่อความปลอดภัย ควรเป็นรั้วโปร่งเพื่อรับ และระบายถ่ายเทอากาศ และเพื่อการไหลวนของที่ว่าง ให้มีความต่อเนื่องระหว่างตัวอาคารกับน้ำ แต่ในกรณีที่ไม่ว่าจำเป็น ไม่ควรสร้างรั้วเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์กับครัวเรือนข้างเคียง ซึ่งจะมีผลต่อการดูแล สอดส่องความปลอดภัยให้ซึ่งกันและกัน

5. ศาลา

องค์ประกอบที่สำคัญของอาคารที่พักอาศัยริมน้ำ คือ ชาน หรือ ศาลา ซึ่งอาจมีหน้าที่ใช้สอยเฉพาะหรือพื้นที่ใช้สอยแบบเอนกประสงค์ โดยเฉพาะชานหน้าบ้าน ซึ่งเป็นลักษณะของการเชื่อมต่อระหว่างภายในและภายนอก ระหว่างอาคารกับน้ำตามที่กล่าวแล้ว โดยชานอาจมีม้านั่งสำหรับพักผ่อน มีการตั้งศาลาพระภูมิ มีการตกแต่งด้วยไม้กระถางเพื่อความสดชื่น และในกรณีที่ เป็นไม้เลื้อยอาจตกแต่งในลักษณะที่สามารถกันแดดด้วย การมีชานเอนกประสงค์หน้าบ้านสามารถคงไว้ซึ่งประเพณีวัฒนธรรม เช่น การออกมาดักบาตรยามเช้า การมีชานยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้อยู่อาศัยลงไปอาบน้ำ โดยมีวัตุประสงค์ของการลดอุณหภูมิของร่างกายที่ต้องการบรรยากาศของความสนุกสนานมากกว่าวัตุประสงค์การชำระร่างกาย อีกทั้งยังสามารถใช้ชานเป็นจุดขนส่งสินค้าผลิตผลของครัวเรือนได้ด้วย ขนาดของชานให้ขึ้นอยู่กับความจำเป็นในการประกอบกิจกรรมของแต่ละครัวเรือน

6. หลังคา

องค์ประกอบสำคัญอีกสิ่งหนึ่งของความเป็นอยู่แบบชาวบ้าน คือ หลังคาเรือน ซึ่งตามความหมายพื้น ๆ ของหลังคา คือ กำบังแดด-ฝน ให้เกิดความรู้สึกปลอดภัย อบอุ่น และเสริมความรู้สึกทางจิตวิทยาว่า บ้านคือวิมานของเรา ไม่ว่าจะอยู่ในสภาพที่ทรุดโทรมหรือสภาพที่หรูหรา

ก็ตาม ดังนั้นหลังคาเรือนจึงควรมีลักษณะของความเป็นหลังในแง่ของจิตวิทยา และในแง่ของหน้าที่ใช้สอยทางกายภาพ ซึ่งอาจเป็นลักษณะของการทิ้งชายหรือเป็นปีกนกกันแดดฝนบ้านระเบียงโดยใต้หลังคาควรมีช่องระบายถ่ายเทอากาศ เพื่อไม่ให้ความร้อนเข้าไปสู่ที่ว่างภายในเขตสบาย (comfort zone) สำหรับระดับความสูงชันของหลังคาบ้านแต่ละหลัง จะช่วยในการทำให้เส้นของแนวหลังคา (Roof line) ตลอดลำคลองมีชีวิตชีวาและน่าสนใจด้วย

7.สัมพันธ์กับภูมิอากาศ

นอกเหนือจากหลังคาแล้ว องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติแวดล้อม คือ หน้าต่างผนัง และองค์ประกอบลักษณะอื่นที่ใช้ในการกันแดด สำหรับผนังนั้นไม่สามารถหลีกเลี่ยงวิวัฒนาการทางเทคโนโลยีในการก่อสร้าง แต่ควรมีการเจาะผนังให้มาก เพื่อการถ่ายเทอากาศที่ไม่ต่างไปจากการตีฝ้าไม้ระแนงโปร่งหรือบานเกล็ดไม้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ผนังจะถูกสร้างขึ้นมาจากวัสดุที่ทนความร้อนสูงจะทำให้เวลากลางคืนไม่ค่อยสบายจึงควรเจาะช่องให้มาก

2.4.1 แนวความคิดเกี่ยวกับสถาปัตยกรรม และรูปแบบอาคารริมน้ำ

1 งานสถาปัตยกรรมริมน้ำ หรือริมคลอง ที่มีกพบอยู่คู่กับลักษณะชุมชนริมน้ำ อาจแบ่งได้เป็น 3 ประเภทด้วยกันคือ ไขแสง สุขะวัฒนา. (2537:135)

1.1 บ้านพักอาศัยของสามัญชน

โดยมาจะตั้งอยู่ริมคลองเพราะเป็นเส้นทางสัญจร เป็นทางที่จะเอาน้ำมาใช้ ดังนั้นบ้านพักอาศัยใครอยู่ริมคลองนั้นได้เปรียบ ใครอยู่ลึกเข้าไปก็ต้องชูดลำประโดงเข้าไปอีก กลายเป็นคลองซอยเข้าไปสกุณี ฉัฐพลวัฒน์ (2541:80) บ้านพักอาศัยส่วนใหญ่มักมีลานกว้างขวางตัวเรือนอยู่ลึกเข้าไป ทำน้ำริมคลองทำเป็นที่นั่งเล่น มีม้ายาวมีพนักอยู่สองข้าง ตั้งเสาทำเป็นซุ้มไม้เลื้อย รูปร่างส่วนมาก เป็นเรือนทรงไทย ทำสองอย่าง อย่างหนึ่งหันจั่วมาทางคลองอีกอย่างหนึ่งหันข้างมาลงคลอง นอกจากเรือนทรงไทยก็มีแบบอื่น ๆ ทำให้หลังคาทั้ง 4 ด้านเบนเข้าหากัน ไม่มีจั่วเรียกว่า ปั้นหย่า บางแบบเรียก มนิลา เรือนส่วนมากหรือแทบทั้งหมดมุงจากอย่างสวยงามเป็นระเบียบ และทำให้คิมีไม้ไผ่ผ่าซีกทับจาก เป็นรูปตารางตลอด เพราะทำให้เรือนเย็นดี มุงกระเบื้องบางเล็กน้อย เป็นกระเบื้องไม้บาง กระเบื้องดินเผาบาง เป็นต้น

1.2 วัดวาอาราม

การสร้างวัดหลักที่สำคัญคือ จะต้องหันหน้าลงสู่คลองเสมอ เพราะการสร้างวัดถือกันว่าจะต้องทำให้คิที่สุดไม่ว่าจะเป็นวัสดุในการก่อสร้าง แม้กระทั่งทำเลที่ตั้งที่จะอุทิศให้เป็นที่ธรณีสงฆ์ ดังนั้น วัดวาอารามส่วนมากจะอยู่ริมคลอง ที่ลึกเข้าไป ก็มีแต่ไม้ใช้ลักษณะของวัดภาคกลางตอนล่าง คลองเป็นสิ่งสำคัญ คู่กับงานสถาปัตยกรรม เมื่อมีคลองก็ต้องมีวัดคล้าย ๆ กับเป็นประตูทางเข้า

1.3 วังและพระราชวัง

ต้องอยู่ติดชายน้ำจะอยู่ตึกที่ขึ้น ๆ ไม่ค่อยดี ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นต้นมาก็จะอยู่ริมชายน้ำ เช่น วังสระปทุม บริเวณริมคลองแสนแสบ แถบทุ่งบางกะปิ (สถิตินิเวศน์ : 2541,78) คลองแสนแสบมีความสำคัญต่อวังสระปทุมเป็นอย่างมาก เพราะเป็นเส้นทางคมนาคม ที่สมเด็จพระศรีสวรินทิราฯ ทรงโปรดเสด็จเป็นประจำ โดยเฉพาะโปรดเสด็จเรือแจวไปว่าราชการที่ตลาดประตูนํ้า หรือ บางครั้งเสด็จประพาสคลองแสนแสบเป็นระยะทางไกล ๆ

นอกจากนั้นสถาปัตยกรรมริมคลองแล้ว ยังมีสถาปัตยกรรมข้ามคลอง คือสะพานนั่นเอง มีตั้งแต่อย่างง่าย ๆ คือ เดินด้วยกระบอกไม้ไผ่ หรืออะไรต่างข้ามคลองพบมาตามชนบท ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตามที่บ้านทีกไผ่จะมีสะพานอยู่ 3 ชนิดดังนี้

1. สะพานไม้ รับน้ำหนักได้ไม่มาก
2. สะพานปูน คือ ก่ออิฐถือปูน
3. สะพานหิน เป็นสะพานที่แข็งแรงที่สุด ทำให้ช้างม้าข้าม เพราะมีขบวนพยุหยาตราผ่านหรือเป็นย่านชาวต่างประเทศ

2.4.2 รูปแบบอาคารริมน้ำ

อรศิริ ปาณินท์(252 7:10-12) แบ่งประเภทตามลักษณะทางกายภาพไว้ 4 ประเภท

1. อาคารพักอาศัยซึ่งเป็นเรือนไทยโบราณ

การวางตัวเรือน ไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน มีทั้งสร้างบนฝั่งและในน้ำ มีทั้งหันด้านจั่วและด้านเรือนสู่คลอง อาคารทุกหลังมีทางไปสู่ทางน้ำ เป็นเรือนไม้ชั้นเดียวได้สูง หลังคาจั่วสูง ชายคาชั้นยาวมีกันสาดโดยรวม โครงสร้างหลังคาเป็นไม้ ส่วนของฝา พื้น ประตู หน้าต่าง ใ้ไม้หลังคา กันสาดมุงด้วยกระเบื้อง

2. อาคารทรงมนิลา และปั้นหย่า

อาคารแบบนี้แบ่งเป็น มีทั้งเป็นบ้าน 2 ชั้นและชั้นเดียว โดยการวางอาคารหันหน้าสู่คลองเป็นส่วนใหญ่ โดยบ้านชั้นเดียวจะเชื่อมต่อกับคลองโดยสะพานทำน้ำโดยตรง ใต้ถุนยกสูงป้องกันน้ำท่วม การเชื่อมต่อกับคลองจึงมีเฉพาะส่วนห้องโถงกลางหรือห้องนอนประสงค์ของบ้าน ไม่มีชานเชื่อมกับคลอง เหมือนบ้าน 2 ชั้น โดยการเชื่อมด้วยชานเปิดโล่ง จะรู้ตึกกับคลองมากกว่า บ้านชั้นเดียวที่เป็นบ้านเดี่ยว ตัวบ้านจะตั้งอยู่ติดกับบ้านอื่น ๆ ทำให้ต้องกันรั้วเพื่อเป็นสัดส่วนทั้งชั้นเดียวและ 2 ชั้น มีรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าต่อเนื่องกัน แยกเป็นหลายหลังคาต่อกัน โครงสร้างไม้ ใช้ระบบเสาคาน หลังคาปั้นหย่า หรือลักษณะผสม ผังไม้ ประตู บานเป็นไม้บางมีช่องลม เหนือบานประตูและหน้าต่าง เป็นเกล็ดไม้ติดตาย

3. อาคารพาณิชย์พักอาศัย

เป็นอาคารที่ใช้เป็นที่ขายสินค้าที่ใช้ประจำวัน สำหรับคนท้องถิ่นอยู่ด้านหน้า ส่วนด้านหลังใช้เป็นที่พักอาศัยของบ้เจ้าของ บางประเภทดัดแปลงเพื่อใช้ในการพาณิชย์ เช่น คลินิก แพทย์ ขายอาหาร-กาแฟ โดยรูปแบบ คือ การแยกพื้นที่ใช้สอยของสินค้าและการขายออกจากกัน ใช้พื้นที่ต่างระดับเชื่อมต่อกับบริเวณใกล้เคียง มีชานนอกเชื่อมกับทำน้ำ เพื่อสะดวกกับเรือส่งของจากคลอง โครงสร้างหลักไม้ทั้งหมด บางแห่งต้องการความแข็งแรง เป็นเสาคอนกรีตเสริมเหล็กคอกงลงในน้ำ โครงหลังคา ไม้ดีฝาเพดานระบายความชื้น พรางปิดทึบ ติไม้ตามนอนหรือตั้งพรางเปิดโล่งหน้าร้าน ใช้ประตูบานเลื่อนเปิดได้ตลอดช่วงเสา มุงหลังคาด้วยกระเบื้อง

4. อาคารพักอาศัยลักษณะพื้นบ้านและลักษณะร่วมสมัย

อาคารที่พักอาศัยลักษณะพื้นบ้าน มีทั้งลักษณะชั้นเดียวและสองชั้น มีลักษณะเรียบง่าย หลังคาจั่วหรือเพิงหมาแหงน ใช้วิธีการก่อสร้างง่าย ๆ โครงสร้างไม้ หลังคามุงสังกะสี หรือกระเบื้องลอน ได้ถนัดเก็บยอดเรือหน้าต่างมีทั้งไม้และบานกระจก

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนท่าหลวงผู้วิจัยได้ศึกษา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถนำมาเป็นแนวทางในการวิจัย ดังนี้

นิรวรรณ ฤกษ์อภิบาลวงศ์ (2547 : บทคัดย่อ)ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนบ้านสิงห์ท่า จังหวัดยโสธร พอสรุปได้ดังนี้อาคารใจชุมชน บ้านสิงห์ท่าว่าถือว่าเป็นย่านเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางรูปแบบงานสถาปัตยกรรมวัสดุ วิธีการก่อสร้าง รวมทั้งรายละเอียดต่างๆในงานสถาปัตยกรรม รูปแบบของงานสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นในบ้านสิงห์ท่า นั้นเป็นรูปแบบของอาคารร้านค้าที่มีคุณค่าในด้านสถาปัตยกรรมแบบผสม จีน-ยุโรป มีอายุตั้งแต่ 70 ปีขึ้นไป

ในปัจจุบันการต่อเติมอาคาร การเปลี่ยนแปลงการใช้สอยของอาคารเก่า และการสร้างอาคารใหม่ในสภาพแวดล้อมเดิมล้วนมีความขัดแย้งในด้านรูปแบบของงานสถาปัตยกรรมเก่าที่มีคุณค่า โดยไม่คำนึงถึงสภาพแวดล้อมโดยรวม อาทิ รูปแบบอาคารเดิม สัดส่วน สี รายละเอียดในงานสถาปัตยกรรม อีกทั้งปัจจุบันภาครัฐยังไม่มีความชัดเจนในการควบคุมดูแล การต่อเติม ดัดแปลงหรือการออกแบบเพื่อสร้างอาคารใหม่ให้มีความกลมกลืนกับอาคารที่มีคุณค่า

การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนบ้านสิงห์ท่า จังหวัดยโสธร ได้ทำการศึกษาถึงลักษณะเฉพาะของชุมชนจากการสำรวจสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านสิงห์ท่าที่ส่งผลต่องานอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชน โดยการสอบถามความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนบ้านสิงห์ท่าและการสัมภาษณ์นักวิชาการที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชน เสนอรูปแบบงานสถาปัตยกรรมที่สอดคล้องกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม

ของชุมชน เสนอข้อกำหนดเพื่อเป็นแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนางานสถาปัตยกรรมชุมชน บ้านสิงห์ท่าต่อไป

จิติวุฒิ ชัยสวัสดิ์อารี(2542:130-132) ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางอนุรักษ์ชุมชนเก่าหัวหิน :กรณีศึกษาพื้นที่บริเวณถนนนครสดำริ พอสรุปได้ดังนี้ ในการศึกษาได้ทำการรวบรวมข้อมูลต่างๆ โดยเริ่มจากประวัติศาสตร์ความเป็นมา สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา การเปลี่ยนแปลงและสภาพปัญหาต่างๆทางกายภาพของชุมชนเก่าหัวหิน โดยใช้วิธีค้นคว้าข้อมูลทางด้านกายภาพโดยการสังเกต สํารวจ ภาพถ่าย การสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ทราบถึงลักษณะทางกายภาพของย่านชุมชนเก่าหัวหิน ปัญหาหรือผลกระทบต่างๆที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เพื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบและสรุปเป็นข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ที่เหมาะสมกับการพัฒนาที่เกิดขึ้น

ในการกำหนดแนวทางการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชน ควรให้ความสำคัญในการรักษาเอกลักษณ์ท้องถิ่น เพื่อรักษาสงวนซึ่งไว้พื้นที่สถาปัตยกรรม สภาพทางสังคมและวัฒนธรรมที่จะแสดงถึงลักษณะเฉพาะของชุมชนให้ดำเนินต่อไปอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับการกำหนดแนวทางการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชน

การพัฒนาและการอนุรักษ์ ถนนกลางเมืองเก่าภูเก็ต ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาความเป็นไปได้ในการปรับปรุงย่านเมืองเก่ากรณีศึกษา :ถนนกลาง เมืองเก่าภูเก็ตตั้งอยู่ในพื้นที่ชั้นในของเทศบาลเมืองภูเก็ต มีพื้นที่ประมาณ 175 ไร่ เป็นพื้นที่ซึ่งเดิมเรียกว่า ทุ่งคา ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่4 ได้มีการค้นพบว่ามีแร่ดีบุกอยู่ในตำบลทุ่งคาเป็นจำนวนมาก(ก่อนหน้านั้นภูเก็ตมีชื่อเสียงด้านการเป็นแหล่งดีบุกอยู่ก่อนแล้ว)เจ้าเมืองสมัยนั้น คือ หลวงพิทักษ์ทวีป จึงได้ตั้งเมืองขึ้นในปี พ.ศ. 2394-2411 ต่อมาการค้าแร่ดีบุกเฟื่องฟูในพื้นที่แถบมลายู ได้มีการพัฒนาเมืองให้ทันสมัยมากขึ้น โดยมีพระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี เป็นมहुเทศาภิบาล สำเร็จราชการมณฑลภูเก็ตในช่วงปี พ.ศ. 2444-2456แบบแผนการสร้างเมืองและอาคารคล้ายกับไทยมีระนองและตะกั่วป่าเป็นต้น ลักษณะอาคารที่เด่นเป็นเอกลักษณ์ด้วยรูปแบบ จีนผสมยุโรปนี้บ้างท่านเรียกว่า รูปแบบชิโนโปรตุเกส

อาคารส่วนใหญ่เป็นตึกแถวก่ออิฐถือปูนมี 1-3 ชั้นลักษณะเด่น คือด้านหน้าแคบประมาณ 2.80-4.50 เมตร แต่ลึกมาก(ประมาณ 45-60 เมตร หรือลึกกว่า

คณะทำงานของโครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการปรับปรุงย่านเมืองเก่าในถนนบางสายมีสภาพแวดล้อมที่สวยงาม คือถนนกลาง ได้สรุปเนื้อหาสาระสำคัญเพื่อเสนอเป็นโครงการจัดทำเทศบัญญัติแนวทางการพัฒนาอาคารในเขตอนุรักษ์ไว้ดังนี้

แนวทางที่ 1 การสงวนรักษาทั้งหมด ให้ใช้ครอบคลุมอาคารที่มีความดั้งเดิมมากกว่า 90% โดยใช้แนวทางการอนุรักษ์ทั้งองค์ประกอบภายนอกและภายในให้มีลักษณะใกล้เคียงของเดิมมากที่สุด ซึ่งจะต้องเป็นวิธีการอนุรักษ์แบบเคร่งครัด และจะกระทำได้อต่อเมื่อมีหลักฐานที่แน่ชัด

แนวทางที่ 2 การสงวนรักษาเป็นส่วน ร่วมกับแนวทางการเปลี่ยนแปลงหรือต่อเติมอาคารตามข้อกำหนดโดย

(1) การสงวนรักษาเป็นส่วนใหญ่ ให้ใช้กรอบคลุมอาคารที่มีความดั้งเดิมอยู่ในช่วง 70 - 90% และในส่วนที่ต่อเติมหรือดัดแปลงใหม่ให้เป็นไปตามแนวทางข้อกำหนดการเปลี่ยนแปลงหรือต่อเติมอาคาร

(2) การสงวนรักษาเป็นบางส่วน ให้ครอบคลุมในกรณีอาคารที่มีความดั้งเดิมอยู่ในช่วง 50-70% โดยให้อนุรักษ์ในส่วนที่เป็นของดั้งเดิมภายนอกให้สมบูรณ์มากที่สุดและในส่วนภายในให้มีการดัดแปลงหรือต่อเติมได้ตามแนวทางข้อกำหนด

แนวทางที่ 3 การดัดแปลงหรือต่อเติมอาคารตามแนวทางข้อกำหนดเป็นส่วนใหญ่

(1) ให้ใช้กรอบคลุมอาคาร ที่มีความดั้งเดิมน้อยกว่า 50% คือพิจารณาจากองค์ประกอบภายนอกเป็นหลัก โดยแบ่งเป็นแนวทางย่อยตามสภาพของอาคาร ดังนี้ อาคารที่มีความดั้งเดิมน้อยกว่า 50% และส่วนที่เป็นของดั้งเดิมขององค์ประกอบภายนอกยังมีสภาพดี ถึงพอใช้ ให้ทำการอนุรักษ์ส่วนเหล่านี้ไว้ให้มีสภาพสมบูรณ์มากที่สุด

(2) อาคารที่มีความดั้งเดิมน้อยกว่า 50% และส่วนที่เป็นของดั้งเดิมขององค์ประกอบภายนอกและภายในมีสภาพทรุดโทรมจนถึงใช้งานไม่ได้ อนุญาตให้ทำการก่อสร้างขึ้นใหม่ทดแทนอาคารเดิมได้ แต่ให้แบบของอาคารเป็นไปตามแนวทางข้อกำหนดการเปลี่ยนแปลงหรือต่อเติมอาคารของ ถนนกลางซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ข้อกำหนดในการดัดแปลงหรือต่อเติมอาคารในถนนกลาง

ข้อกำหนดเหล่านี้เป็นแนวทางควบคุมการดัดแปลงหรือต่อเติมอาคารของถนนกลางให้อยู่ในแนวทางเดียวกัน คือให้ความรู้สึกกลมกลืนกับอาคารดั้งเดิมรอบข้าง และพยายามให้คุณค่าของอาคารในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านสถาปัตยกรรม ด้านประวัติศาสตร์ และด้านวัฒนธรรมได้แสดงออกมาให้มากที่สุด โดยมีได้ให้ค่านิยมใหม่ๆ มาบังคับคุณค่าเหล่านี้

หมวดที่ 1 รูปแบบและองค์ประกอบด้านหน้าอาคาร ได้กำหนดรูปแบบอาคารเป็น 2 ลักษณะคือ ลักษณะแบบดั้งเดิมและลักษณะแบบประยุกต์ โดยแบ่งรูปด้านหน้าเป็น 4 รูปแบบคือ อาคารจีน อาคารรูปแบบนีโอคลาสสิค อาคารรูปแบบอาร์ตนูโว และอาคารรูปแบบอื่นๆ และมีข้อกำหนดครอบคลุมองค์ประกอบด้านหน้าอาคาร ดังนี้

- (1) ลักษณะช่องเปิดด้านบนและด้านล่าง
- (2) ระยะเวลาสูง
- (3) ช่องทางเดินหน้าอาคาร
- (4) แนวผนัง
- (5) ลักษณะหลังคา

หมวดที่ 2 ลักษณะอาคาร

ข้อกำหนดนี้ให้ใช้กับอาคารที่อยู่ในแนวทางการอนุรักษ์ที่ 2 และ 3 ซึ่งเป็นข้อกำหนดของการออกแบบพื้นที่และองค์ประกอบภายในอาคาร ซึ่งเกี่ยวกับ

- (1) การติดเหล็กค้ำ
- (2) ส่วนเปิดโล่งของอาคาร
- (3) ส่วนต่อเติมพื้นที่ใช้สอยด้านหลัง

หมวดที่ 3 ลักษณะป้ายโฆษณาและการติดตั้งเครื่องปรับอากาศ

หมวดนี้เป็นหมวดที่น่าสนใจเพราะปัจจุบันนี้การติดตั้งป้ายโฆษณาเครื่องปรับอากาศได้บอกลักษณะที่น่าสนใจที่มีความสวยงามของอาคารไว้เกือบหมด และเป็นปัญหาแทบจะทุกที่ที่มีอาคารเก่าอยู่ อาคารบนถนนกลางก็เช่นกัน เนื่องจากมีร้านค้าเป็นจำนวนมากในถนนสายนี้ส่งผลให้มีการติดป้ายโฆษณาต่าง ๆ แทบจะทุกคูหา ซึ่งทำให้เกิดปัญหาการบดบังทัศนียภาพอันสวยงามด้านหน้าอาคารเพราะผู้ครอบครองอาคารไม่มีแนวทางการติดป้ายโฆษณาที่เหมาะสม รวมถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการติดตั้งเครื่องปรับอากาศด้วย

แนวทางที่ 4 การก่อสร้างอาคารขึ้นใหม่ ให้ใช้ครอบคลุมอาคารที่มีความดั้งเดิมน้อยกว่า 50% หรือมีการปรับปรุงรูปแบบอาคารจนมีความแตกต่างจากเดิมมาก คือขาดคุณค่าทางด้านสถาปัตยกรรมแล้ว หากอาคารเหล่านี้มีสภาพทรุดโทรมหรือผู้เป็นเจ้าของอาคารมีความต้องการก่อสร้างอาคารขึ้นใหม่ทดแทนอาคารเดิม อนุญาตให้ก่อสร้างอาคารตามแนวทางการพัฒนา ดังที่กล่าวมาแล้วในแนวทางที่ 3 คือบังคับรูปแบบและองค์ประกอบด้านหน้าของอาคารรวมถึงพื้นที่ใช้สอยภายในอาคารด้วย เพื่อให้อาคารที่สร้างขึ้นใหม่มีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของถนนกลาง นอกจากนี้ภายในถนนกลางยังมีพื้นที่ว่างที่เกิดจากการเสื่อมสลายของอาคารเก่า ซึ่งทำให้อาคารขาดความต่อเนื่องกันในบางช่วง ซึ่งในการสร้างอาคารขึ้นทดแทนนั้น ก็ให้ใช้หลักการข้างต้นที่ได้กล่าวมาแล้ว

เนื่องจากสภาพอาคารเก่าในพื้นที่ถนนกลางมีเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมที่ชัดเจน อาคารโดยส่วนใหญ่มีรูปแบบที่คล้ายกัน ดังนั้นแนวทางการซ่อมแซมปรับปรุงอาคารจึงสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางการอนุรักษ์และออกแบบการใหม่ได้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม ถนนท่าหลวงริมแม่น้ำจันทบุรีจังหวัดจันทบุรี ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ เพื่อเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ สถาปัตยกรรมถนนท่าหลวง จังหวัดจันทบุรี การวิจัยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากเอกสารทางประวัติศาสตร์จากประชาชนที่พักอาศัยในชุมชนที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ และการใช้แบบสอบถามสำรวจความต้องการของผู้ที่อาศัยในเรื่องการอนุรักษ์อาคาร ดังนั้นเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยผู้วิจัยได้กำหนด ขั้นตอนของการวิจัยไว้ดังนี้

- 3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.3 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ
- 3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากรที่จะศึกษา

- ประชากรที่พักอาศัยในชุมชนท่าหลวงเริ่มตั้งแต่วัด โบสถ์จนถึงสุดท่าเรือจ้าง

3.1.2 กลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษา

- กลุ่มตัวอย่างที่พักอาศัยอยู่ชุมชนท่าหลวงจำนวน 60 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง(จากอาคารที่จะศึกษา จำนวน 60 หลัง หลังละ 1 คน)

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ผู้วิจัยเลือกใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อให้ได้ซึ่งแนวทางในการอนุรักษ์ลักษณะของเครื่องมือประกอบด้วย

- 3.2.1 การเก็บข้อมูลภาคสนามและภาคเอกสาร
- 3.2.2 แบบสำรวจ
- 3.2.3 แบบสอบถาม

3.3 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

3.3.1 เครื่องมือที่สร้างเสร็จแล้ว ผู้วิจัยได้ให้อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วม ตรวจสอบความถูกต้องก่อนนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ

3.1.2 เมื่อดำเนินการแก้ไข แบบสอบถามแล้ว ผู้วิจัยนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาแลภาษาที่ใช้เพื่อตรวจสอบความเหมาะสม และเที่ยงตรงของเนื้อหาอีกครั้ง โดยได้กำหนดผู้ทรงคุณวุฒิไว้ดังนี้

1. อาจารย์เชื้อชาย ทิพย์สมบัติบุญ ปัจจุบันเป็นอาจารย์ 2 ระดับ 7 คณะวิทยาศาสตร์ภาค วิชาวิทยาศาสตร์ สถาบันราชภัฏรำไพพรรณี จังหวัดจันทบุรี

2. คุณประสิทธิ์ ชนพัฒนากุล กรรมการที่ปรึกษาสภาวัฒนธรรมจังหวัดจันทบุรี, กรรมการที่ปรึกษาสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดจันทบุรี

3. อาจารย์วีรัตน์ เสรฐสถาพร อาจารย์ 2 ระดับ 6 หัวหน้าแผนกสถาปัตยกรรม วิทยาลัยเทคนิคจันทบุรี

3.3.3 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ได้แก้ไขแล้ว จากผู้ทรงคุณวุฒินำเสนอต่อผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบอีกครั้งก่อนนำไปใช้จริง

3.3.4 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ไปทดลองใช้ กับกลุ่มตัวอย่าง

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.4.1 จากแบบสอบถาม

3.4.2 การสัมภาษณ์

3.4.3 การสำรวจภาคสนาม

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.5.1 ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามเมื่อ ได้รับครบถ้วนแล้วผู้วิจัยจึงมารวมวิเคราะห์ข้อมูล โดยจำแนกการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างดังนี้

1. ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสำรวจ การสังเกต ดำเนินการโดยใช้สังเคราะห์ข้อมูล
2. ข้อมูลเชิงปริมาณได้จากแบบสอบถาม จะดำเนินการโดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ

3.5.2 ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์แล้วนำมาใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนท่าหลวงต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยที่ศึกษาแนวทางการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนท่าหลวง จังหวัดจันทบุรีเพื่อนำข้อมูลจากแบบสอบถามและจากการสัมภาษณ์มาใช้เป็นแนวทางในการเสนอแนวทางในการอนุรักษ์

4.1 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ ได้แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ตอน ตามลำดับดังนี้คือ

ตอนที่ 1. แบบสัมภาษณ์ผู้พักอาศัยในชุมชน

ตอนที่ 2. แบบสำรวจหาค่าร้อยละสภาพแวดล้อม ทางกายภาพของเรือนพักอาศัย ของกลุ่มตัวอย่าง โดยแบ่งเป็นส่วนๆ ดังนี้

2.1 ส่วนข้อมูลสภาพแวดล้อมเป็นจริงของเรือนพักอาศัยปัจจุบัน

2.2 ส่วนข้อมูลกิจกรรมที่ทำเป็นประจำภายในอาคารพักอาศัย

2.3 ส่วนข้อมูลเฟอร์นิเจอร์เครื่องใช้ประจำภายในอาคาร

ตอนที่ 3. แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นในเรื่องการอนุรักษ์

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในเรื่องต่าง ๆ ข้างต้นในรูปของตารางพร้อมการสรุปผลความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อเป็นแนวทางในการเสนอแนวความคิดในการอนุรักษ์ชุมชนท่าหลวงต่อไป

ตารางที่ 4.1 ตอนที่ 1 แสดงจำนวนร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนท่าหลวง

สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวนคน	ร้อยละ
1. เพศ		
1 ชาย	27	45
2 หญิง	33	55
รวม	60	100
2. อายุ		
1 ต่ำกว่า 20 ปี	3	5
2 21-25 ปี	2	4
3 26-30 ปี	3	5
4 31-35 ปี	2	4
5 36-40 ปี	9	15
6 46-50 ปี	16	27
7 มากกว่า 50 ปีขึ้นไป	24	40
รวม	60	100
3. อาชีพ		
1 รับราชการ	10	16
2 เกี่ยวกับอัญมณี	7	12
3 ค้าขาย	14	23
4 ธุรกิจส่วนตัว	9	15
5 เกษียณอายุ	19	31
6 อื่นๆ	2	3
รวม	60	100
4. วุฒิกการศึกษา		
1 ประถมศึกษา	31	51
2 มัธยมศึกษา	23	39
3 ปริญญาตรี	5	8
4 สูงกว่าปริญญาตรี	1	2
รวม	60	100
5. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
1 ต่ำกว่า 10,000 บาท	40	67
2 10,000-20,000 บาท	13	21
3 20,001-30,000 บาท	6	10
4 สูงกว่า 30,000 บาทขึ้นไป	1	2
รวม	60	100

ตารางที่ 4.1 ต่อ

สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวนคน	ร้อยละ
6. จำนวนสมาชิกในครอบครัว		
ไม่มี อยู่ตัวคนเดียว	2	3
2-3 คน	50	83
4-5 คน	8	14
6 คนขึ้นไป		0
รวม	60	100
7. ภูมิลำเนาเดิมของท่าน		
1 คนที่ถิ่นในชุมชน	43	72
2 คนต่างจังหวัด	8	13
3 คนต่างอำเภอ	9	15
รวม	60	100
8. สถานภาพการอยู่อาศัย		
1 ผู้เช่า	28	46
2 เป็นเจ้าของที่สืบทอดมาจากต้นตระกูล	12	20
3 เป็นเจ้าของที่ซื้อต่อมาจากเจ้าของเดิม	19	31
4 ผู้ดูแล, ลูกจ้าง	2	3
รวม	60	100
9. ระยะเวลาที่อยู่อาศัย		
1 ไม่เกิน 1 ปี	2	4
2 1-10 ปี	10	16
3 11-20 ปี	18	30
4 22-30 ปี	8	14
5 มากกว่า 30 ปีขึ้นไป	22	36
รวม	60	100
10. อายุเรือน		
1 ไม่เกิน 10 ปี	0	0
2 11-30 ปี	0	0
3 31-60 ปี	2	3
4 61-80 ปี	2	3
5 81-100 ปี	47	78

ตารางที่ 4.1 ต่อ

11.การปฏิบัติเมื่อเรือนสุพัง		
1 ซ่อมเอง	32	54
2 จ้างช่างมาซ่อม	26	44
3 เรียกเจ้าของบ้านมาซ่อม	1	2
รวม	60	100
12.ทราบประวัติของอาคารที่พักอาศัย	0	
1 ทราบ	36	60
2 ไม่ทราบ	24	40
รวม	60	100
13.มีโครงการซ่อมแซมหรือต้องการปลูกเรือนใหม่	0	
1 มี	24	40
2 ไม่มี	36	60
รวม	60	100

จากตารางที่ 4.1 ผลการสำรวจสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชายคิดร้อยละ 45 และเพศหญิงร้อยละ 55 โดยมากจะอายุระหว่าง 50 ปีขึ้นไปมีร้อยละ 40 ซึ่งเป็นส่วนมาก ช่วงอายุ 46-50 ปีมีรองลงมาคือร้อยละ 27 ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุร้อยละ 31 และที่ยังประกอบอาชีพอยู่จะทำอาชีพ ค้าขายร้อยละ 23 รองลงมา รับราชการร้อยละ 16 และประกอบธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 12 ทำธุรกิจเกี่ยวกับอัญมณีเช่นคนเจียรนัยพลอย พ่อค้าพลอย คนเดินพลอย ร้อยละ 3 ส่วนใหญ่เป็นแม่บ้าน

วุฒิการศึกษาส่วนใหญ่ระดับประถมศึกษา ร้อยละ 51 มัธยมศึกษา ร้อยละ 39 ปริญญาตรีร้อยละ 8 กลุ่มสูงกว่าปริญญาตรีมีน้อย คือร้อยละ 2 รายได้เฉลี่ยต่ำกว่า 10,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 67 รายได้ตั้งแต่ 10,000-20,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 21 รายได้ 20,001-30,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 10 และสูงกว่า 30,000 ขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 2 เท่านั้น สมาชิกในครอบครัวส่วนใหญ่ประมาณ 2-3 คนเป็นส่วนใหญ่ ภูมิลำเนาเดิมเป็นคนในพื้นที่ดั้งเดิม ร้อยละ 72 ต่างอำเภอ ร้อยละ 15 คนต่างจังหวัด คิดเป็นร้อยละ 15 สถานภาพการอยู่อาศัยส่วนใหญ่เป็นผู้เช่าส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 46 เป็นเจ้าของที่สืบทอดจากต้นตระกูล ร้อยละ 20 และเป็นเจ้าของที่ซื้อต่อมาจากเจ้าของเดิม อีกร้อยละ 31

ผู้อาศัยส่วนใหญ่อาศัยมานานกว่า 30 ปีขึ้นไป รองลงมา 11-20 ปี คิดเป็นร้อยละ 30 และอาศัยมานาน 22 - 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 14

อาคารปลูกสร้างมา 81-100 ปีคิดเป็นร้อยละ 78 และมากกว่า 101 ปีขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 16 รองลงมาคือ 61-80 ปีและ 31-60 ปีคิดร้อยละ 3 เท่ากัน

ตารางที่ 4.2 ตอนที่ 2 แสดงคำร้อยละลักษณะทางกายภาพของอาคาร

สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวนคน	ร้อยละ
1. ลักษณะอาคาร		
1 ชั้นเดียว	1	2
2 สองชั้น	8	13
3 ชั้นเดียวติดกันเป็นแถว	17	28
4 ชั้นเดียวมีชั้นลอย	10	17
5 สองชั้นติดกันเป็นแถว	24	40
รวม	60	100
2. ลักษณะผนัง		
1 ก่ออิฐถือปูนแบบโบราณ	20	34
2 ก่ออิฐถือปูนค้ำานอกกรุไม้	1	2
3 กรุไม้ค้ำานอกและใน	14	24
4 ชั้นล่างก่ออิฐชั้นบนเป็นไม้	14	24
5 ชั้นล่างกรุไม้ชั้นบนกรุไม้	10	16
รวม	60	100
3. ลักษณะประตู		
1 บานประตูไม้เทียม	46	76
2 บานประตูไม้เปิดคู่	2	3
3 บานประตูไม้เปิดเดี่ยว	1	2
4 บานประตูเลื่อนเหล็กโปร่ง	11	19
รวม	60	100
4. ลักษณะหน้าต่าง		
1 หน้าต่างไม้เทียม	43	71
2 บานหน้าต่างไม้เปิดคู่	16	26
3 บานหน้าต่างไม้เปิดเดี่ยวมีกระจุกกลาง	2	3
รวม	60	100
5. บัวอาคาร		
1 บัวไม้	27	45
2 บัวปูนปั้นแบบตะวันตก	33	55
รวม	60	100
6. ลวดลายเหนือประตู		
1 ไม้ค้ำานเป็นช่องระบายอากาศ	3	5
2 ไม้ฉลุลาย	43	71
3 ปูนปั้นบัวแบบตะวันตก	14	24
รวม	60	100

ตารางที่ 4.2 ต่อ

สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวนคน	ร้อยละ
7. งดฉายเหนือหน้าต่าง		
1 ไม้ดีเป็นช่องระบายอากาศ	7	12
2 ไม้ฉลุฉาย	33	55
3 ปูนปั้นบัวแบบตะวันตก	20	33
รวม	60	100
8. กำบังอาคาร		
1 ไม้	30	50
2 ไม้ฉลุฉาย	18	30
3 เหล็ก	12	20
รวม	60	100
9. ราวกันตก		
1 ไม้	29	49
2 ไม้ฉลุฉาย	25	41
3 เหล็กฉลุฉาย	6	10
รวม	60	100
10. วัสดุผนังหลังคา		
1 กระเบื้องว่าวโบราณ	18	30
2 กระเบื้องลอนคู่	32	53
3 สังกะสี	9	15
4 คอนกรีต	1	2
รวม	60	100
11. ทรงของหลังคา		
1 จั่ว	43	71
2 ปีนหยา	7	12
3 เพิงหมาแหงน	0	0
4 คอนกรีตเรียบ	1	2
5 ผสม	9	15
รวม	60	100
12. ความแข็งแรงของอาคาร		
1 สภาพพร้อมใช้งาน	42	70
2 กำลังอยู่ในช่วงปรับปรุง	12	20
3 ผู้พังกไม่สามารรถเข้าอยู่อาศัยได้	6	10
รวม	60	100

ตารางที่ 4.2 ต่อ

สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวนคน	ร้อยละ
13. วัฒนธรรมที่ส่งผลกระทบต่ออาคาร		
1 ไทย	32	54
2 ตะวันตก	13	21
3 จีน	9	15
4 ผสมหลายวัฒนธรรม	6	10
รวม	60	100

ลักษณะอาคารเป็นอาคารสองชั้นติดกันเป็นแถวยาวเป็นส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 40 รองลงมาเป็นอาคารชั้นเดียวติดกันเป็นแถวคิดร้อยละ 28 อาคารชั้นเดียวมีชั้นลอยคิดร้อยละ 17 และอาคารสองชั้นตามลำดับ หน้าอาคารก่ออิฐถือปูนแบบโบราณร้อยละ 34 กรูไม้ฝ้าทั้งนอกและใน ร้อยละ 24 ชั้นล่างก่ออิฐชั้นบนเป็นไม้คิดร้อยละ 24 ชั้นล่างกรูไม้ชั้นบนกรูไม้คิดเป็นร้อยละ 16 ลักษณะประตูส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 76 เป็นประตูบานเฟี้ยมมีเหล็กโปร่งปิดทับด้านบนอีกชั้น

ลักษณะหน้าต่างเป็นบานเฟี้ยมคิดเป็นร้อยละ 71 บานหน้าต่างไม้เปิดคู่คิดเป็นร้อยละ 26 บานหน้าต่างไม้เปิดเดี่ยวมีกระจุกตรงกลางลูกฟักบาน ร้อยละ 3 บัวอาคารส่วนใหญ่เป็นไม้และมีแบบปูนปั้นตะวันตกคิดเป็นร้อยละ 55 ที่เหลือเป็นปูนปั้นแบบจีน

ลวดลายเหนือประตู เป็นไม้ตีเป็นช่องระบายอากาศ คิดเป็นร้อยละ 5 ไม้ฉลุลายเป็นส่วนใหญ่คิดร้อยละ 71 และปูนปั้นแบบตะวันตก คิดร้อยละ 24 ลวดลายเหนือหน้าต่างเป็นไม้ฉลุลายคิดเป็นร้อยละ 55 และปูนปั้นแบบตะวันตกคิดร้อยละ 33

ตารางที่ 4.3 ตอนที่ 2.1 แสดงค่าร้อยละสภาพแวดล้อมเป็นจริงของเรือนพักอาศัยในปัจจุบัน

ลำดับ	สภาพแวดล้อมเป็นจริง	จำนวน(คน)	ร้อยละ
1	เรือที่มีอายุมากกว่า 90 ปี		
	ใช่	38	64
	ไม่ใช่	22	36
	รวม	60	100
2	เรือปลูกสร้างชนิดถนนด้านหลังติดแม่น้ำ		
	ใช่	27	45
	ไม่ใช่	33	55
	รวม	60	100
3	เรือมีทำนน้ำสำหรับขนส่งสินค้าตั้งแต่ในอดีต		
	ใช่	41	69
	ไม่ใช่	19	31
	รวม	60	100
4	เรือกำลังทรุดโทรมขาดการปรับปรุง		
	ใช่	18	30
	ไม่ใช่	42	70
	รวม	60	100
5	เรือมีเฟอร์นิเจอร์โบราณหรือหลักฐานในอดีตต่างๆ		
	ใช่	9	15
	ไม่ใช่	51	85
	รวม	60	100
6	มีผนังติดกับอาคารอื่น		
	ใช่	15	25
	ไม่ใช่	45	75
	รวม	60	100
7	เปลี่ยนหลังคาใหม่เนื่องจากหลังคารั่ว		
	ใช่	9	15
	ไม่ใช่	51	85
	รวม	60	100

ลำดับ	สภาพแวดล้อมเป็นจริง	จำนวน(คน)	ร้อยละ
8	พื้นเรือนเป็นกระเบื้องโบราณ		
	ใช่	3	5
	ไม่ใช่	45	75
9	เรือนมีการต่อเติม		
	ใช่	45	75
	ไม่ใช่	15	25
	รวม	60	100
10	ทำประตูเหล็ก โปรงเพิ่มจากประตูเก่า		
	ใช่	15	25
	ไม่ใช่	45	75
	รวม	60	100
11	ภายในมีลวดลายฉลุสวยงาม		
	ใช่	39	65
	ไม่ใช่	21	35
	รวม	60	100
12	เรือนชั้นบนมีช่องเปิดส่งของ		
	ใช่	18	30
	ไม่ใช่	42	70
	รวม	60	100
13	เรือนมีเฟอร์นิเจอร์โบราณหรือหลักฐานในอดีตต่างๆ		
	ใช่	9	15
	ไม่ใช่	51	85
	รวม	60	100
14	เรือนมีการต่อเติม		
	ใช่	15	25
	ไม่ใช่	45	75
	รวม	60	100
15	เปลี่ยนกระเบื้องกันตกแบบใหม่		
	ใช่	9	15
	ไม่ใช่	51	85
	รวม	60	100
16	ภายนอกมีลวดลายฉลุสวยงาม		
	ใช่	38	64
	ไม่ใช่	22	36
	รวม	60	100

เรือนมีอายุมากกว่า 90 ปีคิดเป็นร้อยละ 64 ที่เหลืออายุต่ำกว่าลงไป เรือนส่วนใหญ่ปลูกสร้างชนิดถนนด้านหลังติดแม่น้ำคิดเป็นร้อยละ 45 ที่เหลืออยู่ด้านตรงข้ามแม่น้ำ คิดเป็นร้อยละ 55 และอาคารที่ติดแม่น้ำส่วนใหญ่จะมีทำน้ำสำหรับขนส่งสินค้า อาคารส่วนใหญ่ซ่อมแซมจนสามารถอยู่อาศัยได้ประมาณร้อยละ 85 อาคารมีบ่อน้ำภายในบ้านคิดร้อยละ 50 ไม่มีบ่อน้ำร้อยละ 50 เท่ากัน อาคารปลูกกันเป็นแถวจึงใช้ผนังร่วมกันคิดเป็นร้อยละ 35 ส่วนใหญ่จะเปลี่ยนหลังคาเนื่องจากหลังคารั่วแล้วคิดเป็นร้อยละ 85 ที่เหลือใช้วัสดุอื่นแล้วคิดเป็นร้อยละ 15

พื้นที่กระเบื้องยังเป็นลวดลายโบราณคิดเป็นร้อยละ 5 ที่เหลือเป็นวัสดุสมัยใหม่ ส่วนใหญ่มีการต่อเติมคิดร้อยละ 75 ที่เหลือคงสภาพเดิม ส่วนใหญ่มีประตูเหล็กโปรงด้านนอกอีกชั้นคิดเป็นร้อยละ 25 และภายในยังมีลวดลายฉลุที่สวยงามคิดเป็นร้อยละ 65 และมีช่องเปิดเพื่อส่งของขึ้นชั้นบน คิดเป็นร้อยละ 30 มีเฟอร์นิเจอร์เก่าแก่หลงเหลืออยู่ร้อยละ 15

น้ำในอาคารถูกระบายลงแม่น้ำคิดเป็นร้อยละ 55 ส่วนใหญ่ฝังที่อยู่ติดแม่น้ำ อาคารที่สำรวจน้ำท่วมถึงทุกหลังและเปลี่ยนวัสดุปูพื้นใหม่คิดเป็นร้อยละ 80

ตารางที่ 4.4 ตอนที่ 2.2 แสดงค่าร้อยละกิจกรรมที่ทำเป็นประจำภายในอาคารพักอาศัย

ลำดับ	กิจกรรมที่กระทำ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
1	ภายในครอบครัวรับประทานอาหารพร้อมกัน		
	ใช่	32	53
	ไม่ใช่	28	47
	รวม	60	100
2	ทำอาหารทานเอง		
	ใช่	32	53
	ไม่ใช่	28	47
	รวม	60	100
3	มีถังเก็บน้ำสำรอง		
	ใช่	16	27
	ไม่ใช่	44	73
	รวม	60	100
4	ใช้ระเบียงหลังบ้านนั่งพักผ่อนเป็นประจำ		
	ใช่	25	41
	ไม่ใช่	35	59
	รวม	60	100
5	เทน้ำเสียลงแม่น้ำ		
	ใช่	34	57
	ไม่ใช่	26	43
	รวม	60	100
6	ออกทำงานนอกบ้านเป็นประจำ		
	ใช่	26	43
	ไม่ใช่	34	57
	รวม	60	100
7	ใช้น้ำจากประปา		
	ใช่	52	86
	ไม่ใช่	8	14
	รวม	60	100
8	มีการเปลี่ยนหลังคาเนื่องจากหลังคารั่ว		
	ใช่	44	73
	ไม่ใช่	16	27
	รวม	60	100

ภายในครอบครัวส่วนใหญ่จะทำอาทานรับประทานเองและทานอาหารพร้อมกัน คิดเป็น ร้อยละ 53 ภายในเรือนส่วนใหญ่มีถังน้ำสำรองเก็บไว้ใช้คิดเป็นร้อยละ 73 และไม่มีถังน้ำสำรอง คิดเป็นร้อยละ 27 และใช้ระเบียบหลังบ้านพักผ่อนเป็นประจำคิดเป็นร้อยละ 41 ที่เหลืออาคารจะอยู่ ดิดที่ดินข้างเคียงตรงข้ามแม่น้ำ และอาคารติดริมแม่น้ำยังไม่มีระบบบำบัดยั้งกึ่งของลงแม่น้ำคิด เป็นร้อยละ 57 และไม่ทิ้งของลงแม่น้ำคิดเป็นร้อยละ 43 ส่วนใหญ่ไม่ออกทำงานนอกบ้านคิดเป็น ร้อยละ 57 ที่เหลือทำงานนอกบ้านคิดเป็นร้อยละ 43 และส่วนใหญ่ใช้น้ำประปามีน้ำบ่อใช้คิดเป็น ร้อยละ 14 เรือนส่วนใหญ่หลังคารั่วเนื่องจากสภาพวัสดุมุงเสื่อมสภาพคิดเป็นร้อยละ 73

ตารางที่ 4.5 ตอนที่ 2.3 แสดงค่าร้อยละเฟอร์นิเจอร์และเครื่องใช้ประจำภายในอาคาร

ลำดับ	เฟอร์นิเจอร์-เครื่องใช้	จำนวน(คน)	ร้อยละ
1	ตู้โชว์		
	มี	45	75
	ไม่มี	15	25
	รวม	60	100
2	ตู้เสื้อผ้า		
	มี	60	100
	ไม่มี	0	0
	รวม	60	100
3	ชุดรับแขก		
	มี	21	35
	ไม่มี	39	65
	รวม	60	100
4	โต๊ะอ่านหนังสือ		
	มี	14	23
	ไม่มี	46	77
	รวม	60	100
5	ตู้กับข้าว		
	มี	57	63
	ไม่มี	3	37
	รวม	60	100
6	โต๊ะเครื่องแป้ง		
	มี	48	80
	ไม่มี	12	20
	รวม	60	100
7	ชั้นวางของ		
	มี	59	97,5
	ไม่มี	2	2,5
	รวม	60	100
8	เครื่องซักผ้า		
	มี	9	15
	ไม่มี	51	85
	รวม	60	100

ตารางที่ 4.5 ต่อ

ลำดับ	เฟอร์นิเจอร์-เครื่องใช้	จำนวน(คน)	ร้อยละ
9	เตาแก๊ส		
	มี	51	85
	ไม่มี	9	15
	รวม	60	100
10	เครื่องครัว		
	มี	27	45
	ไม่มี	33	55
	รวม	60	100
11	อ่างล้างจาน		
	มี	51	85
	ไม่มี	9	15
	รวม	60	100
12	เครื่องปรับอากาศ		
	มี	9	15
	ไม่มี	51	85
	รวม	60	100
13	ตู้เย็น		
	มี	29	48
	ไม่มี	31	52
	รวม	60	100
14	รถยนต์		
	มี	20	33
	ไม่มี	40	67
	รวม	60	100
15	รถจักรยานยนต์		
	มี	50	84
	ไม่มี	10	16
	รวม	60	100
16	เครื่องเสียง		
	มี	8	14
	ไม่มี	52	86
	รวม	60	100

ตารางที่ 4.5 ต่อ

ลำดับ	เฟอร์นิเจอร์-เครื่องใช้	จำนวน(คน)	ร้อยละ
17	ทีวี,วีซีโอ		
	ใช้	53	88
	ไม่มี	7	12
	รวม	60	100
18	ป้อน้ำ		
	ใช้	26	43
	ไม่มี	34	57
	รวม	60	100
19	เครื่องนอน		
	ใช้	56	94
	ไม่มี	4	6
	รวม	60	100
20	พัดลม		
	ใช้	56	94
	ไม่มี	4	6
	รวม	60	100
21	คอมพิวเตอร์		
	ใช้	8	14
	ไม่มี	52	86
	รวม	60	100

จากตารางที่ 4.5 ผลการกรอกแบบสัมภาษณ์พบว่าเฟอร์นิเจอร์และเครื่องใช้ภายในอาคาร ส่วนใหญ่จะมีตู้โชว์ คิดเป็นร้อยละ 75 ไม่มีตู้โชว์เหลือร้อยละ 25 มีตู้เสื้อผ้าทุกหลังคาเรือนคิดเป็น ร้อยละ 100 มีชุดรับแขกร้อยละ 35 โต๊ะอ่านหนังสือส่วนใหญ่จะไม่มีคิดเป็นร้อยละ 77 มีตู้กับข้าว คิดเป็นร้อยละ 63 ที่เหลือไม่มีร้อยละ 37 มีโต๊ะเครื่องแป้งคิดเป็นร้อยละ 80 ที่เหลือไม่มีร้อยละ 20 มี ชั้นวางของส่วนใหญ่คิดร้อยละ 98 มีเตาแก๊สสำหรับหุงหาอาหารคิดเป็นร้อยละ 85 ที่เหลือไม่มีคิด ร้อยละ 15 มีเครื่องครัวคิดเป็นร้อยละ 45 ไม่มีคิดเป็นร้อยละ 55 อ่างล้างจาน มีเป็นส่วนใหญ่คิด ร้อยละ 85 ที่เหลือไม่มีคิดร้อยละ 15 เครื่องปรับอากาศใช้น้อยมีคิดเป็นร้อยละ 15 ที่เหลือร้อยละ 85 ไม่มีเครื่องปรับอากาศ

มีตู้เย็นสำหรับเก็บอาหารคิดเป็นร้อยละ 48 ไม่มีคิดเป็นร้อยละ 52 มีรถยนต์ร้อยละ 33 ไม่มี ร้อยละ 67 รถจักรยานยนต์ ร้อยละ 84 ไม่มีร้อยละ 16 เครื่องเสียงมีร้อยละ 14 ไม่มีร้อยละ 86 ทีวี, วีดีโอมีร้อยละ 88 ไม่มีร้อยละ 12 ปั่นน้ำ มีใช้ร้อยละ 43 ไม่มีร้อยละ 57 เครื่องนอนมีร้อยละ 94 ไม่มี ร้อยละ 6 พัดลมมีใช้ร้อยละ 94 ไม่มีพัดลมร้อยละ 6 คอมพิวเตอร์ร้อยละ 14 ไม่มีคอมพิวเตอร์ คิดร้อยละ 68

ตารางที่ 4.6 ตอนที่ 3 แสดงคำร้อยละความคิดเห็นเรื่องการอนุรักษ์

ลำดับ	ความต้องการ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
1	ทราบเรื่องการอนุรักษ์		
	ใช่	20	34
	ไม่ใช่	40	66
	รวม	60	100
2	ทราบประวัติของชุมชนท่านในอดีต		
	ใช่	45	75
	ไม่มี	15	25
	รวม	60	100
3	ความพอใจในรูปทรงของอาคาร		
	ใช่	34	57
	ไม่ใช่	26	43
	รวม	60	100
4	รู้สึกเย็นสบายเมื่ออยู่ในอาคาร		
	ใช่	26	44
	ไม่ใช่	34	56
	รวม	60	100
5	จำนวนห้องเพียงพอแก่การพักอาศัย		
	ใช่	40	66
	ไม่ใช่	20	34
	รวม	60	100
6	ระบบกำจัดขยะมูลฝอยในชุมชนดี		
	ใช่	41	68
	ไม่ใช่	19	32
	รวม	60	100
7	การมีระบบระบายน้ำที่ดี		
	ใช่	47	78
	ไม่ใช่	13	22

ตารางที่ 4.6 ต่อ

ลำดับ	ความต้องการ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
8	ความพอใจในรูปแบบประตูหน้าต่าง, ลวดลายอาคารของท่าน		
	มาก	37	61
	น้อย	23	39
	รวม	60	100
9	อาคารของกำลังทรูคโทรม		
	ใช่	15	25
	ไม่ใช่	45	75
	รวม	60	100
10	ความต้องการอนุรักษ์ลวดลายฉลุต่างๆในอาคาร		
	ใช่	26	44
	ไม่มี	34	56
	รวม	60	100
11	ความชอบประตูหน้าต่างแบบโบราณ		
	ใช่	32	54
	ไม่ใช่	28	46
	รวม	60	100
12	อยากได้ช่างที่มีฝีมือมาช่วยซ่อมแซม		
	ใช่	19	31
	ไม่ใช่	41	69
	รวม	60	100
13	ความต้องการที่ปรึกษาในด้านการอนุรักษ์		
	ใช่	13	21
	ไม่ใช่	47	79
	รวม	60	100
14	ความต้องการให้มีการอบรมในเรื่องการอนุรักษ์		
	ใช่	13	21
	ไม่ใช่	47	79
	รวม	60	100
15	ความต้องการให้ทางจังหวัดเข้ามาช่วยสนับสนุน		
	ใช่	46	77
	ไม่ใช่	14	23
	รวม	60	100

ตารางที่ 4.6 ต่อ

ลำดับ	ความต้องการ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
16	ความต้องการสิ่งวัฒนธรรมต่างๆในอสังหาริมทรัพย์		
	ใช่	29	48
	ไม่ใช่	31	52
รวม		60	100
17	ความต้องการให้กิจกรรมการแสดงต่างๆในถนนท่าหลวง		
	ใช่	29	67
	ไม่ใช่	31	33
รวม		60	100
18	ความต้องการให้จังหวัดทำโครงการถนนคนเดิน		
	ใช่	29	77
	ไม่มี	31	23
รวม		60	100
19	ความต้องการให้กิจกรรมทางวัฒนธรรมสัปดาห์ละ 1 วัน		
	ใช่	29	64
	ไม่ใช่	31	36
รวม		60	100
20	ความต้องการให้นำสินค้าOtopในจังหวัดกลับมาขายใน		
	ใช่	29	54
	ไม่ใช่	31	46
รวม		60	100
21	ความต้องการพิพิธภัณฑสถานของชุมชน		
	ใช่	29	44
	ไม่ใช่	31	56
รวม		60	100
22	ความต้องการให้มีกฎหมายควบคุมการก่อสร้างเฉพาะเขต		
	ใช่	29	84
	ไม่ใช่	31	16
รวม		60	100
23	ความต้องการให้มีการเก็บรวบรวมแบบอาคารเก่าทุกหลัง		
	ใช่	29	72
	ไม่ใช่	31	28
รวม		60	100

จากตารางที่ 4.6 ผลจากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างพบว่าร้อยละ 34 ไม่ทราบเรื่องการอนุรักษ์ ประชากรส่วนใหญ่ทราบเรื่องประวัติชุมชนในอดีตบ้างเล็กน้อยแต่มีปริมาณ ร้อยละ 75 ไม่ทราบร้อยละ 25 และคนส่วนใหญ่พอใจในรูปทรงของอาคารท่าน 57 และไม่พอใจ ร้อยละ 43 รู้สึกเย็นสบายเมื่ออยู่ในอาคาร ร้อยละ 44 ไม่รู้สึกเย็นสบายเมื่ออยู่ในอาคารร้อยละ 56 มีห้องพที่เพียงพอแก่การพักอาศัยร้อยละ 66 มีระบบกำจัดขยะมูลฝอยที่ดีร้อยละ 68 และไม่ดีย้อยละ 34 มีระบบการระบายน้ำที่ดีร้อยละ 78 และผู้อยู่อาศัยชอบแบบประตุนหน้าต่าง,และลวดลายของอาคาร คิดเป็นร้อยละ 61 ไม่ชอบร้อยละ 39 อาคารท่านกำลังทรุดโทรมร้อยละ 25 สภาพใช้งานได้ ร้อยละ 75 และต้องการอนุรักษ์ลวดลายลวดต่างๆในอาคารร้อยละ 44 และชอบประตุนหน้าต่างแบบโบราณร้อยละ 54 ไม่ใช้ร้อยละ 46 และอยากได้ช่างที่มีฝีมือมาช่วยซ่อมแซมร้อยละ 69 และไม่ต้องการ ร้อยละ 31 อยากได้ที่ปรึกษาด้านการอนุรักษ์ร้อยละ 21 อยากให้มีการอบรมเรื่องการอนุรักษ์ร้อยละ 21 ไม่อยากได้ร้อยละ 79 อยากให้ทางจังหวัดมาช่วยสนับสนุนร้อยละ 77 ไม่อยากร้อยละ 23 และอยากดึงวัฒนธรรมต่างๆในอดีตเข้ามาในชุมชนร้อยละ 68 ไม่อยากร้อยละ 32 อยากให้มีกิจกรรมการแสดงต่างๆในถนนท่าหลวงร้อยละ 67 อยากให้จังหวัดทำโครงการถนนคนเดินร้อยละ 77 ไม่อยากร้อยละ 23 อยากให้มีกิจกรรมการแสดงทางวัฒนธรรมสัปดาห์ละ 1 วัน ร้อยละ 64 ไม่อยากให้มีกิจกรรมร้อยละ 36 อยากให้นำสินค้าโอท็อปไปจังหวัดกลับมาขายในชุมชนร้อยละ 54 ไม่อยากร้อยละ 46 อยากได้พิพิธภัณฑ์ของชุมชน ร้อยละ 44 ไม่อยากได้ร้อยละ 56 อยากให้มีกฎหมายควบคุมการก่อสร้างเฉพาะเขตร้อยละ 84 ไม่อยากร้อยละ 16 อยากให้มีการเก็บแบบอาคารเก่าทุกหลังร้อยละ 72 ไม่อยากร้อยละ 28

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัย เรื่องการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนท่าหลวง จังหวัดจันทบุรี กลุ่มตัวอย่างการวิจัยคือประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนท่าหลวง โดยเริ่มศึกษาเริ่มต้นตั้งแต่วัด โบสถ์จนถึงถนนท่าหลวงคือท่าเรือข้างเป็นระยะทาง 1 กม. ชุมชนท่าหลวงเป็นเส้นทางการค้าสำคัญและเป็นพื้นที่ที่เคยถูกปกครองโดยประเทศฝรั่งเศสช่วงล่าอาณานิคมสถาปัตยกรรมต่างๆ สถาปัตยกรรม วัฒนธรรมถูกผสมผสานจากหลายศาสนาและความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การปกครอง หลายเชื้อชาติเข้ามาอาศัยอยู่โดยทำการค้าขายกันในชุมชน

กลุ่มตัวอย่างที่เลือกเป็นประชาชนและอาคารที่มีสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์ชัดเจน ทั้งที่ยังอาศัยในอาคารได้และอาคารเสื่อมโทรมไม่สามารถอาศัยได้แต่คงเอกลักษณ์เฉพาะอยู่รวมทั้งสิ้น 60 หลังคาเรือนโดยแบบสอบถามจะแบ่งออกเป็น 3 ตอนด้วยกัน จะเป็นลักษณะการเลือกตอบ 2 ลักษณะ ส่วนแบบสัมภาษณ์จะเป็นลักษณะเลือกตอบ

การเก็บรวบรวมข้อมูลได้เก็บข้อมูลพื้นฐานจากการสำรวจภาคสนามเป็นลำดับแรก จากนั้นได้นำหนังสือจากงานบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ไปยังชุมชนเพื่อสำรวจสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมแบบสอบถาม ทั้งหมดจากกลุ่มตัวอย่างกลับมาเพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการรวบรวมคะแนน ทำการวิเคราะห์โดยใช้ค่าร้อยละ จากนั้นนำค่าที่ได้เป็นข้อมูลในการเสนอแนวทาง ในการอนุรักษ์และสถาปัตยกรรมชุมชน

ผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มที่มีอายุมากกว่า 45-50 ปีขึ้นไปได้ประกอบอาชีพค้าขายเป็นส่วนใหญ่องลงมารับราชการและพื้นที่นี้ยังเป็นพื้นที่ทำการเจียรนัยพลอย ค้าขายพลอย กลุ่มคนเดินพลอย พ่อค้าพลอย และที่ ส่วนใหญ่ประชาชนเป็นแม่บ้านที่เกษียณอายุแล้ว เนื่องจากเป็นพื้นที่น้ำท่วมประชากรส่วนใหญ่ที่เป็นรุ่นลูกหลาน ย้ายที่พักอาศัยไปอยู่พื้นที่อื่นเหลือแต่คนที่อยู่อาศัยเก่าแก่ การศึกษาจึงเป็นระดับประถมโดยส่วนใหญ่ รุ่นลูกที่เรียนระดับปริญญาตรีขึ้นไปย้ายถิ่นที่อยู่ ประชากรที่อาศัยอยู่รายได้จึงอยู่ในเกณฑ์ต่ำ โดยสถานภาพของผู้อยู่อาศัยที่เป็นต้นตระกูลดั้งเดิมมีเหลืออยู่น้อยด้ายยังเป็นเจ้าของอยู่ที่ปล่อยเช่า และที่อยู่อีกส่วนหนึ่งก็ซื้อขายกันรุ่นต่อรุ่นกันมา ผู้เช่าก็เช่ากันมานานกว่า 30 ปีขึ้นไป ส่วนตัวอาคารโดยส่วนใหญ่ก็ปลูกสร้างกันมานานกว่า 80 - 100 ปี สภาพก็ทรุดโทรมตามกาลเวลา

ลักษณะอาคารส่วนใหญ่เป็นอาคารสองชั้นติดกันเป็นแถวยาวมีอิทธิพลทางตะวันตกเข้ามาเกี่ยวข้องเช่นซุ้มประตูหน้าต่างที่มีโครงสร้าง ARCH เช่นบ้านพักอาศัยของหลวงวิมล ประจวบสานนท์

บ้านของขุนวิจารณ์ วิชัยยะ อดีตผู้พิพากษา ซึ่งคงความสวยงามเป็นเอกลักษณ์ชัดเจนรองลงมาเป็นอาคารชั้นเดียวติดกันเป็นแถว ผนังอาคารก่ออิฐถือปูนแบบโบราณมีบัวที่ซุ้มประตูและหน้าต่าง อิทธิพลทางตะวันตก ผนังอาคารฉาบปูนผสมสีฝุ่น ถ้าเป็นเรือนไม้ไม้ฝาทั้งนอกและในเป็นไม้ขัดกันเป็นแนวตั้ง แต่ส่วนใหญ่บิคงอตามสภาพเนื่องจากน้ำท่วม ลักษณะประตูส่วนใหญ่เป็นประตูบานเฟี้ยมมีกลอนขัดด้านบนแบบโบราณมีความสวยงามแต่เนื่องจากบานประตูเป็นไม้ชั้นเดียวเมื่อน้ำท่วมก็บิคงอปิดเปิดยากจึงจำเป็นต้องมีประตูเหล็กโปร่งปิดทับด้านบนอีกชั้นเพื่อความปลอดภัยและช่วยในเรื่องการระบายอากาศที่ดีด้วยลักษณะอาคารจึงขัดแย้งจากแบบโบราณ

ลักษณะหน้าต่างโดยส่วนใหญ่เป็นบานเฟี้ยมมีกลุลาที่บานสวยงามมาก บานหน้าต่างไม้เปิดส่วนใหญ่ที่มีก็เนื่องจากสภาพบานเดิมไม่สามารถใช้งานได้ หน้าต่างไม้เปิดเดี่ยวมีกระจุกตรงกลางลูกฟูกบานคือบานของขุนวิจารณ์ วิชัยยะซึ่งเห็นอยู่แบบเดียว ในถนนเส้นนี้ บัวอาคารส่วนใหญ่เป็นไม้และมีแบบปูนปั้นตะวันตกคิดเป็นร้อยละที่เหลือเป็นปูนปั้นแบบจีน จะประดับอยู่ที่ปูนปั้นทับหลังของหลังคา

ลวดลายเหนือประตูเป็นไม้ฉลุหนาถึง 2" ส่วนใหญ่เป็นไม้สัก ทั้งประตูและหน้าต่างมีติดแต่งภายในตามทางเข้าห้องต่างๆ บางบ้านเป็นไม้ตีแนวยาวเป็นช่องระบายอากาศ และยังคงเห็นปูนปั้นเป็นลวดลายนอกเหนือจาก

เรือนส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 90 ปี ที่เหลืออายุต่ำกว่าลงไปก็เป็นอาคารที่ไม่สามารถปรับปรุงได้ด้วยเรื่องน้ำท่วมและไฟไหม้ เรือนส่วนใหญ่ปลูกสร้างชิดถนนด้านหลังคิดแม่น้ำคิดเป็นร้อยละ 45 ที่เหลืออยู่ด้านตรงข้ามแม่น้ำ คิดเป็นร้อยละ 55 และอาคารที่ชิดแม่น้ำส่วนใหญ่จะมีทำน้ำสำหรับขนส่งสินค้า อาคารส่วนใหญ่ซ่อมแซมจนสามารถอยู่อาศัยได้ชาวบ้านมีการทาสีอาคารซึ่งมีความขัดแย้งทางมุมมอง แต่หลายอาคารที่ใช้วิธีการย้อมสีไม้เดิมทำให้อาคารไม่ขัดกับแบบเดิมภายในอาคารมีบ่อน้ำภายในบ้านเพราะส่วนหนึ่งของอาคารไม่คิดแม่น้ำ และอาคารปลูกกันเป็นแถวมีหลังคาและผนังร่วมกันส่วนใหญ่อาคารจะมีปัญหาเรื่องหลังคาเนื่องจากหลังคารั่วจึงเปลี่ยนเป็นวัสดุที่มีความคงทนกว่าวัสดุเดิมและกระเบื้องว่าวโบราณ หาชื้อยากราคาแพงกว่าแล้วยังใช้แปมากกว่ากระเบื้องลอนคู่ ซึ่งมุงได้ง่ายราคาถูกจึงเปลี่ยนเป็นกระเบื้องลอนคู่เกือบหมด

พื้นกระเบื้องยังเป็นลวดลายโบราณที่เหลือให้เห็นนั้นมีน้อย ส่วนใหญ่ชุมชนใช้พื้นไม้ซึ่งอดีตหาได้ง่ายแต่น้ำท่วมจะต้องเปลี่ยนเป็นกระเบื้องรุ่นใหม่เกือบหมดเพราะพื้นไม้ก็หมดสภาพอาคารที่ปรับปรุงจึงเลือกเทคอนกรีตที่พื้นยกพื้นสูงขึ้นหน้า และปูกระเบื้องทับอาคาร

ที่เป็นร้านค้าสมัยก่อนมักจะมีช่องเปิดสำหรับส่งของขึ้นไปเก็บและเพื่อความปลอดภัยหากมีใครเข้าบ้านก็สามารถมองเห็นได้ ก็ยังมีให้เห็นอยู่มากแต่หลายอาคารก็ปิดช่องนี้ไปเพื่อใช้พื้นที่ภายในอาคารยังมีเฟอร์นิเจอร์เก่าแก่หลงเหลืออยู่มาก บ้านหลายหลังยังมีรูปบรรพบุรุษที่มีหิ้งตั้งสวยงามส่วนใหญ่จะเป็นบ้านคนจีนเดิม

ระบบระบายน้ำในอาคารถูกระบายลงแม่น้ำทำให้น้ำในคลองเน่าเสีย ประชาชนส่วนใหญ่ที่อยู่ติดแม่น้ำก็ยังไม่แก้ไขทางราชการก็เข้ามาเกี่ยวข้องยากเพราะอาคารทุกหลังมีโฉนดหมด ทางเจ้าหน้าที่ถ้าสั่งแก้ไขหลังใดหลังหนึ่งก็ต้องแก้ไขทั้งถนน ส่วนอาคารที่อยู่ตรงข้ามแม่น้ำชาวบ้านบอกว่าทางราชการเข้ามาทำท่อระบายแล้วก็สามารถระบายลงท่อระบายน้ำได้แต่ก็ไม่มีระบบบำบัดรวม ชาวบ้านแจ้งว่าช่วงก่อสร้างไม่มีคนมาคุมงานปล่อยให้ผู้รับเหมาทำงานแบบไม่ได้มาตรฐานท่อต่างๆมีการอุดตัน อาคารที่สำรวจน้ำท่วมถึงทุกหลังจึงเปลี่ยนวัสดุปูพื้นใหม่

สรุปผลจากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างพบว่า ไม่ทราบเรื่องการอนุรักษ์ประชากรส่วนใหญ่แต่พอทราบเรื่องประวัติชุมชนในอดีตบ้างเล็กน้อยแต่มีปริมาณไม่มากเพราะส่วนใหญ่เป็นผู้เช่า และคนส่วนใหญ่สนใจในรูปทรงของอาคาร รู้สึกเย็นสบายเมื่ออยู่ในอาคาร มีห้องที่เพียงพอแก่การพักอาศัย มีระบบกำจัดขยะมูลฝอยที่ดี มีระบบการระบายน้ำที่ดีและผู้อยู่อาศัยชอบต้องเปลี่ยนบานประตูหน้าต่างใหม่เพราะบานเดิมใช้งานไม่ได้ดี แต่ก็ยังพอใจกับรูปแบบหน้าต่าง และลวดลายของอาคารเดิม อาคารที่เช่าหลายหลังทรุดโทรมแต่เจ้าของบ้านไม่ค่อยได้มาดูแลเท่าที่ควร

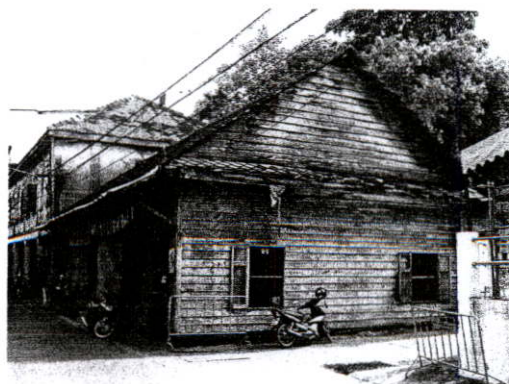
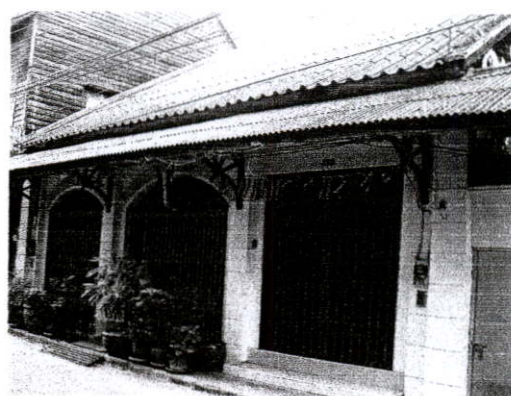
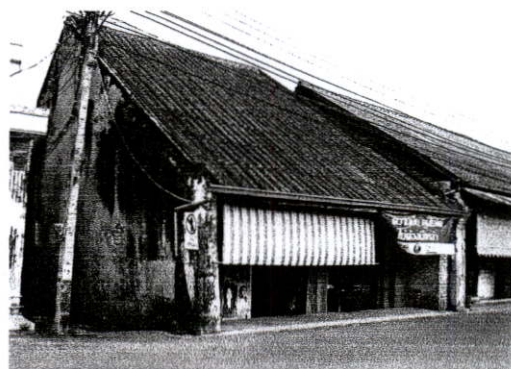
และต้องการอนุรักษ์ลวดลายลวดต่างๆในอาคารและอยากได้ช่างที่มีฝีมือมาช่วยซ่อมแซม อยากได้ที่ปรึกษาด้านการอนุรักษ์โดยอยากให้รัฐให้ความสำคัญกับชุมชนมากขึ้น ให้มีการอบรมเรื่องการอนุรักษ์ อยากให้ทางจังหวัดมาช่วยสนับสนุนวัฒนธรรมต่างๆในอดีตเข้ามาในชุมชน อยากให้มีกิจกรรมการแสดงต่างๆในถนนท่าหลวง อยากให้จังหวัดทำโครงการถนนคนเดินให้มีกิจกรรมการแสดงทางวัฒนธรรมสัปดาห์ละ 1 วัน และนำสินค้าOTOPในจังหวัดกลับมาขายในชุมชนร้อย อยากได้พิพิธภัณฑ์ของชุมชน ให้มีกฎหมายควบคุมการก่อสร้างเฉพาะเขต อยากให้มีการเก็บแบบอาคารเก่าทุกหลัง

5.2 อภิปรายผล

จากการวิจัย เรื่องการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนท่าหลวงจังหวัดจันทบุรี มีการเปลี่ยนแปลงของชุมชนทางศาสนาและวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดบ้านเรือนที่ถูกสร้างขึ้นมีเหตุผลทางการปกครองความไม่มั่นคงของบ้านเมืองสมัยฝรั่งเศสยึดครองระยะเวลา 11 ปี

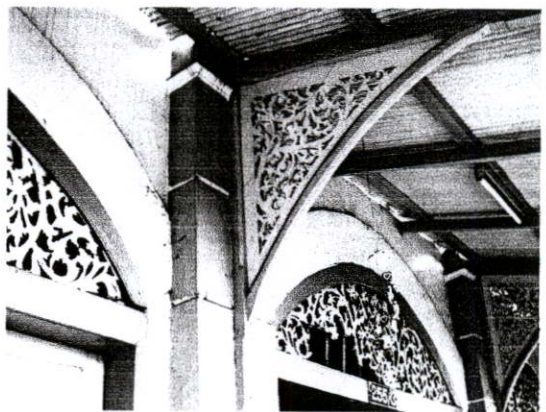
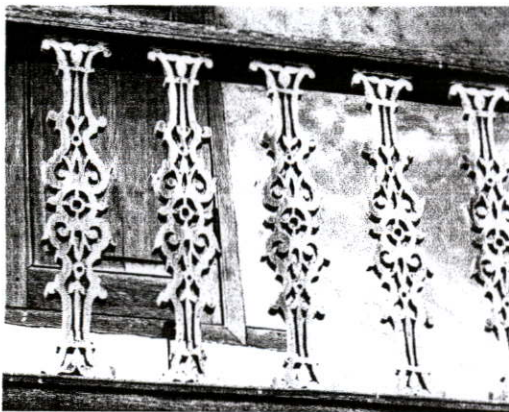
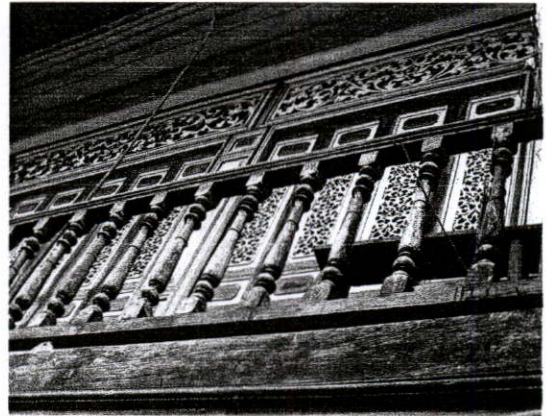
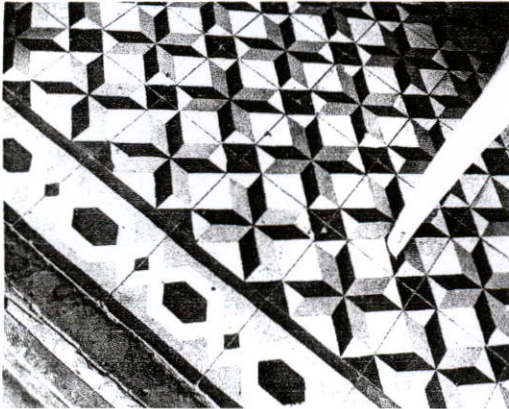
ส่วนที่ควรอนุรักษ์ไว้

1. รูปแบบของหลังคา อาคารชุมชนท่าหลวงมีหลังคา 3 รูปแบบด้วยกันคือ, ทรงจั่วมนิลา, ทรงปั้นหยา, หลังคาทรงจั่ว

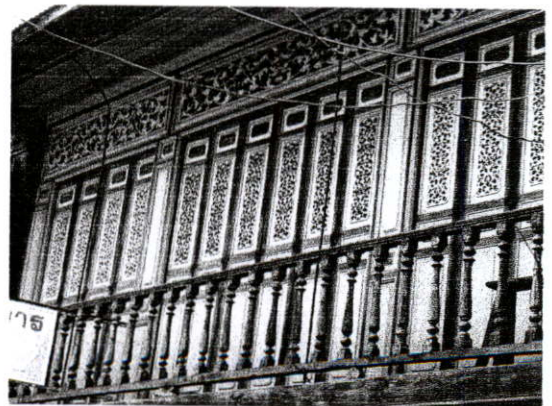
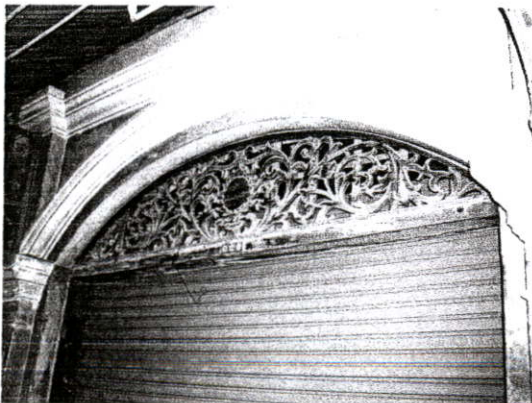
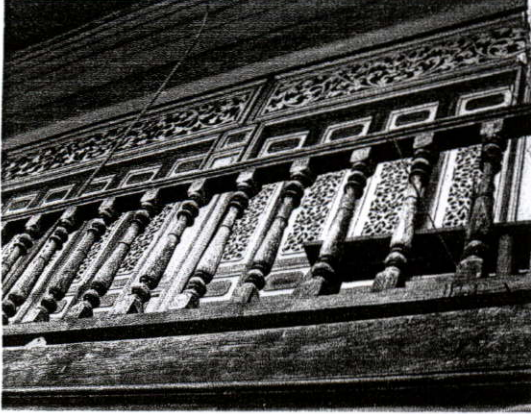
รูปที่ 5.1 รูปแบบของหลังคาแบบต่างๆของในชุมชน

2. องค์ประกอบของเรือน เสาเรือน , ชั้มทางเข้าประตู , พื้นเรือน , ฝาผนัง, หน้าต่าง , ฝาเพดาน , หลังคา , โครงสร้างหลังคา , เเชิงชาย , ค้ำยัน , บ่อน้ำ , สันหลังคา , ค้ำยันที่ยังคงความสวยงามแทบทั้งสิ้น

รูปที่ 5.2 องค์ประกอบของเรือนที่ควรรอนุรักษ์เช่นชั้มประตู ชั้มหน้าต่าง ราวกันตก ฝั้นกระเบื้อง โฉราณ

3. ชุมชนท่าหลวงเป็นอาคารที่มีลวดลายฉลุช่องลม เป็นจุดเด่นของเรือนที่แสดงถึงความประณีตในฝีมือช่างได้เป็นอย่างดี ลวดลายจากพรรณไม้ ลายเรขาคณิต ลายที่มีเอกลักษณ์ของจีน และลวดลายแบบตะวันตก

รูปที่ 5.3 ลวดลายที่ประดับอยู่ในอาคารตามมุมต่างๆ

ส่วนที่ต้องพัฒนา

จากการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการที่จะพัฒนาเรือนของคนในหลายด้านด้วยกัน ซึ่งสามารถสรุปดังนี้

1. พัฒนาซ่อมแซมวัสดุซึ่งชำรุดเสียหาย เนื่องจากเรือนส่วนใหญ่ปลูกสร้างมานานแล้วซ่อมทำให้วัสดุหลายอย่างเกิดการชำรุดเสียหายตามอายุการใช้งานจากการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการซ่อมแซมวัสดุผนังหลังคา ผนังเพราะเนื่องจากน้ำท่วม ผนังไม้เดิมจึงไม่เหมาะแก่การดูแลรักษาจึงเปลี่ยนเป็นคอนกรีตและยกสูงขึ้นเพื่อหนีน้ำ
2. พัฒนาพื้นที่ใช้สอยภายในเรือน เนื่องจากวิถีการดำเนินชีวิต ในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมความต้องการความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเพิ่มมากขึ้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการซ่อมแซมจากวัสดุเดิมแล้วจึงต่อเติมขยายเพิ่ม
3. เปลี่ยนแปลงในส่วนที่ไม่สามารถซ่อมแซมได้ ข้อนี้ควรเป็นทางเลือกสุดท้ายที่จะทำเพื่อให้งานสถาปัตยกรรมนั้นทรงคุณค่าเดิมไว้มากที่สุด จากการวิจัยพบว่าวัสดุแบบเดิมที่ใช้ในการก่อสร้างเดิมหายากและราคาแพงเช่นกระเบื้องว่าวให้พื้นที่ที่ไม่มีหาซื้อยากช่างฝีมือรุ่นใหม่ไม่มีความชำนาญแล้ว รวกันตกไม้ฉลุมีราคาสูงต้องสั่งทำพิเศษตามแบบเดิม คุณภาพของไม้ไม่ดี ไม้ราคาสูง ลายปูนปั้นต้องใช้ช่างที่มีความชำนาญ เฉพาะด้านจึงต้องจ้างราคาแพง เช่นบานประตูเดิมเป็นไม้สักไม้ฉิ้นเดียวสูงตลอดแนวไม่มีรอยต่อซึ่งปัจจุบันหาได้ยากราคาสูงแสดงว่าเจ้าของบ้านต้องมีงบประมาณเพียงพอเพราะค่าใช้จ่ายจะมากกว่าหลายเท่า

เนื่องจากในปัจจุบัน วิถีการดำเนินชีวิต สภาพแวดล้อมเปลี่ยนไปจากเดิมเป็นอันมากความต้องการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเพิ่มมากขึ้น ความต้องการความเป็นส่วนตัวเพิ่มมากขึ้น

จากการวิจัยทำให้ทราบถึงปัญหาที่ประชาชนส่วนใหญ่ประสบดังนี้

1. ปัญหาความเสื่อมโทรมของวัสดุอาคาร
2. ปัญหาสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เปลี่ยนไป
3. ปัญหาความรู้
4. ปัญหาน้ำท่วมและความเสื่อมโทรมทางเศรษฐกิจของพื้นที่
5. ปัญหาเรื่องงบประมาณ
6. ปัญหาจากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป

1. **ปัญหาความเสื่อมโทรมของวัสดุอาคาร** เนื่องจากเรือนส่วนใหญ่ปลูกสร้างมาเป็นเวลานานกว่า 100 ปี วัสดุส่วนใหญ่ซ่อมเกิดการเสื่อมสภาพตามอายุการใช้งาน

ปัจจัยอีกอย่างที่เป็นปัจจัยเร่งความเสื่อมโทรมคือฝนตกชุกตลอดปี จึงมีผลเรื่องการรั่วซึมของหลังคา วัสดุหลังคาจึงถูกเปลี่ยนแปลงเป็นวัสดุสมัยใหม่

2. **ปัญหาสภาพแวดล้อม** ทางสังคมที่เปลี่ยนไป ปัจจุบันสภาพความเป็นอยู่ วิธีการดำเนินชีวิตของประชากรเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอย่างมาก วิถีชีวิตชาวบ้านที่เคยเรียบง่ายเปลี่ยนไปมีการแข่งขันกันมากขึ้น ความต้องการความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัยในชีวิตละทรัพย์สินเพิ่มมากขึ้น จากการวิจัยพบว่าประตูทางเข้าเกือบทุกหลังคาเรือนมีประตูบานเลื่อนเหล็กปิดเพิ่มอีกชั้นเพื่อความปลอดภัย

3. **ปัญหาความรู้** ประชากรส่วนใหญ่ที่อยู่จะเป็นผู้เช่าและเจ้าของพื้นที่ดั้งเดิมไม่ได้อยู่อาศัย ที่อยู่ก็จะเป็นคนชราที่เกษียณอายุแล้วลูกหลานย้ายพื้นที่ไปอยู่ในที่ๆไม่มีปัญหาน้ำท่วม คนที่อยู่จึงไม่ได้ใส่ใจกับการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างถูกวิธี จะมีเพียงแต่การปรับปรุงซ่อมแซมตามสภาพเพื่อให้สามารถใช้งานไปได้เพียงเท่านั้น โดยไม่มีการคำนึงถึงหลักการใดๆทั้งสิ้น ในบางครั้งการซ่อมแซมเรือนแทนที่จะเป็นการอนุรักษ์กลับทำให้คุณค่าทางสถาปัตยกรรมที่มีอยู่ต้องสูญเสียไปอย่างน่าเสียดาย ปัญหาที่พบคือการนำเอาวัสดุต่างชนิดกันมาซ่อมแซมเรือนในบางส่วนอย่างเช่นเอาสังกะสีมาซ่อมแซมผนังไม้ที่ชำรุด นำสีน้ำมันสีสดมาทาอาคารซึ่งขัดแย้งทางด้านภาพรวมของชุมชน

4. **ปัญหาน้ำท่วมและความเสื่อมโทรมทางเศรษฐกิจของพื้นที่** พื้นที่ริมน้ำเคยประสบปัญหาอุทกภัยครั้งใหญ่น้ำท่วมสูงถึง 2.00 เมตร และในทุกฤดูฝนประชาชนต้องกังวลกับปัญหาน้ำท่วมถึงพื้นเรือนเกือบทุกปี และต้องคอยกังวลกับอัคคีภัยเนื่องจากเคยเกิดอัคคีภัยครั้งใหญ่ซึ่งอาคารในชุมชนเป็นเรือนที่ปลูกสร้างติดกันเป็น แถวสภาพเศรษฐกิจของชุมชนจึงถดถอยร้านค้าต่างๆย้ายไปอยู่ในที่ที่ไม่มีปัญหาน้ำท่วม อาคารถูกปล่อยให้ลูกหลานดั้งเดิมย้ายถิ่นที่อยู่อาคารถูกปล่อยเช่าขาดการดูแล

5. **ปัญหาเรื่องงบประมาณ** อาคารที่ผุพังจากกาลเวลาและสภาพความเสื่อมโทรมต่างๆ หากต้องมีการปรับปรุงให้คงอยู่สภาพเดิมหรือเปลี่ยนรูปแบบให้ยังคงเอกลักษณ์ของอาคารเดิมอยู่นั้นต้องมีงบประมาณที่สูงกว่าวัสดุใหม่ และขาดช่างที่มีความชำนาญเฉพาะทาง ชาวบ้านที่อาศัยต้องการตัดปัญหาจึงเลือกที่จะรื้อถอนอาคารหรือเลือกใช้วัสดุใหม่ที่มีความคงทนและไม่มีปัญหาต้องตามมาซ่อมแซมใหม่อยู่บ่อยๆ

6. **ปัญหาที่เกิดจากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป** ในปัจจุบันวิถีในการดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอันมากจากที่เคยเรียบง่ายกลายมาเป็นวิถีในการดำเนินชีวิตแบบต้องแข่งขันและเร่งรีบ ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้การติดต่อสื่อสารกับสังคมที่แตกต่างทางวัฒนธรรมและความเป็นอยู่อย่างและสะดวกขึ้นการรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกมาแทนวัฒนธรรมดั้งเดิม

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยไปปฏิบัติ

จากการวิจัยครั้งนี้พบว่าปัญหาส่วนใหญ่ที่เป็นอุปสรรคต่อการอนุรักษ์และพัฒนาคือความไม่รู้ของประชาชน ปัญหาที่เกิดจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนไปทำให้วิถีในการดำเนินชีวิตเปลี่ยนตามไปด้วยดังนั้นจึงได้เสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนท่าหลวง เป็นข้อๆดังนี้

1. ส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ฝีมือ ช่างแบบดั้งเดิม เนื่องจากปัญหาที่พบจากการวิจัยส่วนหนึ่งมาจากปัญหาการขาดแคลนช่างที่มีฝีมือ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรที่จะประสานงานกับสถานศึกษาหรือกรมฝีมือแรงงานเปิดสอนหรือฝึกอบรมช่างฝีมือแรงงานขึ้น โดยมุ่งเน้นวิชาการแบบดั้งเดิม เพื่อผู้ผ่านการอบรมสามารถนำความรู้ที่ได้มาใช้ในการพัฒนาเรือนของตนหรือเพื่อเป็นการหารายได้เสริมให้กับครอบครัวอีกทางหนึ่งด้วย
2. ส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์วัสดุก่อสร้าง จากการวิจัยพบว่าเรือนของกลุ่มตัวอย่างหลายหลังมีการซ่อมแซมเรือนโดยใช้วัสดุใหม่ทำให้เกิดผลกระทบต่างๆเช่นขาดความกลมกลืนในรูปแบบ วัสดุใหม่มีผลกระทบต่อทัศนียภาพเดิม ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้มีการผลิตวัสดุแบบดั้งเดิมเพื่อใช้ในงานอนุรักษ์โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องประสานงานกับสถานศึกษาหรือกรมฝีมือแรงงานจัดฝึกอบรมการผลิตวัสดุแบบดั้งเดิมให้แก่ประชาชนหรือนักศึกษา
3. ส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ รูปแบบ ลวดลายฉลุ ค้ำยันไม้แกะสลักและองค์ประกอบของเรือนไว้โดยสามารถปรับเปลี่ยนพื้นที่ใช้สอยภายในให้ได้รับประโยชน์สูงสุดตามวิถีการดำเนินชีวิตแบบใหม่โดยที่ไม่ทำให้ภาพโดยรวมของเรือนต้องสูญเสียความงามทางสถาปัตยกรรม
4. ให้ความรู้เรื่องของการพัฒนาอย่างถูกวิธี โดยไม่ทำให้คุณค่าทางสถาปัตยกรรมต้องถูกทำลายไปเนื่องจากการพัฒนา หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องต้องทำความเข้าใจกับประชาชนแนะนำวิธีการที่ถูกต้อง เนื่องจากการพัฒนาเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในสภาวะปัจจุบัน สภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนไปทำให้วิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนเปลี่ยนไปด้วยความต้องการในเรื่องของที่อยู่อาศัยก็เช่นกัน ดังนั้นการพัฒนาที่อยู่อาศัยเพื่อให้สอดคล้องกับสภาวะในปัจจุบันจึงเป็นสิ่งจำเป็น

5. การพัฒนาพื้นที่ใช้สอยภายในให้สามารถใช้ประโยชน์ได้สูงสุดจากการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการขยายพื้นที่ห้องและต่อเติมเพิ่มเติม

6. สนับสนุนให้มีการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกทางวัฒนธรรมโดยให้ศูนย์วัฒนธรรมท้องถิ่นประสานงานไปยังกรมศิลปากรเพื่อขึ้นทะเบียนอาคารที่ทรงคุณค่าทางสถาปัตยกรรมห้องซึ่งหากไม่รีบดำเนินการอาจจะหายไปเนื่องจากกระแสการดำเนินชีวิตแบบสมัยใหม่เข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีในการดำเนินชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นเป็นอย่างมากและอาจส่งผลให้เรือนทรงคุณค่าเหล่านั้นถูกทำลายไปได้เช่นเดียวกันกับเรือนอีกหลายหลังที่เพิ่งถูกรื้อทิ้งเพื่อนปลูกเรือนแบบสมัยใหม่แทน

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาต่อการอนุรักษ์และพัฒนาในหลายๆประเด็นด้วยกัน ปัญหาอันเนื่องมาจากความเสื่อมสภาพของวัสดุอุปกรณ์ ปัญหาอันเนื่องมาจากค่านิยมที่เปลี่ยนไป ปัญหาอันเนื่องมาจากขาดแคลนช่างฝีมือและวัสดุอุปกรณ์แบบดั้งเดิม ดังนั้นผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นแนวทางให้ผู้ที่สนใจใช้เป็นข้อมูลขั้นพื้นฐานในการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมต่อไปในอนาคต ผลที่ได้จากการวิจัยทำให้ทราบถึงปัญหา สาเหตุที่ส่งผลให้สถาปัตยกรรมที่ทรงคุณค่าหลายหลังต้องถูกทำลายไป รวมถึงความต้องการของกลุ่มผู้อาศัยอยู่ในเรือนที่เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ว่ามีความต้องการอย่างไร ซึ่งข้อมูลที่ได้เหล่านี้ผู้วิจัยหวังว่าจะมีผู้สนใจนำข้อมูลที่ได้นี้ไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการออกแบบเพื่อตอบสนองตรงตามความต้องการของผู้อยู่อาศัยในขั้นต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. 2540. **สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นภาคเหนือ(ประเภทเรือนอยู่อาศัย)** กรุงเทพฯ : สยามบุ๊ค แอนด์พับลิเคชั่น.
- กรมศิลปากร. 2534. **การเริ่มต้นและพัฒนาการทางประวัติศาสตร์โบราณคดีเมืองสงขลา.**
สงขลา : สัมพันธ์พานิชย์.
- กรมศิลปากร. 2540. **“เอกลักษณ์ไทยในสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น”** หนังสือประกอบนิทรรศการ พิเศษเนื่องในเทศกาลเข้าพรรษา พ.ศ. 2540 พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : กราฟิค พอร์แมท.
- กองวางแผนโครงการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2531. **คู่มือพัฒนาภูมิทัศน์เมืองเพื่อการท่องเที่ยว.** เสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- กระทรวงมหาดไทย. 2523. **ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาค จังหวัดจันทบุรี.** จันทบุรี : ม.ป.ท..
- จิตติวุฒิชัยสวัสดิ์อารี. 2547. **“การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการอนุรักษ์ชุมชนเก่าหัวหิน : กรณีศึกษาพื้นที่บริเวณถนนนเรศดำริ.”** วิทยานิพนธ์ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรีจิต พึ่งรัสมิ. 2539. **“การศึกษาองค์ประกอบชุมชนเมืองเก่าเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนากรณีศึกษาย่านนคร-นครใน จังหวัดสงขลา.”** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทวี ไชยนาพงศ์. 2543. **“การศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนไทยมุสลิม จังหวัดปัตตานี.”** วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์ อุดสาหกรรมมหาบัณฑิตสาขาสถาปัตยกรรม : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- เทิดศักดิ์ เดชะกิจจกร. 2542 . **การศึกษาที่อยู่อาศัยริมน้ำบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา.** สารศาสตร์สถาปัตยกรรมฉบับที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บัณฑิต จุลาสัย. 2532. **การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและชุมชนชั้นพื้นฐาน.** กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประสงค์ เอี่ยมอนันต์. 2540. **เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชน.** กรุงเทพฯ. : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ทางวิชาการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ปรานอม ดันสุขานันท์. 2537. “การศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนอนุรักษ์ในเขต
กำแพงเมืองเชียงใหม่.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ผุสดี ทิพทัส. 2530. **หลักเบื้องต้นในการจัดองค์ประกอบในงานสถาปัตยกรรม.** กรุงเทพฯ :
ไทยวัฒนาพานิช.
- พรรณทิพย์ เปี่ยมพุกธากุล. 2537. “วิวัฒนาการชุมชนและตลาดน้ำดำเนินสะดวกจังหวัดราชบุรี.”
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทการวางแผนภาคและเมืองมหาวิทยาลัยศิลปากร คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมพล คำรังเสถียร. 2544. **การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรก.** กรุงเทพฯ : ภาควิชา
ครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- สมพล คำรังเสถียร. 2541. **การออกแบบชุมชนเมือง.** เอกสารประกอบการสอน รายวิชา 03417121
การออกแบบชุมชนเมือง.ภาควิชาครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง
- ภาควิชาการวางแผนภาคและผังเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง. 2540 **รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการ
ปรับปรุงย่านเมืองเก่าในถนนบางสายให้มีสภาพแวดล้อมที่สวยงามคือถนนถลาง.**
กรุงเทพมหานครภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง.คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์.(อัดสำเนา)
- มหาอำมาตย์โท พระยามหาอำมาตยาธิบดี. **เรื่องเมืองจันทบุรี :**บันทึกจากหอจดหมายเหตุจังหวัด
จันทบุรี.
- วิวัฒน์ เตมียพันธ์. 2541. **เรือนพักอาศัย รูปแบบสำคัญของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ใน”วารสารอาษา”**
ฉบับเดือนมกราคม: บริษัท สำนักพิมพ์ไวอา จำกัดกรุงเทพฯ
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2512. **การพัฒนาชุมชน.** พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ฮันส์ เดทเลฟ คัมมัยเซอร์และพรใจ ศิริรัตน์ 2527 **รายงานการวิจัยเอกสารหมายเลข 8 โครงการ
อนุรักษ์สถาปัตยกรรมและพัฒนาเมืองภูเก็ต.**

ภาคผนวก
หนังสือราชการ

1. ผลการพิจารณาหัวข้อและเค้าโครงวิทยานิพนธ์
2. หนังสือขอเชิญผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย
3. รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

ประกาศบัณฑิตวิทยาลัย

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
เรื่อง ผลการพิจารณาหัวข้อและเค้าโครงวิทยานิพนธ์

.....

บัณฑิตวิทยาลัย โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการพิจารณาหัวข้อและเค้าโครงวิทยานิพนธ์ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม ขอประกาศรายชื่อหัวข้อและเค้าโครงวิทยานิพนธ์ หลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการดังนี้

นายกฤษดา นักคนตรี รหัสประจำตัว 44064034 ให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การอนุรักษ์ สถาปัตยกรรมชุมชนท่าหลวงจังหวัดจันทบุรี (CONSERVATIVE ARCHITECTURAL TALUANG COMMUNITY CHANTHABURI PROVINCE)” โดยมี ผศ.สมพล ดำรงเสถียร เป็นอาจารย์ผู้ควบคุม วิทยานิพนธ์ และ ผศ.ดร.เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม เป็นอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วม

ซึ่งได้รับอนุมัติเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2548

ทั้งนี้ให้นักศึกษาค้นคว้าและเขียนวิทยานิพนธ์ โดยปรึกษากับอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ให้เสร็จสิ้นภายในเวลาที่กำหนดในระเบียบของบัณฑิตวิทยาลัย

ประกาศ ณ วันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ.2548

Dr.

(รศ.ดร.อิทธิพล แจ่มชัด)

รองคณบดี ปฏิบัติราชการแทน

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ที่ ศธ 0524.04/ **1240**

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

16 มีนาคม 2549

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรียน คุณประสิทธิ์ ชนพัฒนากุล

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ด้วย นายชนกฤต ชัยอภิเจริญ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนท่าหลวง จังหวัดจันทบุรี” โดยมี ผศ.สมพล คำรงเสถียร เป็นอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และ ผศ.ดร.เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม เป็นอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วม

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสอบถามดังที่แนบมาพร้อมนี้ว่ามีเนื้อหาถูกต้องและเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ซึ่งผลการตรวจของท่านจะช่วยให้งานวิจัยของนายชนกฤต ชัยอภิเจริญ มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม)

รองคณบดี กำกับดูแลงานด้านบัณฑิตศึกษา

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

หน่วยบัณฑิตศึกษา

โทร. 02-737-3000 ต่อ 3692

โทรสาร. 02- 326-4325

ที่ ศธ 0524.04/ 1240

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

/6 มีนาคม 2549

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรียน อาจารย์เชื้อชาย ทิพย์สมบัติบุญ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ด้วย นายธนกฤต ชัยอภิเจริญ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนท่าหลวง จังหวัดจันทบุรี” โดยมี ผศ.สมพล ดำรงเสถียร เป็นอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และ ผศ.ดร.เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม เป็นอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วม

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสอบถามดังที่แนบมาพร้อมนี้ว่ามีเนื้อหาถูกต้องและเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ซึ่งผลการตรวจของท่านจะช่วยให้งานวิจัยของ นายธนกฤต ชัยอภิเจริญ มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม)

รองคณบดี กำกับดูแลงานด้านบัณฑิตศึกษา

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

หน่วยบัณฑิตศึกษา

โทร. 02-737-3000 ต่อ 3692

โทรสาร. 02- 326-4325

ที่ ศธ 0524.04/ **1240**

คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

๑๖ มีนาคม ๒๕๔๙

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรียน อาจารย์วิรัตน์ เสรฐสภาพร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ด้วย นายชนกฤต ชัยอภิเจริญ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนท่าหลวง จังหวัดจันทบุรี” โดยมี ผศ.สมพล ดำรงเสถียร เป็นอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และ ผศ.ดร.เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม เป็นอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วม

คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสอบถามดังที่แนบมาพร้อมนี้ว่ามีเนื้อหาถูกต้องและเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ซึ่งผลการตรวจของท่านจะช่วยให้งานวิจัยของ นายชนกฤต ชัยอภิเจริญ มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม)

รองคณบดี กำกับดูแลงานด้านบัณฑิตศึกษา

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

หน่วยบัณฑิตศึกษา

โทร. 02-737-3000 ต่อ 3692

โทรสาร. 02- 326-4325

บัณฑิตศึกษา

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

วิทยานิพนธ์ หัวข้อการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนท่าหลวงจังหวัดจันทบุรี

แบบสัมภาษณ์ ตอนที่1 ผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนท่าหลวง

ผู้ให้สัมภาษณ์.....

วันที่สัมภาษณ์.....

กรุณาขีดเครื่องหมายถูก / หน้าข้อความที่ท่านเห็นว่าตรงกับความเป็นจริงและกรุณาตอบคำถามทุกข้อ

1. เพศ

ชาย

หญิง

2. อายุ

ต่ำกว่า 20 ปี

21-25 ปี

26-30 ปี

31-35 ปี

36-40 ปี

46-50 ปี

มากกว่า 51 ปีขึ้นไป

3. อาชีพ

รับราชการ

เกี่ยวกับอัญมณี

ค้าขาย

ธุรกิจส่วนตัว

รับจ้าง

ลูกจ้างเอกชน

อื่น ๆ.....

4. วุฒิการศึกษา

ประถมศึกษา

มัธยมศึกษา

ปริญญาตรี

สูงกว่าปริญญาตรี

5. รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของท่านและครอบครัว

ต่ำกว่า 10,000 บาท

10,000 -20,000 บาท

20,001 -30,000 บาท

30,001 -40,000 บาท

30,001 -40,000 บาท

50,000 ขึ้นไป

6. จำนวนสมาชิกในครอบครัว

จำนวน 1-4 คน

จำนวน 5-8 คน

มากกว่า 9 คน

7. ภูมิลำเนาเดิมของท่าน

ต่างจังหวัด

ต่างอำเภอ

ต่างตำบล

8. สถานภาพอยู่อาศัยของท่าน

เป็นเจ้าของที่สืบทอดจากต้นตระกูลเดิม

เป็นเจ้าของที่ซื้อต่อจากเจ้าของเดิม

ผู้เช่า

ผู้อาศัย

9. ท่านอยู่มานานเท่าใด
- ต่ำกว่า 1 ปี 1-10 ปี
- 11-20 ปี มากกว่า 20 ปีขึ้นไป
10. เรือนของท่านปลูกมาแล้วประมาณกี่ปี
- ต่ำกว่า 10 ปี 11 - 30 ปี 31 - 50 ปี
- 51- 70 ปี 71 - 90 ปี 90 – ปีขึ้นไป
11. เรือนของผู้พังเสียหายท่านทำอย่างไร
- ซ่อมเอง จ้างช่างมาซ่อม
- เรียกเจ้าของบ้านมาซ่อม อื่นๆ
- (ระบุ).....
12. ทราบประวัติของอาคารที่ท่านพักอาศัยหรือไม่
- ทราบ ไม่ทราบ
13. ท่านมีโครงการที่จะปรับปรุง ซ่อมแซม หรือว่าต้องการที่จะปลูกเรือนของท่านใหม่บ้างหรือไม่
- ต้องการ ไม่ต้องการ

บัณฑิตศึกษา

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

วิทยานิพนธ์ หัวข้อการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนท่าหลวงจังหวัดจันทบุรี

แบบสำรวจ ตอนที่ 2 ลักษณะทางกายภาพของอาคาร

1. **ลักษณะอาคาร**
 - ชั้นเดียว
 - ชั้นเดียวติดกันเป็นแถว
 - ชั้นเดียวมีชั้นลอย
 - อาคารสองชั้น
 - อาคารสองชั้นติดกันเป็นแถว
2. **ลักษณะผนัง**
 - ก่ออิฐถือปูนแบบโบราณ
 - ก่ออิฐถือปูนด้านนอกกรูไม้
 - กรูไม้ฝาทั้งด้านนอกและใน
 - ชั้นล่างก่ออิฐชั้นบนเป็นไม้
 - ชั้นล่างกรูไม้ชั้นบนกรูไม้
 - อื่นๆ.....
3. **ลักษณะประตู**
 - บานประตูไม้เพ็ชรม
 - บานประตูไม้เปิดคู่
 - บานประตูไม้เปิดเดี่ยว
 - บานประตูเลื่อนเหล็ก
 - บานประตูเลื่อน
 - ไม้แบบซ่อนผนัง
 - อื่นๆ.....
4. **ลักษณะหน้าต่าง**
 - บานหน้าต่างไม้เพ็ชรม
 - บานหน้าต่างไม้เปิดคู่
 - บานหน้าต่างไม้เปิดเดี่ยว
 - อื่นๆ.....
5. **บัวอาคาร**
 - บัวไม้
 - บัวปูนปั้นแบบตะวันตก
 - บัวปูนปั้นแบบจีน
 - อื่นๆ.....
6. **ลวดลายเหนือประตู**
 - ไม้
 - ไม้ฉลุลาย
 - ปูนปั้นลาย
 - อื่นๆ.....
7. **ลวดลายเหนือหน้าต่าง**
 - ไม้
 - ไม้ฉลุลาย
 - ปูนปั้นลาย
 - อื่นๆ.....
8. **ค้ำยันอาคาร**
 - ไม้
 - ไม้ฉลุลาย
 - เหล็ก
 - อื่นๆ.....

9. รวากันตกอคาร

- ไม้ ไม้จลุลาย เหล็ก
 อื่นๆ.....

10. วัสดุผนังหลังคา

- กระเบื้องว่าว กระเบื้องลอนคู่ คอนกรีต
 อื่นๆ.....

11. ทรงของหลังคา

- ปั้นหยง จั่ว จั่วปั้นหยง
 เฟิงหมาแหงน คอนกรีตเรียบ อื่นๆ.....

12. ความแข็งแรงของอาคาร

- สุกังไม่สามารถอยู่อาศัยได้
 กำลังอยู่ในช่วงซ่อมแซม
 ผ่านการซ่อมแซมจนใช้งานได้แล้ว
 อื่นๆ.....

13. อิทธิพลทางวัฒนธรรมที่ส่งผลกับอาคาร

- ไทย ตะวันตก จีน
 ผสมหลายวัฒนธรรม

บัณฑิตศึกษา

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

วิทยานิพนธ์ หัวข้อการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนท่าหลวงจังหวัดจันทบุรี

แบบสำรวจ ตอนที่ 2.1 สภาพแวดล้อมเป็นจริงของเรือนพักอาศัยในปัจจุบัน

ลำดับ	กิจกรรมที่กระทำ	ใช่	ไม่ใช่
1	เรือนมีอายุมากกว่า 90		
2	เรือนปลูกสร้างชิดถนนกั้นหลังคิน้ำ		
3	เรือนมีทำน้ำสำหรับขนส่งสินค้าในอดีต		
4	เรือนกำลังทรุดโทรม		
5	เรือนมีบ่อน้ำอยู่ภายในบ้าน		
6	เรือนมีผนังติดกับอาคารอื่น		
7	เรือนเปลี่ยนหลังคาเนื่องจากหลังคารั่ว		
8	พื้นเรือนเป็นกระเบื้องลายโบราณ		
9	เรือนมีการต่อเติม		
10	ทำประตูเหล็ก โปรงแบบเลื่อนเพิ่มจากประตูเก่า		
11	ภายในมีลวดลายฉลุสวยงาม		
12	เรือนชั้นบนมีช่องเปิดส่งของ		
13	เรือนมีเฟอร์นิเจอร์โบราณหรือหลักฐานในอดีตต่างๆ		
14	เรือนมีการต่อเติม		
15	ทำประตูเหล็ก โปรงแบบเลื่อนเพิ่มจากประตูเก่า		
16	ภายในมีลวดลายฉลุสวยงาม		

บัณฑิตศึกษา

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

วิทยานิพนธ์ หัวข้อการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนท่าหลวงจังหวัดจันทบุรี

แบบสำรวจ ตอนที่ 2.2 กิจกรรมที่ทำเป็นประจำภายในเรือน

ลำดับ	กิจกรรมที่กระทำ	ใช่	ไม่ใช่
1	ภายในครอบครัวท่านทานอาหารพร้อม		
2	ท่านทำอาหารทานเอง		
3	เรือนท่านมีถังเก็บน้ำสำรอง		
4	ท่านใช้ระปียงหลังบ้านนั่งพักผ่อนเป็นประจำ		
5	ท่านทิ้งสิ่งของลงแม่น้ำ		
6	ท่านออกทำงานนอกบ้านเป็นประจำ		
7	ท่านใช้น้ำจากประปา		
8	เรือนท่านเปลี่ยนหลังคาเนื่องจากหลังคารั่ว		

บัณฑิตศึกษา

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

วิทยานิพนธ์ หัวข้อการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนท่าหลวงจังหวัดจันทบุรี

แบบสัมภาษณ์ ตอนที่ 2.3 เฟอร์นิเจอร์และเครื่องใช้ประจำภายในอาคาร

ลำดับ	เฟอร์นิเจอร์-เครื่องใช้	มี	ไม่มี
1	ตู้โชว์		
2	ตู้เสื้อผ้า		
3	ชุดรับแขก		
4	โต๊ะอ่านหนังสือ		
5	ตู้เก็บกับข้าว		
6	โต๊ะเครื่องแป้ง		
7	ชั้นวางของ		
8	เครื่องซักผ้า		
9	เตาแก๊ส		
10	เครื่องครัว		
11	อ่างล้างจาน		
12	เครื่องปรับอากาศ		
13	ตู้เย็น		
14	รถยนต์		
15	รถจักรยานยนต์		
16	เครื่องเสียง		
17	ทีวี,วีดีโอ		
18	ปั้มน้ำ		
19	เครื่องนอน		
20	พัดลม		
21	คอมพิวเตอร์		

บัณฑิตศึกษา

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

วิทยานิพนธ์ หัวข้อการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนท่าหลวงจังหวัดจันทบุรี

แบบสัมภาษณ์ ตอนที่ 3 ความคิดเห็นในเรื่องของการอนุรักษ์

ลำดับ	ความต้องการในการพัฒนาและปรับปรุง	ใช่	ไม่ใช่
1	ทราบเรื่องการอนุรักษ์		
2	ทราบว่าชุมชนท่านในอดีต		
3	พอใจในรูปแบบอาคารของท่าน		
4	รู้สึกสบายเมื่ออยู่ในอาคาร		
5	มีห้องเพียงพอแก่การพักอาศัย		
6	มีระบบกำจัดขยะมูลฝอยที่ดี		
7	มีระบบระบายน้ำที่ดี		
8	ชอบแบบประตูหน้าต่าง, ลวดลายอาคารของ		
9	อาคารของกำลังทรุดโทรม		
10	ต้องการอนุรักษ์ลวดลายฉลุต่างในอาคาร		
11	ชอบแบบประตูหน้าต่างแบบโบราณ		
12	อยากได้ช่างที่มีฝีมือมาช่วยซ่อมแซม		
13	อยากได้ที่ปรึกษาในด้านการอนุรักษ์		
14	อยากให้มีการอบรมในเรื่องการอนุรักษ์		
15	อยากให้ทางจังหวัดเข้ามาช่วยสนับสนุน		
16	อยากให้ดึงวัฒนธรรมต่างในอดีตเข้ามาในชุมชน		
17	อยากให้มีกิจกรรมการแสดงต่างในถนนท่าหลวง		
18	อยากให้จังหวัดทำโครงการถนนคนเดิน		
19	ให้มีกิจกรรมทางวัฒนธรรมสัปดาห์ละ 1 วัน		
20	อยากให้นำสินค้า Otop ในจังหวัดกลับมาขายในชุมชน		
21	อยากได้พิพิธภัณฑ์ของชุมชน		
22	อยากให้มีกฎหมายควบคุมการก่อสร้างเฉพาะเขต		
23	อยากให้มีการเก็บรวบรวมแบบอาคารเก่าทุกหลัง		

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นายธนฤต ชัยอภิเจริญ
วัน เดือน ปีเกิด	30 กันยายน 2516
สถานที่เกิด	ถ.เทศบาล 2 ต.วัดใหม่ อ.เมือง จังหวัดจันทบุรี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	50/1 หมู่ 3 ตำบลเกาะขวาง อ.เมือง จ.จันทบุรี
สถานที่ทำงาน	GRID DESIGN 50/1 หมู่ 3 ตำบลเกาะขวาง อ.เมือง จ.จันทบุรี
ตำแหน่ง	กรรมการผู้จัดการ
ประวัติการศึกษา	ปีการศึกษา 2532 สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนเบญจมราชูทิศจังหวัดจันทบุรี ปีการศึกษา 2535 สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตร วิชาชีพชั้นสูง สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขต อุเทนถวาย ปีการศึกษา 2538 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ประวัติการทำงาน	<ul style="list-style-type: none"> - บริษัทคริสเตนเซ่น อาร์คิเทค จำกัด - บริษัท BKK 1985 จำกัดมหาชน - อาจารย์พิเศษวิทยาลัยเทคนิคจันทบุรี - อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี - กรรมการผู้จัดการบริษัท GRID DESIGN จำกัด